

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Anu Ihanus
Nina Pirhonen

”Rytmi raikaa!”
OPAS RYTMIKASVATUKSESTA 3–5-VUOTIAIDEN LASTEN
KANSSA TYÖSKENTELEVILLE

Opinnäytetyö
Lokakuu 2013

OPINNÄYTETYÖ
Lokakuu 2013
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
Puh. (013) 260 6600

Tekijä(t)

Anu Ihanus, Nina Pirhonen

Nimeke

"Rytmi raikaa!" Opas 3–5-vuotiaiden lasten kanssa työskenteleville

Toimeksiantaja Peltosirkun päiväkoti, Kontiolahden kunta

Tiivistelmä

Opinnäytetyömme tarkoituksena on olla ensiaskel Peltosirkun päiväkodin musiikkikasvatuksen kehittämisessä ja luoda pohjaa melko uuden päiväkodin musiikkikasvatukselle. Musiikkikasvatuksen osa-alueesta opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää rytmikasvatuksen osa-alueita. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa noin vuoden toiminnassa olleen Peltosirkun päiväkodin työntekijöille työn tueksi opas rytmikasvatuksesta. Työ on toiminnallinen opinnäytetyö.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutettiin päiväkodin 3–5-vuotiaiden lasten ryhmässä. Opinnäytetyön produktiona syntynyt opas sisältää teoriaa musiikki- ja rytmikasvatuksesta sekä esimerkkiharjoituksia. Oppaassa on huomioitu lapsilähtöisyys, sillä se on kuvitettu lasten piirtämällä kuvilla, ja yksi harjoituksista on tehty yhdessä lasten kanssa.

Opas tehtiin 3–5-vuotiaiden lasten kanssa työskenteleville varhaiskasvattajille. Teorioissa huomioitiin 1–6-vuotiaat lapset ja harjoituksissa keskityttiin 3–5-vuotiaisiin lapsiin ja heidän kehitystasoonsa. Harjoitukset tehtiin helposti sovellettaviksi, jotta koko päiväkoti voi hyödyntää opasta arjessa. Opasta on mahdollista työstää jatkossa esimerkiksi keskittymällä 1–2-vuotiaiden lasten musiikkituokioihin. Työntekijöille voitaisiin järjestää koulutustilaisuus rytmikasvatuksesta oppaan pohjalta.

Kieli
suomi

Sivuja 43
Liitteet 5
Liitesivumäärä 44

Asiasanat

varhaiskasvatus, musiikkikasvatus, rytmikasvatus, toiminnallinen opinnäytetyö

THESIS

October 2013

Degree Programme in Social Services

Tikkariinne 9

FI 80200 JOENSUU

FINLAND

Puh. (013) 260 6600

Author(s)

Anu Ihanus, Nina Pirhonen

Title

"Let the rhythm play!" A Guidebook of Rhythm Education for People Working with Children Aged 3-5 Years

Commissioned by Peltosirkku kindergarten, city of Kontiolahti

Abstract

The purpose of the thesis was to be the first step in improving the music education of Peltosirkku kindergarten and to create a base of music education to the quite new kindergarten. The purpose of the thesis was to improve one of the music education's part: rhythm education. The aim of the thesis was to produce a guidebook about music and rhythm education for the staff of the kindergarten. The guidebook was supposed to be used as an assistance in every-day work. The study was practice-based by nature.

The functional part of the thesis was executed with a group consisting of 3-5-year-old children. The production of the thesis was the guidebook that includes theory about music and rhythm education and example exercises. The child-centeredness has been taken into account in the guidebook because the illustrations of the guidebook were made by the children. One of the exercises was also made with the children.

The guidebook was made for people working with children and in the field of early childhood education. All the age groups from 1 year to 6 years were taken into account in the theoretical parts. The exercise part is focused on children aged 3-5 years and their development level. The exercises were made to be easy to adapt so that the whole kindergarten and its staff can profit from the guidebook. In the future the guidebook can be reworked. For example there could be a guidebook about rhythm education but it could be focused on children aged 1-2 years. A training session about rhythm education for early childhood educators could be organized for early childhood educators

Language

Finnish

Pages 43

Appendices 5

Pages of Appendices 44

Keywords

early childhood education, music education, rhythm education, practice-based thesis

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto.....	5
2	Musiikkikasvatuksesta rytmikasvatukseen	6
2.1	Musiikkikasvatus	6
2.2	Rytmikasvatus	8
3	Varhaiskasvatuksen määrittelyä.....	11
3.1	Varhaiskasvatus	11
3.2	Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma.....	13
4	Lapsen yleinen ja musiikillinen kehitys 3–5-vuotiaana	14
4.1	Lapsen kehitys neljäntenä ikävuotena	14
4.2	Lapsen kehitys viidentenä ikävuotena	17
5	Opinnäytetyön lähtökohdat.....	19
5.1	Toimeksiantajan kuvaus	19
5.2	Opinnäytetyön aiheen kuvaus.....	20
5.3	Aikaisemmat tutkimukset	21
6	Menetelmät.....	22
6.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	22
6.2	Kyselylomake.....	24
6.3	Osallistuva havainnoiminen	25
6.4	Sadutus.....	26
7	Opinnäytetyöprosessi.....	27
7.1	Prosessin käynnistäminen ja ensimmäinen havainnointikerta	27
7.2	Tuokion ohjaus ja lasten mielenkiinnon kohteiden kartoitus	29
7.3	Kyselylomake.....	30
7.4	Sadutus.....	31
7.5	Piirtäminen musiikista	31
7.6	Vaihtoaika	33
7.7	Raportin kirjoittaminen ja oppaan viimeistely	33
8	”Rytmi raikaa!”-opas	34
8.1	Oppaan sisällön esittely	34
8.2	Oppaan ulkoinen ilme	34
8.3	Oppaan arviointi.....	35
9	Pohdinta	37
9.1	Oppiminen ja ammatillinen kasvu	37
9.2	Luotettavuus ja eettisyys.....	39
9.3	Miten jää elämään	41
	Lähteet.....	43
	Liitteet	
	Liite 1 Tutkimuslupa	
	Liite 2 Kirje vanhemmille	
	Liite 3 Kysely päiväkodin henkilökunnalle	
	Liite 4 Opinnäytetyön prosessikaavio	
	Liite 5 ”Rytmi raikaa!” -opas	

1 Johdanto

Musiikin lumo on riippumaton ihmisen ominaisuuksista tai ympäröivästä kulttuurista. Musiikkikasvatus on yksi tärkeimmistä lapsen kasvatusalueista, niin ennen kuin jälkeen syntymänkin. (Hirler 2005a.) Varhaisiän musiikkikasvatuksen tärkein tehtävä ja ensisijaisena tarkoituksena on herättää ihmisessä musiikinrakkaus (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1993, 9). Musiikkikasvatus on vuorovaikutuksellinen tilanne, johon osallistuu niin kasvattaja kuin kasvatettava (Hongisto-Åberg ym. 1993, 17).

Musiikkikasvatuksella lapsen rytmistä kehitystä voidaan edistää. Rytmisiä elementtejä on musiikissa siinä missä ruuanlaitossa, siivoamisessa tai urheilusuorituksessa. Puhuttiinpa sitten kirjoitus- tai lukutaidon tai jonkin muun taidollisen valmiuden kehittymisestä, on rytmittäjä hyvin keskeinen osa tätä kehittymisprosessia. Yksi musiikin elementeistä on rytmi, perussyke, jota on luonnehdittu myös musiikin selkärangaksi. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 23–25.) Rytmikasvatus on sosiaalipedagoginen kasvatusmalli sekä musiikki- ja liikuntakasvatuksen muoto, jossa melodiaa, rytmisiä, dynamiikkaa ja musiikin ilmaisua yhdistetään liikkeeseen. (Hirler 2005a.)

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli olla ensiaskel yhteistyöpäiväkotimme musiikkikasvatuksen kehittämiseksi ja luoda pohjaa melko uuden päiväkodin musiikkikasvatukselle. Musiikkikasvatuksen osa-alueesta opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää rytmikasvatuksen osa-alueita ja tarjota uusia ideoita työntekijöille musiikkituokioiden pitämiseen. Tuotimme toiminnallisessa opinnäytetyössämmä ”Rytmi raikaa!”-oppaan alle kouluikäisten rytmikasvatuksesta, joka sisälsi sekä teoriaa että esimerkkiharjoituksia 3–5-vuotiaille lapsille. Oppaan harjoitukset ovat sovellettavissa kaikkiin ikäryhmiin ja näin ollen opas on käytännöllinen myös muiden päiväkodin ryhmien kannalta. Oppaan tarkoituksena on toimia työntekijöiden apuvälineenä musiikkikasvatuksen toteuttamisessa.

Kolmevuotisen ammattikorkeakoulu- ja varhaiskasvatusopintojemme aikana olemme yhdessä osallistuneet erilaisiin musiikkipainotteisiin työpajoihin ja toteuttaneet musiikkikasvatuksellisia tuokioita tai tehtäviä aina kuin mahdollista.

Olemme molemmat harrastaneet musiikkia monipuolisesti ja harrastamme sitä vieläkin. Kaiken tämän pohjalta meille oli hyvin luonnollista jatkaa syventymistä musiikkiin ja musiikkikasvatukseen opinnäytetyön muodossa. Fokuksen asetimme rytmikasvatukseen.

Opinnäytetyössämme etenemme teoreettisen viitekehyksen kautta opinnäytetyömme tarkoitukseen ja tehtävään. Esittelemme myös tämän yhteydessä toimeksiantajamme ja aiemmat tutkimukset. Opinnäytetyön esittelyn jälkeen kerromme käyttämistämme menetelmistä sekä tarkkasanaisesti koko opinnäytetyöprosessistamme. Opinnäytetyön prosessista siirrymme opinnäytetyön tuotoksena syntyneeseen oppaaseen. Esittelemme oppaan sekä esitämme arvioimme oppaasta, joka on koostettu niin toimeksiantajan kuin meidänkin arvioitimme pohjalta. Lopuksi syvennymme ammatillisen kasvumme pohdintaan ja pohdimme opinnäytetyömme eettisyyttä sekä jatkotoimenpiteitä.

2 Musiikkikasvatuksesta rytmikasvatukseen

2.1 Musiikkikasvatus

Musiikki koostuu eritaajuisista värähtelyistä, jotka resonoivat koko kehossamme. Musiikki vaikuttaa niin tunteisiimme, ajatteluamme, muistiimme kuin fysiikkaamme. Kuuloaistin lisäksi keho aistii musiikkia tuntoaistin kautta. Jokaisella on yksilöllinen tapa reagoida musiikkiin. Uutta musiikkia kuullessamme reagoimme siihen eri tavoin. (Kivelä-Taskinen 2008, 52.) Varhaisiän musiikkikasvatus kehittää musiikillisia tietoja ja taitoja, mutta vaikuttaa kokonaisuudessa ihmisen koko persoonallisuuden muotoutumiseen (Hongisto-Åberg ym. 1993, 9). Saksalainen rytmiiikan opettaja sekä musiikkipedagogi ja -terapeutti Hirler (2005a) pitääkin musiikkikasvatusta yhtenä tärkeimmistä kasvatusalueista, eikä ainoastaan syntymän jälkeen, vaan jo ennen sitä. Musiikkikasvatusta voidaan luonnehtia elinikäiseksi prosessiksi, jossa lapsen varhaisiän musiikilliset kokemukset ja virikkeet jättävät merkityksellisesti jälkensä. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 9.) Ensisijainen tarkoitus varhaisiän musiikkikasvatuksessa on herättää musiikinrakkaus, kuten Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen (1993, 9) ovat asian oivallisesti ilmaisseet. Musiikkikasvatus on aina vuorovaikutusel-

lista. Siihen kasvattaja ja kasvatettava osallistuvat kumpikin omin tavoin. Musiikkikasvatuksen synnyttämät vaikutukset ovat sidoksissa yksilön kokemuksiin. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 17.)

Usein musiikkikasvatukseen liitetään myös musikaalisuus. Musikaalisuudella voidaan suppeammassa määritelmässään tarkoittaa yksilön synnynnäisiä musiikillisia kykyjä ja laajemmin katsasteltuna musikaalisuudella käsitetään musiikillisten kykyjen lisäksi ne yksilön ominaisuudet, jotka hänellä on ja joita voidaan kehittää. Jokaisella meillä on jonkinlainen käsitys tai ajatus musikaalisuudestamme, johon vaikuttavat lapsuuden muistikuvat onnistumisista ja epäonnistumisista sekä osaamisesta. Näillä lapsuudesta lähtöisin olevilla kokemuksilla on paikkansa ajattelutavoissamme ja asenteissamme – joskus jopa koko elämäme ajan. Musikaalisuus on osa minäkuvaamme ja oman musikaalisuutensa hyväksymisellä voidaan löytää oma ”musiikkiminä”, kuten kuten Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen (1993, 14–16) toteavat. Monilla ihmisillä jokin musikaalisuuden osa-alue on toisia vahvempi, toisin sanoen vahvemmin kehittynyt. Musiikillisia kykyjä voidaan lähteä kehittämään sekä vahvistamaan jokaisen omista yksilöllisistä lähtökohdista. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 14–16.)

Toimivalla musiikkikasvatuksella ihminen sitoo elinikäisen suhteen musiikkiin, jonka avulla hän voi käsitellä omia vaikeitakin tunteitaan rakentavasti. Musiikilla on tunne-elämää eheyttävä ja vahvistava vaikutus. Musiikin voima on myös uudistava: musiikkia kuunnellessaan ihminen luo lapsuuden kuvitelmiaan palamalla lapsuuden rikkaaseen fantasia- ja mielikuvitusmaailmaan. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 17.) Musiikin viehätys ja lumous on riippumaton ihmisen iästä, älykkyydestä, ympäröivästä kulttuurista, havainnointikyvyn puutteesta tai vaikkapa vammasta (Hirler 2005a). Musiikkia pidetään universaalina kielenä. Omia mielikuvia ja ajatusmalleja voi siirtää musiikkiin ja elää ne tilanteet uudestaan luovemmin, itseään henkisesti uudistaen. Musiikkikasvatuksen keskiössä tulisi olla ajatus siitä, että välittäisimme aidosti siitä, mitä teemme. Lapset ovat hyviä vaistoamaan asioita, joita ei sanota. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 17.)

Tietoinen ja tavoitteellinen musiikkikasvatus kehittää lapsen kognitiivisia, sosio-emotionaalisia ja psykomotorisia valmiuksia (Karppinen ym. 2001, 123). Leikin

ja keksimisen kautta tapahtuu kaikki lapsen musiikillinen oppiminen. Musiikkiin liittyvät kokonaisvaltaiset ilmaisumuodot tarjoavat lukuisia mahdollisuuksia lapsen leikille ja mielenmaisemille. (Karppinen ym. 2001, 129.) Musiikkiin voidaan yhdistää esimerkiksi satuja tai draamaa, ja niiden avulla osallistaa lapsia. Musiikilla on yhteys lapsen sosiaalisen ja tunne-elämän kehittymiseen. Lapsen maailma, itsetunto ja itsenäisyys rakentuvat aktiivisen musisoinnin kautta (Karppinen ym. 2001, 132). Yhdessä musisointi rakentaa hyvää ryhmähenkeä, sillä musiikkitoiminnan muodot ovat sosiaalisia. Eettisten periaatteiden esille ottaminen musiikkikasvatuksessa edistää lapsen oikeudenmukaisuuden tuntoa ja toisen huomioon ottamista. (Karppinen ym. 2001, 135.) Musiikki sekä siihen usein liitettävät leikki ja tanssi eivät ole lapselle vain kehityspsykologian kannalta tärkeitä, vaan ne ovat myös mitä suurimmissa määrin kulttuurisia rakennusosia (Hirler 2005a). Musiikkitoiminnassa voidaan myös oman kulttuurin lisäksi tutustua eri kulttuureihin, mikä taas edistää suvaitsevaisuutta ja toisten arvostamista (Karppinen ym. 2001, 135).

Lapsen musiikin harrastamisen ja musiikkituokioiden merkityksenä on soitto- ja laulukyvyn lisäksi lapsen oppiminen tarkkaavaiseksi ja keskittymiskykyiseksi. Tällä taas on merkitystä koko tulevaa elämää ajatellen. Tarkkaavaisuus ja keskittyminen ovat taitoja, jotka auttavat lasta tulevaisuudessa kaikessa oppimisessa ja työskentelyssä. (Kivelä-Taskinen 2008, 53.)

2.2 Rytmikasvatus

Musiikki sisältää monia elementtejä, eikä voida sanoa, että ”musiikki rakentuu musiikista.” Musiikki on ääniä, dynamiikkaa, harmoniaa, sointiväriä ja tempoa. Yksi elementti on myös rytmi, perussyke. Rytmiiä luonnehditaan musiikin selkärangaksi. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 23.) Rytmii toimii niin henkisen kuin fyysisen energian jaksottajana. Kun ihminen löytää oikean sisäisen rytmin, auttaa se häntä sekä pienten yksityiskohtien hiomisessa kuin suurta motorista koordinaatiota vaativissa tehtävissä. Rytmii ei liity aina musiikkiin: rytmiiä on ruuanlaitossa ja urheilussa siinä missä soittamisessa. Musiikkikasvatuksella lapsen rytmistä kehitystä voidaan edistää. Monen taidollisen valmiuden kehittymisessä suurena

osallisena on rytmittäjä, puhuttiinpa sitten kirjoitus- tai lukutaidosta. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 25.)

Kivelä-Taskisen (2008, 34) mukaan rytmittäjällä tarkoitetaan kykyä hahmottaa musiikin tempoa, sykettä, rytmikuvioita ja metristä rakennetta. Siinä, missä rytmittäjä käsitteenä on monisäikeinen, on sen kehittyminenkin moniaistillista. Rytmittäjä kehittyy kuulo-, tunto- ja tasapainoainin välityksellä. Rytmittäjä on kykyä hahmottaa rytmiä ja tempoa kuulon kautta. Rytmiiä voidaan tuottaa motorisesti niin soittamalla, liikkumalla kuin puhumallakin. Äidin sydämen syke on merkittävimpiä aistimuksia sikiölle ja se on lapsen ensimmäinen kontakti rytmiin, joka säilyy ja kulkee mukana koko elämän. Sikiö aistii äidin sykkeestä tämän mielen-tilan ja hänelle syntyy myös aistimuksia äidin asennosta, liikkeistä ja ympäristön aiheuttamista äänistä. (Kivelä-Taskinen 2008, 34.)

Rytmikasvatus on musiikki- ja liikuntakasvatuksen muoto, jossa yhdistetään melodiaa, rytmiä, erilaisia kuvioita, dynamiikkaa ja musiikin ilmaisua liikkeeseen. Se perustuu kokonaisvaltaiseen ja myös voimakkaaseen sosiaalipedagogisesti orientoituneeseen kasvatukseen. (Hirler 2005a.) Rytmikasvatuksessa pyritään ymmärtämään rytmien käsite niin elämyksellisesti kuin tiedollisestikin, jotta saatuja valmiuksia voitaisiin käyttää ja soveltaa (Hongisto-Åberg ym. 1993, 25). Rytmikasvatuksen peruspilareita ovat musiikki, liikunta, kieli ja ääni sekä erilaiset materiaalit (Hirler 2005b, 48). Hirlerin (2005a) mukaan, rytmikka ja rytmikasvatus ovat ammentaneet metodejaan ja sisältöjään muista pedagogisista alueista. Ajan saatossa eri menetöt ovat tulleet osaksi niitä ja kehittyneet juuri niihin sopiviksi. Rytmikasvatusta ei tule jakaa mustavalkoisesti musiikki- ja liikuntakasvatukseen, eikä myöskään tarkastella niitä erillään, vaan toisiinsa kietoutuneina. Rytmii- ja musiikkileikeissä käytetään laaja-alaisesti erilaisia metodeja, eivätkä tuokit sisällä välttämättä ainoastaan laulua, vaan lauluun yhdistetään esimerkiksi soittimia ja hieno- tai karkeamotoriikkaa vaativia suorituksia (Hirler 2005a; 2005b, 39). Hirler (2005a) onkin kuvaillut rytmikasvatuksen metodien kirjoja ja lukemattomien toimintamuotoja säiliöinä, jotka täytetään erilaisilla toimintamuodoilla, kuten laulamisella, tanssimisella, kuvittelulla ja musisoinnilla.

Hirler (2005b, 48) on tiivistänyt rytmikasvatuksen toteutusmuodot ja menetelmät ytimekkäästi. Rytmikasvatusta toteutetaan lauluin, riimein ja tanssilla. Olennainen osa toteutusta ovat erilaiset leikit: muun muassa näyttely-, havainnointi-, soitin- ja kielileikit ovat olennainen osa musiikkituokiota. Lisäksi liikkumistapoihin tutustuminen ja luovien materiaalien käyttäminen on osa rytmikasvatusta. Tuokioon kuuluvat kokeilu- ja rauhoittumisvaiheet, mutta tuokioiden tulisi olla vaihtelevia, mikä taas ei tarkoita aina uuden teeman käsittelyä, vaan myös muutoksia ja menetelmien sekä teemankin vaihtelua. Toiston ja variaatioiden avulla sisällöt ”ankkuroituvat” paremmin aivoihin. (Hirler 2005a; 2005b, 48.)

Rytmiä voidaan kuunnella musisoidessa, esimerkiksi loruja ja lauluja säestäessä tai toteutettaessa rytmisiä äänikuvia. Loruissa ja runoissa hahmotetaan sekä kuunnellaan perus- ja sanarytmiä keho- ja rytmisoittimia käyttäen. Musiikkiliikunnassa rytmin kuunteleminen on kokonaisvaltaista liikkumista musiikin rytmin ja tempon mukaan. Musiikkiliikunnassa kuunnellaan tarkasti niin sanottuja musiikin rytmisiä ohjeita, joiden mukaan voidaan liikkua eriytyneemmin. Loruttelu voi olla osa joidenkin päiväkotien arkea eri tilanteissa. Loruttelun pienet lorut havainnollistavat lapselle mielekkäällä tavalla niin tasaista ja stabiilia rytmin sykettä sekä tempon vaihteluita. Loruttelu saa myös oman musiikillisen ulottuvuutensa, kun siihen liitetään soittimia, ilmeikästä puhetta ja liikkeitä. Askel askeleelta, loru lorulta lapsi saavuttaa yhä tietoisemman tason rytmillä leikkimisessä ja pystyy käyttämään tätä taitoa monipuolisemmin hyväkseen. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 25.)

Rytmiikalla ja rytmikasvatuksella voidaan edistää laaja-alaisesti lapsen kehitystä. Rytmikasvatus edistää musiikillisten perustaitojen kehittymistä. Musiikillisen ilmaisun kehittyessä kehittyy myös lapsen persoonallisuus. Rytmikasvatus kehittää lapsen kieltä ja puhetta sekä tilan havainnointia. Rytmikasvatuksella edistetään mielikuvituksen ja luovuuden kehitystä. Lapsi saa improvisoida ja kokeilla erilaisia materiaaleja ja instrumentteja, mikä taas kehittää lapsen itseluottamusta ja persoonallisuutta. Lapsi pääsee rakentamaan mielikuvituksensa avulla sisäisiä kuvia, jotka saavat muotonsa luovassa musiikillisessa, kielellisessä ja liikunnallisessa toiminnassa. Lapsi oppii toimimaan erilaisissa tilanteissa luovas-

ti ja sopeutumaan erilaisiin tilanteisiin. Lapsesta tulee oma-aloitteinen ja hän oppii, kuinka toimia itsenäisesti, kuin myös ryhmässä. Näin ollen rytmikasvatus edistää sosiaalisten taitojen, kuten ryhmätyöskentelytaitojen ja empatian, kehittymistä. Rytmikasvatuksella voidaan vahvistaa myös kehohavaintoja ja edistää kehontuntemusta. Näin ollen myös karkea- ja hienomotoriikan kehittyminen on yksi rytmikasvatuksen edistämisalueista. Lapsen älykkyyden ja keskittymiskyvyn kehittyminen kuuluvat alueisiin, joihin rytmikasvatus vaikuttaa (Hirler 2005b, 39–48).

3 Varhaiskasvatuksen määrittelyä

3.1 Varhaiskasvatus

Lasten päivähoidolla käsitetään lasten hoidon järjestämistä joko päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muunlaisena päivähoitotoimintana. Päivähoidon yleisiä tavoitteita ovat muun muassa lasten vanhempien ja huoltajien tukeminen kasvatustehtävissä, sekä tietenkin tukea lapsen kasvua ja edistää kehitystä. (Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2009, 39–40.) Päivähoidon toimintaa ohjaa valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Päivähoitossa tehtävää ammattilaisten työtä kutsutaan varhaiskasvatukseksi, jolla tarkoitetaan pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on kehityksen, oppimisen ja tasapainoisen kasvun edistäminen. (Karling ym. 2009, 196.)

Varhaiskasvatuksen voidaan katsoa kattavan ikävuodet syntymästä noin kahdeksan vuoden ikään, mutta yleensä siitä puhuttaessa tarkoitetaan vuosia ennen kouluun menoa. Varhaiskasvatuksen eräänlaisena päämääränä on vahvistaa lapsen oppimaan oppimista ja kasvua oman elämänsä ja kasvunsa vaikuttajana. Toisin sanoen varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista, eli sen tavoitteena on hyvinvoiva lapsi. Varhaiskasvatukseen panostaminen on erittäin tärkeää, sillä nykyään ollaan jo melko yksimielisiä siitä, että opimme elämämme ensimmäisten viiden vuoden aikana enemmän kuin minään muuna ajaltaan vastaavana jaksona elämässämme. (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 1–3.)

Varhaiskasvatusta on vuosien varrella pyritty määrittelemään monin eri tavoin. Laajasti ymmärrettynä varhaiskasvatus liittyy kaikkeen yhteiskunnalliseen toimintaan, jonka tavoitteena on vaikuttaa lasten kasvuolosuhteisiin, ja jonka avulla pyritään edistämään lapsen suotuisaa kehitystä mahdollisimman hyvin. Varhaiskasvatus on erilaisissa toimintaympäristöissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta aikuisten ja lasten välillä. Eräs olennainen osa varhaiskasvatusta on näin ollen vuorovaikutusprosessit. Varhaiskasvatuksen toiminnallisena alueena on koti, eri päivähoidon muodot ja myös erilaiset kolmannen sektorin tarjoamat palvelumuodot. Varhaiskasvatusta tapahtuu myös kodin ulkopuolella, ja se osa koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. (Karila, Kinos & Virtanen 2001, 13.)

Päiväkoti on keskeinen paikka kodin ulkopuolista varhaiskasvatusta toteutettaessa. Se on paikka, jossa lapselle annetaan turvallisen ja virikkeellisen ympäristön puitteissa mahdollisuus oppia sosiaalisia taitoja ja muiden kanssa toimimista, eli kasvaa ja kehittyä. Tämä ajatus on erittäin tärkeä. Lapsuus on oma ainutkertainen ja ainutlaatuinen elämänvaihe, jota tulee kunnioittaa ja vaalia. Kasvattajan tärkein tehtävä on turvata lapselle lapsuus ja taata hänelle kasvurauha. Hyvään lapsuuteen tarvitaan läheisiä ihmissuhteita, vuorovaikutusta ja huolehtivia aikuisia. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 6.)

Kasvatuksen suunnittelun yksi tärkeä perusta on lapsen havainnointi, sillä sen avulla saadaan selville lapsen tietojen, taitojen ja persoonallisuuden muotoutuminen ja kehittyminen. Lapsen laadukkaan kasvun ja kehityksen mahdollisuuksiin vaikuttaa paljon se, missä määrin lapsen kasvatuksesta huolehtivat aikuiset kokevat kasvatuksen yhteisenä hankkeena. Siksi on erittäin tärkeää, että vanhempien ja esimerkiksi päiväkodin henkilöstön yhteistyö toimisi. (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 85–86.) Varhaiskasvatuksessa tulisi ottaa huomioon lapsen iän ja kehityksen mukainen toiminta. Vuorovaikutuksen korostaminen toisten lasten kanssa on keskeistä. Lapsen toverisuhteissaan ilmentämä vuorovaikutus on sidoksissa kognitiiviseen kehitykseen, ennen kaikkea kuvitteellisen toiminnan ja kielen edistymiseen, mutta lisäksi myös motoriseen kehitykseen ja sosiaalisen kokemuksen karttumiseen. Tärkein konteksti, jossa

lapset toimivat yhdessä, on leikki. Leikki sallii erilaiset kokeilut, mielikuvituksen käytön ja roolien hakemisen. (Lyytinen, Korhokangas & Lyytinen 1995, 124.)

Tärkeää varhaiskasvattajalle lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa on lapsilähtöisyyden huomioiminen. Lapsilähtöisen kasvatuksen perusajatuksia ovat ensinnäkin se, että kasvattaja kunnioittaa lapsen yksilöllisyyttä ja suunnittelee kasvatuskäytännöt lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti, sekä lisäksi kasvattajan tulee uskoa lapsen omaehtoiseen haluun ja kykyyn oppia ja kasvaa. Tärkeää on nähdä lapsen tarpeet, voimavarat ja mahdollisuudet, ja ohjata lapsen toimintaa niiden mukaan. Lapsi nähdään aktiivisena toimijana, sekä oman osaamisensa rakentajana. Lapsilähtöisessä kasvatuksessa leikki on lapsen omaehtoisen oppimisen luontaisin toimintamuoto. (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 58–59.)

3.2 Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma

Peltosirkun päiväkoti on kontiolahtelainen päiväkoti, jota ohjaa Kontiolahden kunnan varhaiskasvatussuunnitelma. Vertailimme Kontiolahden kunnan ja Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmia, ja käytämme opinnäytetyössämme Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa viitekehyksessämme. Sekä Kontiolahti että Joensuu sijaitsevat Pohjois-Karjalassa ja ovat maantieteellisesti hyvin lähekkäin. Huomasimme suunnitelmien tavoitteiden yhteneväisyyden, mutta Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa oli mielestämme esitelty tarkemmin orientaatioalueet. Halusimme esitellä seikka-peräisemmin sen, kuinka taidemuodot, ja opinnäytetyömme tapauksessa musiikki, on huomioitu kunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma tukee myös ajatustamme siitä, että musiikkikasvatuksen taidemuotona tulisi olla näkyvää päiväkodin arjessa.

Myös Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa on otettu huomioon erilaisten taidemuotojen ja näin ollen myös musiikin merkitys lasten varhaiskasvatuksessa. Keskeistä on taiteen näkeminen ja kokeminen myös arjen eri tilanteissa. Lapsen taiteelliselle ilmaisulle on etsittävä monia erilaisia toteutustapoja ja annettava mahdollisuus lapsen mielikuvitukselle. Tärkeää on muistaa se, että

lopullista tuotosta tärkeämpää on lapselle merkityksellisten kokemusten tarjoaminen. Tavoitteena on lapsen tekemisen ja onnistumisen ilo, sekä tietenkin myös oppimisen ilo. Lasta rohkaistaan itseilmaisuuksiin ja monipuolisesti mielikuvituksen käyttämiseen. Lapsella tulee olla mahdollisuus niin omaehtoiseen ja vapaampaan kuin myös ohjattuun taiteelliseen kokemiseen ja ilmaisemiseen. (Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2012.) Musiikkikasvatus on yksi osa-alue, joka mahdollistaa lapselle onnistumisen iloa, uuden oppimista, mielikuvituksen käyttöä ja näiden kautta merkityksellisten kokemusten luomista. Musiikin avulla voidaan käsitellä useita erilaisia asioita ja tunteita.

Musiikki ja taide otetaan huomioon myös varhaiskasvatussuunnitelman sisällöllisissä orientaatioissa. Toteuttamisessa huomioidaan toiminnallisuus ja orientaatioiden välinen tasapaino, sekä lisäksi lasten esiin nostamat aiheet ja kiinnostuksen kohteet. Esteettinen orientaatioalue pitää sisällään eri taidemuotojen tarjoamia kokemuksia, luovuutta, mielikuvitusta, ajattelutaitoa ja itseilmaisua, omakohtaisia ja ainutlaatuisia aistimuksia, tuntemuksia sekä kokemuksia. Nämä kaikki ovat erittäin tärkeitä asioita. Lisäksi se käsittää antaumuksellista innostumista, syventymistä ja määrätietoisuutta, sekä yhteisesti jaettua tyytyväisyyttä onnistumisesta. (Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2012.) Joskus musiikkikasvatuksen järjestäminen riippuu niin henkilökunnan osaamisesta kuin arvomaailmasta. Keskeistä olisi kuitenkin muistaa ja tiedostaa se, että musiikkikasvatusta voi ohjata monilla erilaisilla tavoilla, ja jokainen voi tehdä sitä omista lähtökohdistaan käsin. Varhaiskasvattajan täytyy olla itsekin aidosti innostunut ja mukana toiminnassa, jotta myös lapset innostuvat eläytymään ja ottamaan vastaan musiikin antamia kokemuksia. Rytmiooppamme tarkoitus onkin antaa tukea ja ideoita musiikkikasvatuksen toteuttamiseen.

4 Lapsen yleinen ja musiikillinen kehitys 3–5-vuotiaana

4.1 Lapsen kehitys neljäntenä ikävuotena

Neljäntenä ikävuotenaan, eli 3–4-vuotiaana, lapsi jäljittelee runsaasti toisten mallista ja opettelee näin erilaisia motorisia taitoja (Karling ym. 2008, 130). Kivelä-Taskinen (2008, 75–76) vertaakin lasta papukaijaan: hän matkii alati. Lap-

selle on kertynyt erilaisia liikemalleja, joita hän on kopioinut suoraan ohjaajalta tai muilta lapsilta ryhmässään. Lasta voidaan houkuttaa improvisoimaan ja kehittämään omia liikemalleja sekä -tapoja. Tässä iässä soittimetkin pysyvät kässissä ja lapselle on kehittynyt jonkinlainen soittotekniikka. (Kivelä-Taskinen 2008, 74–76.) Kun ennen neljättä ikävuotta lapsen musiikillista kehitystä on lähestytty eri kykyjen kehittämisen näkökulmasta, nyt sitä lähestytään työtapojen kautta, kuten soittamisen, kuuntelun ja laulamisen kautta. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 72–75.)

Sykkeen löytäminen ja siihen keskittyminen on leikeissä olennaista. Musiikkituokioilla alkuleikin jälkeen voidaan hyvin noudattaa tuttua musiikkituokion rakennetta: liikuntaosio, pieniä tansseja ja liikuntaleikkejä sekä rauhoittuminen. Vanhat leikit toimivat tässä iässä parhaiten, eikä ole välttämätöntä keksiä uutta tekemistä. Laulaminen ja loruilu kehittävät lapsen puhetaitoja, joten lasta pyritään rohkaisemaan lorutteluun ja laulamiseen. (Kivelä-Taskinen 2008, 74–76.) Lapsen melodiataju kehittyy niin laulamissa kuin puheilmassakin (Hongisto-Åberg ym. 1993, 72–75). Musiikkituokioilla on syytä kiinnittää huomiota siihen, että musiikissa on selkeitä kohtia, joihin soitto kuuluu, mutta musiikissa on myös hetkiä, jolloin soittoa ei ole ja soitin laitetaan piiloon. (Kivelä-Taskinen 2008, 74–76.)

Lapsi voi oppia jopa yli 10 sanaa päivässä, ja ikävuoden aikana myös lukumäärät yhdestä kolmeen tulevat tutuiksi (Karling ym. 2008, 135–136). Neljäntenä ikävuotenaan lapsi oppii erottamaan tasa- ja kolmijakoisen rytmin (Hongisto-Åberg ym. 1993, 72–75). Soittaessa etsiskellään ja pyritään löytämään yhteinen syke ja hahmotetaan yleisesti musiikin muotoa (Kivelä-Taskinen 2008, 74–76). Pikkuhiljaa lapsi alkaa käyttää myös kysymys-, käsky- ja kieltolauseita. (Karling ym. 2008, 135–136.) Lapselle onkin jo varastoitunut tuttuja loruja ja lauluja muistiin. Soitossa mukaillaan niin liikunnan kuin leikkienkin periaatetta eli toistetaan jo kuultuja ja opittua soittoa, ja tutut laulut sekä soittotehtävät tuovat iloa. Avainsanat neljännen ikävuoden musiikkituokioissa ovatkin pitkästi ja hartaasti tekeminen sekä runsas toisto. (Kivelä-Taskinen 2008, 74–76.)

Neljäntenä ikävuotenaan lapsi harjoittelee itsenäisyyttä ja itsenäistä toimintaa, vaikka kaikki arkipäiväiset ja sosiaaliset tilanteet eivät aina luonnistu yksin. So-

siaaliselta kannalta lapsi alkaa kiinnostua leikkikavereista ja yhdessä leikkimisestä, mutta lapsi nautiskelee myös aikuisten kanssa puuhailusta. Leikeissä opetellaan sääntöjä ja yhdessä leikkiminen alkaa kiinnostaa ja sitä harjoitellaankin. (Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen, & Vilén 2008, 169–170.) Kivelä-Taskisen (2008, 74) mukaan, ryhmätilanteissa lapsi voi vetäytyä täysin sivuun ja hakeutua puuhailemaan yksin tarkkaillen samalla muita ihmisiä. Kyse on siitä, että lapsella on liikaa aisteja stimuloivaa tekemistä, eikä lapsi voi tällöin osallistua muiden tekemiseen. Houkuttelemalla lapsi saattaa osallistua toimintaan, mutta hetken päästä hän mahdollisesti vetäytyy taas. Tällainen sivussa olo ei ole vielä huolestuttavaa, sillä tässäkin tilanteessa lapsi oppii koko ajan ja hän on tietoinen ympärillään tapahtuvasta toiminnasta. Kun hän on niin sanotusti valmis, hän ottaa osaa muiden toimintaan. Pääosa leikeistäkin tässä iässä on rinnakkaisleikkejä, mutta lapsen ollessa jo sosiaalisempi, hän alkaa ottaa kontaktia myös muihin lapsiin enemmän kuin ennen. (Kivelä-Taskinen 2008, 74.) Musiikkituokioilla muun muassa yhdessä laulaminen tuottaa lapselle sosiaalisia elämyksiä (Hongisto-Åberg ym. 1993, 72–75).

3-vuotiaana lapsi alkaa hyppiä molemmilla jaloillaan. Vaatteiden napittaminen, pukeminen ja riisuminen alkavat tulla tutuksi. Piirtäessään lapsi pitää kynää milloin oikeassa, milloin vasemmassa kädessä. Ympyrä ja viiva alkavat ilmestyä paperille, kun lapsi piirtää. (Karling ym. 2008, 130.) Nelivuotiaaksi asti liikunnassakin opetellaan liikkeen muotoja, suuntia, tasoja sekä myös suoritustapoja ja nopeutta. Liikkeet eivät välttämättä sisällä syklejä eli ne ovat syklittömiä. Tasapainotaitoja auttaa avaruudellinen hahmotus, ja tarkan ajoituksen ja rytmityksen harjoittamiselle on aikaa runsaasti hieman vanhempanakin. Liikunnassa saa tulla hiki eli se saa olla rajua, minkä johdosta lapsi keskittyy muihin leikkeihin paremmin. Lapsen hahmotuskyky vapaassa juoksussa on vielä heikko, mutta hippaleikkienkin maailma voidaan avata lapsille jo 3-vuotiaana. (Kivelä-Taskinen 2008, 75–76.) Soittaessaan lapsi harjaannuttaa motorisia valmiuksiaan ja koordinaatiotaan. Soittaminen edistää myös lapsen rytmijä ja soitinväriin kehittymistä. Se, keskittyykö lapsi kuuntelemaan esimerkiksi lauluja, on tässä iässä hyvin paljon kiinni siitä, kiinnostavatko esitys ja aihe häntä. Musiikkiliikunnassa musiikillisiin ärsykkeisiin vastaaminen kehittää lapsen motoriikkaa. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 72–75.)

4.2 Lapsen kehitys viidentenä ikävuotena

Viidennen ikävuoden aikaan, eli 4–5-vuotiaana, kaikki aikaisemmin opitut työ- ja toimintatavat sekä asiat kertautuvat myös musiikkikasvatuksessa, kuten muusakin kasvatuksessa (Hongisto-Åberg ym. 1993, 75). Lapsen silmä-käsi-koordinaatio ja käsittelytaidot ovat harjaantuneet ja lapsi kykenee soittamaan sujuvammin (Kivelä-Taskinen 2008, 79–80). Soittaessaan lapsi pystyy säilyttämään pysyvän rytmin sykkeen ja ylläpitää siis sovittua tempoa ja vaihtamaan sitä tarkoituksellisesti. Lapsi hahmottaa tasa- ja kolmijakoisen rytmin. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 76–80.) Tässä iässä olennaista on tahdissa pysyminen ja sykkeen lisäksi aletaan harjoitella varsinaisten rytmien soittamista. Rytmien kannalta hahmottamiseen on apua loruista ja sanoista, ja rytmien harjoittelu vaikuttaa myös tuleviin kirjoittamis- ja lukemistaitoihin. Tuokioilla voidaan soittaa erilaisilla rytmisoittimilla, mutta osa innostuu soittamaan tässä iässä jo viulua, kannelta tai rumpua. Rytmisoittimilla voidaan harjoitella ajoitustarkkuutta, yhteismusisointia sekä soittotekniikkaa. (Kivelä-Taskinen 2008, 79–80.)

Lapsi alkaa olla entistä kiinnostuneempi yhdessä leikkimisestä ja leikkikavereista. Myös muiden mielipiteet omasta itsestä pohdituttavat lasta ja kiinnostavat. Uudenlaiset leikit, kuten roolileikit, alkavat kiinnostaa lasta. Lapsen on tässä iässä vielä joissakin tilanteissa vaikea hallita tunteitaan. Tutuissa tilanteissa lapsi tietää kuitenkin, miten ”tulisi toimia.” (Karling ym. 2008, 170.) Lapsi kykenee ilmaisemaan tunteitaan omalla kehollaan melko kokonaisvaltaisesti. Liikunnan avulla lapsi tutkii ja hahmottaa musiikillisiä muotoja ja kokonaisuuksia. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 76–80.)

Kaverit ovat 5-vuotiaalle lapselle tärkeitä, ja pitkäjänteinen leikki tuttujen kavereiden kanssa alkaa luonnistua lapselta. Kun aikuinen on ryhmässä ohjaajana, myös isommissa ryhmissä toimiminen onnistuu. 5-vuotias lapsi ihailee ja jäljittelee aikuisten taitoja. Ristiriitatilanteita kavereiden kanssa lapsi kykenee ajoittain selvittämään itsenäisesti ja hän ymmärtää jo syy-seuraus-suhteita esimerkiksi siinä, miksi toisesta tuntuu pahalta. Vaikka lapsi on jo kiinnostunut muista ja toimii muiden kanssa, on hän välillä toimiessaan itsekeskeinen. (Karling ym. 2008, 170.) Tässä iässä lapsi ottaa huomioon jo muita lapsia, on sosiaalinen ja nauttii yhdessä leikkimisestä. Piiloleikinkaltaiset yksinkertaiset leikit alkavat jo

onnistua ja roolileikitkin astuvat kuvioihin. Lapsi keskittyy leikkimään erilaisten lelujen kanssa pitkiäkin aikoja. (Kivelä-Taskinen 2008, 77.) Lapsen sosiaalisuus ja itsenäisyys kehittyvät yhdessä ja yksin laulamalla. Lapsen musiikillinen muisti harjaantuu, kuten myös sisäisen kuulemisen taito. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 76–80.)

5-vuotiaana lapsella alkaa olla hallussaan kaikki motorisen kehityksen perusvalmiudet ja esimerkiksi kummallakin jalalla erikseen hyppely onnistuu. Tasapaino on kehittynyt siten, että se on riittävä esimerkiksi kiipeilyyn ja viivalla kävelyyn. (Karling ym. 2008, 130.) Rytmitajun toinen herkkyykskausi alkaa lapsella 4–5-vuotiaana. Lasten liikkeissä alkaa näkyä selkeä ajoittaminen ja liikkeet muuttuvat syklisiksi. Juoksu ei välttämättä suju vielä musiikin tahdissa, mutta sen sijaan musiikin sykkeessä lapset pystyvät laukkaan, varshyppyihin ja vuorohyppyihin. (Kivelä-Taskinen 2008, 77.)

Hiljalleen lapsi alkaa oivaltaa myös yhdellä jalalla hyppimisen syklisenä. Erilaisia liikkumistapoja sisältävä radat ovat suositeltavia. Radalla voi olla juoksua, hyppelyä, esteitä sekä niiden ylitystä ja alitusta. Vapaan liikkeen rinnalle otetaan musiikin sykkeeseen liikkuminen. Rytmikyvyn ajoitustarkkuuden lisäksi lapsi oppii erottelukykä ja tasapainoa ja lapsen tuntoaisti kehittyy. Tempovalintoihin on syytä kiinnittää huomiota. Liikkumisleikkien lisäksi on hyvä ottaa myös välineitä mukaan tuokioille. Erilaiset hernepussit ja vanteet harjaannuttavat käden-taitoja ja myös pallot alkavat soveltua tuokioihin. (Kivelä-Taskinen 2008, 78–79.)

Ympyrän, viivan ja neliön rinnalle piirtämisessä tulevat tähdet ja kolmiot sekä oman nimen kirjoittaminen. 5-vuotiaan lapsen suusta voi kuulla myös numero-luetteloita. (Karling ym. 2008, 130.) Musiikkituokioilla voidaan harjoitella erilaisia muodostelmia, kuten piiriä, riviä, ketjua ja jonoa. Tuokioilla aletaan myös hahmottaa, millaisia muodostelmia kaksistaan, kolmistaan tai neljistään ovat, ja yksinkertaiset piirileikit niin piirissä kuin ketjussa voidaan ottaa ohjelmaan musiikkituokioille. Leikeissä voidaan ottaa käyttöön erilaiset alkuasennot, kuten rististunta, selinmakuu tai haaraseisonta. Viestikilpailut ovat hyvä tapa opetella

toimintaa joukkueena. Helpot kisailut ja liikuntaleikit opettavat lasta häviämään tai voittamaan. (Kivelä-Taskinen 2008, 77.)

4-vuotiaalla lapsella on tuhansia sanoja täynnä oleva sanavarasto ja lauseetkin ovat jo viisi- tai kuusisanaisia. Lapsi alkaa käyttää asioita vertaillessaan superlatiivisia, kuten ”paras kaveri”, ”kivoin täti” tai ”isoin leijona”. 4-vuotias lapsi elää kysymysten maailmassa ja etenkin miksi-kysymykset ovat usein kuultuja tämänikäisen lapsen suusta. Laskemista lapsi harjoittelee esimerkiksi ruokaillessa. 5-vuotias lapsi kertoo jo sujuvia ja ymmärrettäviä tarinoita. Yksinkertaiset laskut onnistuvat sormia apuna käyttäen, ja lapsi kykenee myös kolmiosaisen ohjeiden noudattamiseen. (Karling ym. 2008, 136.) Lapsen äänenkäyttö alkaa olla ennakkoluulotonta sekä luovaa, ja hän osaa myös kontrolloida laulamistaan. Tiedot muun muassa muista kulttuureista ja ympäröivästä maailmasta kattuvat monipuolisen lauluvalikoiman kautta. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 76–80.)

Näiden ikävuosien aikana lapsen oma luovuus alkaa tulla esille, ja lapsi ei ota enää niin paljon mallia ohjaajasta ja muista ryhmäläisistä. Kekseliäisyys ja luovuus ilmenevät liikkeessä, soitossa ja tarinankerronnassa, joissa lapset toteuttavat itse itseään. Tuokioille voikin nyt ottaa harjoituksia, joissa lapsi saa itse valita soitto- tai liikkumistavan. Harjoitukset ovat moniaistillisia, millä vahvistetaan uuden oppimista. Ideaalista olisikin yhdistellä harjoituksissa samaan aikaan näköä, kuuloa, tasapainoa ja koordinaatiota. (Kivelä-Taskinen 2008, 77.)

5 Opinnäytetyön lähtökohdat

5.1 Toimeksiantajan kuvaus

Toimeksiantajapäiväkotimme on satapaikkainen, vasta reilun vuoden toiminnassa ollut Peltosirkun päiväkotikoti Kontiolahden Lehmassa. Päiväkoti on avattu syksyllä 2012. Päiväkodissa on seitsemän ryhmää, joista kaksi on esikouluryhmiä. Lisäksi päiväkodissa on integroitu ryhmä, kaksi pienten lasten ryhmää, sekä sisarusryhmä. Päiväkodissa työskentelee 19 työntekijää, jotka ovat koulutukseltaan sosionomeja ja lastentarhanopettajia. (Kauppinen 2013.) Päiväkoti on

avara ja viihtyisä, ja esimerkiksi sen värimaailmasta huomaa, että suunnittelussa on ajateltu nimenomaan lapsia miellyttävää toimintaympäristöä.

Eryteisesti toimintaympäristönämme ja yhteistyöryhmänämme opinnäytetyöprosessin aikana toimi päiväkodin 3–5-vuotiaiden lasten ryhmä, jonka kanssa suoritimme rytmiooppaaseemme liittyvät toiminnalliset osiot. Ryhmässä oli toiminnallisten osioiden aikaan yhteensä 21 lasta. Oppaamme tulee kuitenkin koko päiväkodin käyttöön, ja olemme suunnitelleet sen sovellettavaksi myös eri-ikäisille lapsille.

5.2 Opinnäytetyön aiheen kuvaus

Opinnäytetyömme tarkoituksena on olla ensiaskel yhteistyöpäiväkotimme musiikkikasvatuksen kehittämisessä ja luoda pohjaa melko uuden päiväkodin musiikkikasvatukselle. Musiikkikasvatuksen osa-alueesta opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää rytmikasvatuksen osa-alueita ja tarjota uusia ideoita työntekijöille musiikkituokioiden pitämiseen. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa noin vuoden toiminnassa olleelle yhteistyöpäiväkotimme työntekijöille opas rytmikasvatuksesta. Opinnäytetyömme produktio, ”Rytmi raikaa”-opas (liite 5) on suunnattu 3–5-vuotiaiden lasten ryhmälle, mutta harjoitukset ja teoriat on sovellettavissa myös muihin ikäkausiiin ja ryhmiin. Oppaan tarkoituksena on toimia työntekijöiden apuvälineenä musiikkikasvatuksen toteuttamisessa.

Oppaassa on tietoa rytmistä sekä rytmikasvatuksesta ja sen vaikutuksista lapsen kehitykseen eri ikäkausina. Lisäksi oppaassa on myös tiiviisti tietoa yleisesti musiikkikasvatuksesta varhaiskasvatuksessa. Rytmii on tärkeässä roolissa lapsen kykyjen ja taitojen syntymisessä. Rytmii on olennainen osa esimerkiksi lukutaitoa ja lukemisen oppimista. Pääasiassa keskitymme 3–5-vuotiaiden ikäkauteen, jota ajatellen keräsimmee ja tuotimmee erilaisia harjoituksia ja tuokioita oppaaseemme. Harjoitukset on jaoteltu eri teemojen mukaan, kuten ”Musiikki ja sadut”. Olemme käyneet keskusteluita ja ajatusten vaihtoja toimeksiantajamme toimivan päiväkodin kanssa sekä he ovat oman työyhteisönsä kanssa pohtineet opinnäytetyötämme. Näiden keskusteluiden pohjalta muokkautui opinnäytetyömme aihe.

5.3 Aikaisemmat tutkimukset

Löysimme lukuisia pro gradu -tutkielmia koskien musiikinopettajuutta ja koulussa tapahtuvaa musiikkikasvatusta ja musiikinopetusta. Löysimme myös samantyyppisiä toiminnallisia opinnäytetöitä, joissa oli tuotettu jokin opas. Aivan täysin meidän toimeksiantoamme vastaavaa työtä emme löytäneet. Tutkimuksia etsiessämme laajensimme näkökulmamme ja purimme musiikkikasvatuksen pieniin paloihin. Käsittelemme seuraavaksi mielenkiintoisia tutkimuksia koskien musiikkia ja nostamme esiin niitä asioita, jotka ovat esiintyneet keskusteluisamme ja reflektioissamme opinnäytetyöprosessin aikana.

Laura Siposen pro gradu -tutkielman ”Musiikin opetus peruskoulun alaluokilla. Musiikkia opettavien luokanopettajien ajatuksia nykypäivän musiikinopetuksesta.” takana oli halu selvittää suomalaisen musiikinopetuksen nykytilaa ja tutkia muun muassa musiikinopetustaitoja ja -kokemuksia. Helsingin yliopistossa vuonna 2005 kasvatustieteiden pro gradu-tutkielman tutkimus tehtiin kyselytutkimuksena. (Siponen 2005, 2.) Siposella oli viisi tutkimusongelmaa. Hän pyrki saamaan vastauksia muun muassa siihen, millainen musiikkitausta opettajilla oli, millaisia taitoja heillä oli ja kokivatko opettajat riittämättömyyttä musiikinopetuksessaan. (Siponen 2005, 42.) Kysely toteutettiin sähköpostikyselynä ja vastaukset lähetettiin 15 eri paikkakunnalla työskenteleville musiikinopettajille (Siponen 2005, 44).

Kaikki kyselyyn vastanneet harrastivat musiikkia vapaa-ajallaan (Siponen 2005, 56). Siposen (2005, 62) tutkimuksessa todetaan, että yleensä musiikkia opettavat siihen erikoistuneet opettajat ja samalla toivottiin muidenkin opettajien rohkaistuvan opettamaan musiikkia. Vastauksissa toivottiin, ettei koulujen opetus jäisi muutamien, samojen opettajien vastuulle (Siponen 2005, 62). Uskomme, että tämä ajatus on sovellettavissa myös varhaiskasvatuksen kentällä. Kokemuksiemme mukaan lastentarhaopettajienkin keskuudessa monille musiikkikasvatuksen toteuttaminen on taitoihin ja harrastuneisuuteen pohjautuvaa. Musiikkikasvatuksellinen vastuu voidaan antaa työntekijälle, joka harrastaa itsekin musiikkia.

Pohdimme prosessimme aikana musiikin vaikutuksia ja käsittelemme niitä myös opinnäytetyössämme. Teppo Särkämö Jyväskylän yliopistosta teki vuonna 2011 ”Music in the recovering brain”-väitöskirjan, jossa hän tutki ”auditiivisten, kognitiivisten ja emotionaalisten tekijöiden yhteyttä musiikin käsittelyyn keskimmäisen aivovaltimon (MCA) akuutin aivoinfarktin jälkeen”. Tutkimuksessa 60 aivoinfarktiin sairastunutta henkilöä jaettiin kolmeen ryhmään: musiikin kuuntelu-, äänikirjan kuuntelu- ja yhteen verrokkiryhmään. Osallistujille tehtiin neuropsykologiset tutkimukset sekä aivojen kuvauksia kuuden kuukauden aikana. (Särkämö 2011, 5.) Vaikkakin aivoinfarkti on melko kaukaa haettu huomioon ottaen opinnäytetyömme aiheen, oli väitöskirjassa tehty mielenkiintoinen havainto: musiikilla on niin sanottu parantava voima. Tutkimukset osoittavat musiikin kuuntelun saavan aikaan ”pitkäkestoisia plastisia muutoksia toipuvissa aivoissa.” (Särkämö 2005, 5.) Näin ollen tutkimus osoittaa yleisellä tasolla musiikin vaikuttavan aivoihin. Särkämön väitöstiedotteessa (2011) summataan myös tiiviisti yksi tuloksista: musiikkia kuunnelleet osallistajat kokivat vähemmän masentuneisuutta ja kognitiivinen toipuminen tarkkaavaisuuden ja muistin säätelyn sarjoilla oli parempaa kuin kahden muun ryhmän osallistujien (Peltonen 2011).

Yksi rytmikasvatukseen merkittävästi vaikuttaneista henkilöistä on ollut sveitsiläinen Emile Jaques-Dalcroze, Elina Viitaila-Pulkkinen esittää pro gradu-tutkielmassaan tulkinnan Dalcrozen musiikkikasvatusmetodeista (Viitaila-Pulkkinen 2007, 3). ”Dalcrozen maailma-hermeneuttinen tulkinta Rytmiiikan ja fenomenologian risteyskohdassa”-tutkielmassa päädytään johtopäätökseen, jossa todetaan Dalcroze-metodissa kehon ja mielen kietoutuvan toisiinsa (Viitaila-Pulkkinen 2007, 66). Genevessä Dalcroze Rytmiiikkaa opiskelleen Viitaila-Pulkkinen johtopäätöksestä voidaan siis myös nähdä yhteys Dalcrozen vaikutuksesta rytmikasvatukseen ja kuinka rytmikasvatuksessa ihminen nähdään.

6 Menetelmät

6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyömme oli toiminnallinen. Opinnäytetyössämme toiminnallisen opinnäytetyön teoria oli kaikista abstraktein kattokäsite, jota täydensivät ja tarkensi-

vat muut käyttämämme menetelmät. Vilkka & Airaksinen (2004, 9) kertovat toiminnallinen opinnäytetyön tavoittelevan käytännön toiminnan opastamista, ohjeistamista, järjestämistä tai järjeistämistä. Se voi olla esimerkiksi perehdyttämisopas tai jokin ammatilliseen käytäntöön suunnattu ohjeistus. Se voi olla myös tapahtuman toteuttaminen. (Vilkka & Airaksinen 2004, 9.) Toimintasuunnitelma on todella merkityksellinen toiminnallisessa opinnäytetyössä. Toimintasuunnitelma tehdään lähinnä siksi, että opinnäytetyön idean ja tavoitteiden pitää olla harkittuja, perusteltuja sekä tiedostettuja. Suunnitelmassa vastataan siis kysymyksiin mitä tehdään, miksi tehdään ja miten tehdään. Tärkeintä on, että jäsenät itsellesi, mitä olet tekemässä ja miksi. Suunnitelma voi matkan varrella muuttua, mutta aihetasolla sinun pitäisi pystyä sitoutumaan siihen, mitä olet suunnitelmassasi luvannut tehdä. (Vilkka & Airaksinen 2004, 26 - 27.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotos, kuten esimerkiksi opas, tehdään aina jollekin tai jonkun käytettäväksi (Vilkka & Airaksinen 2004, 38). Toiminnallisessa opinnäytetyössä tutkimuksellinen selvitys kuuluu tuotoksen toteutustapaan. Toteutustapa tarkoittaa keinoja materiaalin hankkimiseen ja tuotoksen toteutukseen. Lopullinen toteutustapa on perusteltu kompromissi opiskelijoiden resursien, toimeksiantajan toiveiden, kohderyhmän tarpeiden sekä oppilaitoksesta tulevien opinnäytetyötä koskevien vaatimusten välillä. (Vilkka & Airaksinen 2004, 56–57.)

Vilkka & Airaksinen (2004, 82) vertaavat toiminnallisen opinnäytetyön raporttia tekstilajina kertomukseen. Sen juoni etenee sen mukaan, millainen on projekti ja työprosessikin ollut. Raportista siis selviävät työskentelyn kohteet, miten työnaihe on löydetty, sekä millaisia olivat opinnäytetyön ratkomat kysymykset ja millaisin keinoin niihin etsittiin vastauksia. Raportissa tulee näkyväksi myös se, mitä valintoja ja ratkaisuja tehtiin eri vaiheissa, jotta tuotos saatiin tehtyä. (Vilkka & Airaksinen 2004, 82.)

Tavoitteet ovat yksi osa toiminnallista opinnäytetyötä, ja niiden saavuttaminen on tärkein osa toiminnallisen opinnäytetyön arviointia (Vilkka & Airaksinen 2004, 155). Usein on toimivaa kerätä jonkinlainen palaute kohderyhmältä tavoitteiden saavuttamisen arviointiin, oman arvioinnin tueksi. Opinnäytetyön tulee olla am-

matillisesti kiinnostava, sekä jollakin tavalla merkittävä kohderyhmälle. Lisäksi tärkeää on arvioida työn toteutustapaa, johon kuuluu siis keinot tavoitteiden saavuttamiseksi ja aineiston kerääminen. Arvioinnissa kannattaa keskittyä myös siihen, miten laadullisesti onnistunut esimerkiksi lähdekirjallisuus oli. Myös prosessin raportointi ja opinnäytetyön kieliasu ovat tärkeitä arvioinnin kohteita. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 157–159.)

Teoria asetti omalta osaltaan meille toimintaraamit, joiden sisällä toimimme prosessin aikana. Muilla menetelmävalinnoilla, kuten sadutuksella, teimme juuri tästä toiminnallisesta opinnäytetyöstä toimeksiantoa vastaavan ja meidän itsemme näköisen. Pidimme toiminnallista opinnäytetyötä sellaisena menetelmänä, joka määritteli myös muut käyttämämme menetelmät. Jos olisimme esimerkiksi tehneetkin määrällisen opinnäytetyön, emme olisi varmaankaan käyttäneet menetelmänä osallistuvaa havainnointia tai sadutusta. Joten toiminnallinen opinnäytetyö voidaan nähdä eräänlaisena ohjaavana voimana, joka oli kuitenkin samaan aikaan yksi menetelmistä.

6.2 Kyselylomake

Kartoitimme päiväkodin työntekijöiltä kyselylomakkeen (liite 3) avulla päiväkodin musiikki- ja rytmikasvatuksen käytänteitä sekä toiveita ja valmiuksia. Halusimme tällä tavoin osallistaa myös työntekijät oppaamme suunnitteluun, ja antaa heille vaikutusmahdollisuuden sen sisällön rakentamiseen. Heikkilän (1998, 47–66) mukaan, kyselylomaketta laatiessa on otettava huomioon aineiston jatkokäyttelytapa ja pohdittava, kuinka tarkkoja vastauksia halutaan. Tehtävän tutkimuksen tavoitteen tulisi olla selvillä ennen lomakkeen laatimista ja se tulee hioa hyvään muotoon ennen aineiston keruun alkamista. Lomaketta ei voi enää muokata, kun aineiston keruu on aloitettu ja lomake on esimerkiksi lähetetty vastaajille. Lomaketta laadittaessa on syytä kiinnittää huomiota myös siihen, että tutkittavaan asiaan saadaan laadituilla kysymyksillä vastauksia. Lomakkeessa voi olla avoimia, suljettuja sekä sekamuotoisia kysymyksiä. Kysymyksissä tulisi kysyä yksi asia kerrallaan ja kysymysten tulisi olla napakoita ja lyhyitä, jotta ne olisivat ymmärrettävämpiä. Kyselylomakkeen mukana on hyvä olla saatekirja tai saatesanat, joiden tarkoituksena on motivoida vastaajaa sekä

muun muassa selvittää tutkimuksen taustaa, luottamuksellisuutta ja vastauksen aikarajaa. (Heikkilä 1998, 47–66.)

Ennen kartoituksen tekoa pohdimme, voimmeko kartoituksen jälkeen vielä rajata opinnäytetyömme ikäryhmää sekä oppaan sisältöä. Opinnäytetyömme ikäryhmä pysyi kuitenkin alustavasti suunniteltuna ikäryhmänä eli 3–5-vuotiaina lapsina. Kyselylomakkeen tulokset antoivat meille ideoita oppaan sisältöön. Kyselylomake jaettiin kaikille päiväkodin työntekijöille. Emme laatineet kyselylomakkeesta tilastollisen tutkimuksen kaltaista suljettujen kysymysten sarjaa, vaan käytimme niin avoimia kuin suljettuja kysymyksiä rinnakkain. Aiempien kokemusten perusteella pystyimme arvioimaan kyselylomaketta, emmekä tehneet siitä liian pitkää, emmekä esittäneet liikaa avoimia kysymyksiä, ettei lomake olisi liian raskas vastattava. Testasimme lomakkeen ennen sen eteenpäin laittamista tuttavapiiristämme löytyneillä henkilöillä, joilla on kokemusta päiväkodissa työskentelystä. Pyysimme kiinnittämään huomiota etenkin kieliasuun, lomakkeen ymmärrettävyyteen ja siihen, kuinka helppoa kysymyksiin oli vastata. Tämän jälkeen teimme kyselylomakkeeseen tarvittavat korjaukset. Kyselylomakkeella tavoitimme työntekijät niin sanotusti helposti, sillä kyse ei ollut tapauksessamme vain yhdestä tai kahdesta työntekijästä, vaan kaikkien ryhmien työntekijöistä.

6.3 Osallistuva havainnoiminen

Havainnointia on mahdollista tehdä joko havainnoitavan kohteen luonnollisessa ympäristössä, tai sitten järjestetyssä tilanteessa. Havainnointia käytetään varsinkin käyttäytymisen ja toiminnan kuvaamiseen, sekä ymmärtävään tulkitsemiseen. Kohteen ja ympäristön välisen suhteen tarkastelu on osa tutkimusta, eikä esimerkiksi kohdetta irroteta ympäristöstään. Osallistuvan havainnoinnin käsite on syytä erottaa havainnoinnista. Osallistuva havainnointi on suoraa havainnointia ja vuorovaikutusta. Se on myös muistiinpanojen tekemistä ja niiden analyysia sekä haastatteluja. Havainnoijan täytyy yrittää kestää se, että hän tuntee itsensä osalliseksi ja ulkopuoliseksi yhtä aikaa. Havainnoija kirjoittaa muistiinpanoja siitä, mitä näkee ja kokee. (Törrönen 1999, 221–222.)

Osallistuva havainnointi vaatii jatkuvaa ja intensiivistä havainnointia, eli kuunte-
lua, katselua ja keskustelua. Havainnoijan täytyy olla utelias ja tarkkaavainen,
sillä hänen täytyy pystyä huomaamaan yksityiskohtia, jotka arkielämässä hel-
posti sivuutetaan. Osallistuvassa havainnoinnissa pitää löytää itselleen sopivin
osallisuuden muoto. Yksi esimerkki tällaisesta on käydä tapaamassa ryhmän
jäseniä, mutta päämääränä ei ole tavoitella ryhmän jäsenyyttä. (Törrönen 1999,
222–223.)

Osallistuva havainnoiminen oli meille sopiva menetelmä, sillä se sopi mieles-
tämme hyvin päiväkodin ympäristöön ja tarpeisiimme. Seurasimme lapsia hei-
dän luonnollisessa ympäristössään muistiinpanoja tehden, olimme vuorovaiku-
tuksessa heidän kanssaan sekä myös haastattelimme lapsia. Haastattelussa
kyselimme muun muassa lasten lempilauluja. Kirjasimme havaintomme ensim-
mäisellä kerralla ollessamme päiväkodissa tutustumassa ryhmään. Seurasim-
me lasten liikuntatuokiota ja olimme seuraajien roolissa sivummalla. Osallis-
tuimme lasten kanssa erilaisiin toimintoihin ja samalla kyselimme lasten mieli-
piteitä, ja teimme havaintoja heidän käytöksestään. Osallistuvan havainnoinnin
avulla saimme tietoa lasten musiikillisesta käyttäytymisestä ja rytmiooppaaseen
liittyvistä toiveista.

6.4 Sadutus

Valitsimme sadutuksen yhdeksi menetelmäksi, sillä se tuntui toimivalta tavalta
osallistaa lapset rytmiooppamme tuottamiseen. Karlsson (2005, 41–42) toteaa-
kin sadutusmenetelmän näyttäytyneen tuloksellisena tapana lapsia osallistavan
toimintakulttuurin luomisessa. Sadutuksen avulla on helpompi sukeltaa lasten
maailmaan ja antaa mahdollisuus lasten omille ajatuksille. Sadutus ohjailee
myös aikuisen huomaamaan ja seuraamaan lasten ideoita ja pohdintojen kul-
kua, sekä se tuo esiin myös lasten oman kulttuurin. Sadutettujen lapsien itseil-
maisuu muuttuu rohkeammaksi ja he tuovat oma-aloitteisemmin esiin ideoitaan.
Lapsen itsetunnon muodostumiselle jää tilaa, mikä on kasvun ja kehityksen
kannalta erittäin tärkeää. (Karlsson 2005, 41–42.)

Sekä lapset että aikuiset kokevat yleensä sadutuksen mukavana ja tärkeänä toimintana. Sadutus myös rohkaisee muun muassa mielikuvituksen käyttöön, sanavaraston laajentamiseen, eri näkökulmien huomioimiseen ja kommunikointiin. Sadutus on erinomainen tapa viedä lasten kanssa yhdessä rakennettavaa työskentelyä eteenpäin. (Karlsson 2005, 42.) Sadutettavan lapsen ei tarvitse välttämättä olla entuudestaan tuttu. Keskeistä on, että aikuinen viestittää omalla toiminnallaan olevansa aidosti kiinnostunut lasten maailmasta ja heidän mielipiteistään. Aikuinen ei anna kertomukselle aihetta, eikä tee johdattelevia kysymyksiä. Sadutustilanteen tarkoitus on antaa puheenvuoro lapselle. (Karlsson 2005, 44 - 45.)

Otimme lapset sadutukseen pareittain. Osalla lapsista tarina lähti etenemään itsestään todella helposti, osalle tilanne taas oli hieman vaativampi. Lapsien ottaminen sadutukseen pareittain oli hyvä idea, sillä esimerkiksi jotkut ujommat lapset saivat puheliaammilta näin tukea. Karlsson (2005, 70) toteaaakin, että yhdessä kerrottu satu luo myös tietynlaista yhteisöllisyyttä ja yhdessä pohtimista. Käytimme yhtä lapsilta syntynyttä satua pohjana rytmiooppaamme soitinsatu-harjoituksessa.

7 Opinnäytetyöprosessi

7.1 Prosessin käynnistäminen ja ensimmäinen havainnointikerta

Opinnäytetyöprosessimme alkoi syksyllä 2012 ja päättyi syksyllä 2013. Prosessia havainnollistamme kaaviolla, joka löytyy liitteestä 4. Aloitimme opinnäytetyöprosessimme syksyllä 2012, jolloin kirjoitimme aihepaperin opinnäytetyöstämme. Pohdimme toiveitamme ja mielenkiinnonkohteitamme. Liityimme myös loppusyksystä opinnäytetyölukupiiriin, jossa kävimme koko prosessin loppuun asti. Prosessin alkuvaiheessa kävimme keskustelemassa toimeksiannosta yhteistyöpäiväkodinjohtajan kanssa. Tämän jälkeen aloimme työstää opinnäytetyösuunnitelmaa. Tapasimme tammikuun alussa päiväkodinjohtajan ja keskustelimme jälleen opinnäytetyöstämme sekä heidän tarpeistaan. Tutustuimme muun muassa talon tiloihin, soittimiin ja muihin tarvikkeisiin. Sovimme tällöin seuraavan kerran, jolloin tulisimme havainnoimaan yhteistyöryhmäämme.

Tammikuussa 2013 laitoimme myös tutkimuslupa-asiat vireille sekä laitoimme lupalapun (liite 2) vanhemmille.

Ensimmäisellä havainnointikerralla tarkoituksenamme oli havainnoida ryhmää aamupäivän verran. Onneksemme ryhmällä sattui sinä päivänä olemaan jumppatuokio, johon oli yhdistetty musiikki. Pääsimme siis heti näkemään ryhmän toimintaa ryhmänä ja myös toimintaa musiikin kanssa. Ryhmä jaettiin puoliksi, ja vuorotellen molemmat puoliskot saivat osallistua ohjattuun jumppatuokioon.

Saimme tehtyä muutaman hyvän huomion tuokioiden aikana: pystyimme yhdistämään lapsen kehityksestä opitut teoriat nyt käytäntöön. Viitekehiksemme yksi osa on lapsen kehityksestä ja myös oppaamme pohjautuu lapsen tiettyyn ikäkauteen ja kehitysvaiheeseen, joten oli hyvä saada myös käytännön kokemusta siitä, mitä nämä vaiheet ja ikäkaudet ovat juuri tässä ryhmässä. Ryhmä toimi esimerkkinä, mutta pohdimme myös sitä, että jokainen lapsi on yksilö ja että kehitys etenee jokaisen kohdalla yksilöllisesti. Lapset eivät ollenkaan häiriintyneet meidän läsnäolostamme, vaikka istuimme liikuntasalin nurkassa. Lapsille oli kerrottu keitä olemme ja miksi olemme siellä. Emme kuitenkaan olleet ehtineet tutustua vielä lapsiin, joten sekin olisi ollut mahdollista, että lapset olisivat jännittäneet meidän seurassamme ja kokeneet meidät häiritsevinä.

Lapsista pystyi näkemään sen, että he ovat tottuneet musiikkiliikuntaan. Yksi toisen ryhmäpuolikkaan lapsista ei oikein tuntunut alussa lähtevän mukaan, mutta kun toimintaan otettiin pallot, niin hänkin alkoi heti toimia. Kaikki lähtivät rohkeasti liikkeelle niin käskettäessä, ja vaikuttivat olevan aidosti mukana liikkeessä. Myös seuraa johtajaa -leikissä kaikki lapset vuorollaan olivat rohkeasti johtajia. Teimme myös huomion, että lapset olivat tottuneet soittimiin ja niiden käsittelyyn. Jumppatuokiossa otettiin soittimet mukaan liikkeeseen, ja tämäkin sujui hyvin ja luonnollisesti. Tuokiossa oli myös harjoitus, jossa ohjaaja rummutti rummulla eri nopeuksilla, ja lasten tuli liikkua niin, että rummutuksen nopeutuessa he juoksevat ja rummutuksen hiljentyessä kävelevät. Huomasimme lapsilla olevan hyvä reagointikyky tähän harjoitukseen.

Tuokion lopussa teimme huomion, että lapset rauhoittuivat todella hyvin paikalleen ja olivat hiljaa ohjaajan niin käskiessä. Lapset myös kykenivät olemaan luovia musiikin kanssa toimiessaan ja heidän itseilmaisunsa oli hyvää. Ryhmä vaikutti olevan tottunut todella hyvin toimimaan yhdessä, ja lapset olivat vastaanottavaisia. Totesimme myös ryhmän kahtiajaon olleen toimiva lähtökohta, sillä yhtenä ryhmänä lapsia olisi ollut liikaa kerralla. Koska lapset toimivat hienosti niin soittimien kuin musiikinkin kanssa, niin meille tuli tunne siitä, että tämän ryhmän kanssa olisi helppo toteuttaa monenlaisia musiikkikasvatukseen liittyviä harjoitteita.

7.2 Tuokion ohjaus ja lasten mielenkiinnon kohteiden kartoitus

Viikon tauon jälkeen palasimme taas opinnäytetyömme yhteistyöpäiväkotiin. Tällä kertaa oli meidän vuoromme pitää lapsille ohjattua toimintaa, sekä kysellä myös lapsilta hieman heidän mielenkiinnon kohteitaan, tulevaa opastamme ajatellen. Ryhmä jaettiin taas kahtia, että voisimme luoda paremmin kontaktia jokaiseen lapseen. Ensimmäiseksi esittäydymme ja kerroimme lapsille tarkemmin oppaastamme. Myös lapset saivat kertoa oman nimensä, ja lisäksi sen, mistä he pitävät eniten talvessa. Sen jälkeen teimme lasten kanssa fiilisjana harjoituksen. Ensin pohdimme yhdessä sitä, mikä on jana, ja sitten lapset saivat asettua janalle. Väittämänä oli ”Tänään oli kiva tulla päiväkotiin hoitoon”. Molemmissa ryhmissä melkein kaikki asettuivat janalla sinne päähän, jossa päiväkotiin oli todella kiva tulla hoitoon, vain pari lasta meni janalla toiseen päähän, eli heistä ei ollut kiva tulla tänään hoitoon.

Fiilisjanan jälkeen oli vuorossa leikki ”kommervenkkaa, vemmerkonkkaa”. Leikissä piti ensin liikkua rummutuksen rytmissä ympäri huonetta ohjaajan lorutellessa ”kommervenkkaa vemmerkonkkaa, kommervenkkaa vemmerkonkkaa”, kunnes ohjaaja huutaa ”hyttynä mytynä maahan”, jolloin lasten pitää mennä ihan pieneksi mytyksi lattialle ja pitää silmänsä kiinni. Sen jälkeen ohjaaja laittaa jonkun lapsen päälle peiton, ja muiden pitää muistella kuka peiton alla on. Tämän harjoituksen tarkoituksena oli purkaa lasten energiaa liikkeen kautta, ottaa liikkeeseen mukaan soitin ja rytmi, sekä myös harjoittaa lasten muistia. Lapset pitivät tästä leikistä ja olivat innostuneina mukana siinä. He myös liikkuivat hyvin

rummun rytmitystä mukaillen. Kun lapset olivat saaneet olla liikkeessä ja leikkiä, oli vuorossa pienimuotoinen ryhmähaastattelu. Halusimme tietää lasten mielenkiinnon kohteita. Aiheina olivat lempieläin, lempivuodenaika, lempisoitin ja lempilaulu. Tarkoituksenamme oli, että saisimme yhdistettyä näitä teemoja tulevaan oppaaseemme, eli opas muodostuisi osittain lasten mielenkiinnon kohteista.

Jokainen sai aina vuorollaan kertoa oman lempiasiansa. Tässä tuli harjoiteltua myös muiden kuuntelua ja vuoron odottamista. Suosituimmiksi eläimiksi nousivat koira, kissa ja pupu. Myös muita kotieläimiä mainittiin. Suosituimmiksi vuodenajoiksi nousivat kesä ja talvi, vain pari lasta mainitsi syksyn ja kevättä ei kukaan. Suosituimmiksi soittimiksi nousivat rumpu ja kitara. Myös yksittäisiä erikoisempia soittimia, kuten haitari, nousi esiin lasten omien harrastusten kautta. Suosituimpia lauluja tuli erilaisia laidasta laitaan, mukana niin Ratiritirallaa, Joulupuu on rakennettu, Hevisaurus, Titanicin tunnusmusiikki kuin Peppi Pitkätosukin. Lasten kanssa toimimisen jälkeen pidimme pienen palaverin myös tämän ryhmän työntekijöiden kanssa. Lapsilta nousseet lempieläimet päätyivät oppaassamme olevaan soitinsatu-harjoitukseen.

7.3 Kyselylomake

Laadimme päiväkodin työntekijöille kyselylomakkeen (liite 3) osallistaaksemme myös heidät oppaamme muodostumiseen. Kyselylomakkeen tarkoitus oli kartoittaa niin työntekijöiden musiikillista osaamista, kuin myös heidän odotuksiaan ja tarpeitaan tulevaa opasta ajatellen. Halusimme, että oppaasta tulisi työntekijöiden näkökulmasta oikeasti hyödyllinen ja tarpeellinen. Ennen kuin annoimme kyselyn yleiseen jakeluun päiväkotiin, niin testasimme sitä muutamilla henkilöillä ja kysyimme korjausehdotuksia. Kyselylomakkeen testasi muutama päiväkodin työntekijä, sekä yksi yksityinen henkilö, joka on ollut kuitenkin alan töissä. Vasta testauksen ja korjausten jälkeen kyselylomake annettiin kaikkien päiväkodin työntekijöiden vastattavaksi.

Päiväkodin 19 työntekijästä 14 vastasi kyselylomakkeeseemme. Vastausaika venyi alkuperäisen kahden viikon sijasta kolmeen viikkoon. Muutamia jäi puuttumaan, mihin vaikutti mitä luultavimmin juuri vastausaikana päiväkodissa pyöri-

neet sairastumiset ja niistä johtuvat poissaolot. Purimme kyselylomakkeiden vastaukset ensin vastaus kerrallaan ja nostimme esille siellä nousseita tarpeita. Erityisesti kiinnitimme huomiota vastausten toistuvuuteen, joiden pohjalta oli myös helpompi arvioida, mitä oppaassa ainakin pitäisi olla. Näiden tarpeiden ja toiveiden pohjalta aloimme työstää opasta.

7.4 Sadutus

Helmikuun alussa palasimme taas päiväkotiin, tällä kertaa vuorossa oli sadutusta lasten kanssa. Otimme lapset sadutukseen pareittain. Osalla lapsista tarina tai satu lähti etenemään itsestään todella helposti, osa taas tarvitsi tukea, ja jonkunlaisia lauseenalkuja, jotta tarina muodostui. Oletimme ehkä saavamme lapsista hieman enemmän irti, mutta onneksi saimme kuitenkin jotain hyödynnettävää myös oppaaseemme.

Emme itse valinneet pareja, vaan päiväkodin työntekijät hoitivat jaon puolestamme. Emme tiedä, olisiko lasten ottaminen sadutukseen yksin toiminut paremmin, mutta olimme kuitenkin päätyneet tähän ratkaisuun. Ajattelimme, että lapset saisivat toisistaan myös hieman tukea tarpeen vaatiessa, sillä olimme kuitenkin edelleen lapsille melko tuntemattomia henkilöitä. Jotkut lapset olivat ylipäättään niin ujoja, ettei sadutus siinä tilanteessa vain yksinkertaisesti onnistunut. Yhden lapsiparin sadusta tuli niin pitkä ja viihdyttävä, että halusimme hyödyntää sitä oppaaseemme. Satu päätyikin pohjaksi toiseen oppaassamme olevaan soitinsatuun.

7.5 Piirtäminen musiikista

Helmikuun puolessavälissä oli tiedonkeruuvaiheen viimeinen toiminnallinen osio. Halusimme osallistaa lapset vielä rytmiooppaamme kuvitukseen, jotta oppaasta tulisi eläväinen ja toisaalta myös lasten näköinen. Ideana oli, että taustalla soi musiikki, ja lapset piirtävät kuunnellessaan musiikkia. Lapset saivat piirtää joko musiikin innoittamina, tai sitten ihan mitä vain halusivatkaan.

Soitimme lapsille YouTubesta tunnettuja lastenlauluja. Osa lapsista lähti piirtämään suoraan musiikin pohjalta, kuten esimerkiksi leijonia ”Leijonan metsästys”-laulun pohjalta. Osa taas uppoutui piirtämään ihan omia kuviaan, joista osa oli todella abstrakteja piirroksia. Pystyimme vain ihmettelemään lasten luovuutta ja ennakkoluulottomuutta. Oli ilahduttavaa nähdä lasten innostuvan musiikista, ja jotkut lapset lauloivatkin mukana, jos laulu sattui olemaan tarpeeksi tuttu. Kaikki hoidossa olleet lapset osallistuivat piirtämiseen.

7.6 Vaihtoaika

Opinnäytetyöprosessissamme oli vuoden 2013 maaliskuusta kesäkuuhun ajanjakso, jolloin Anu oli vaihdossa Saksassa. Ninan tehdessä harjoitteluaan Suomessa varhaiskasvatuksen kentällä työskenteli Anukin Saksassa päiväkodissa. Vaihdon aikana työstimme opasta ja kirjoitimme harjoituksia. Ennen vaihtoa ja ”eroa” olimme sopineet, mitä kumpikin tekee sekä pidimme tiiviisti yhteyttä kokiensa opinnäytetyötämme sekä aikatauluja.

Anu perehtyi saksankieliseen musiikki- ja rytmikasvatusta käsittelevään kirjallisuuteen. Huomasimme, että Saksassa on paljon enemmän kirjallisuutta rytmikasvatuksesta kuin Suomessa. Anu on opiskellut saksaa ala-asteelta lähtien ja pystyi niin ikään kääntämään saksankielisiä lähdeteoksia. Anu osallistui myös harjoittelunsa aikana päiväkodin musiikkituokioihin, joista saimme muutamia raikkaita ja uusia ideoita oppaaseemme.

7.7 Raportin kirjoittaminen ja oppaan viimeistely

Vuoden 2013 kesäkuusta elokuun loppuun kirjoitimme raporttia ja työstimme oppaan loppuun. Saimme toukokuun lopulla palautetta oppaan ensimmäisestä versiosta, jonka pohjalta muokkasimme vielä opasta. Opas valmistui heinäkuun alussa, mutta saimme sen arviointiin päiväkotiin vasta elokuussa. Työstimme ensin oppaan harjoitukset ja rakenteen, ja vasta sen jälkeen aloimme työstää oppaan ulkoasua väreineen ja kuvineen. Kuvina käytimme lasten piirtämiä kuvia.

Raportti rakentui vähitellen, pala kerrallaan. Pystyimme hyödyntämään hyvin jo tutkimussuunnitelmassa olleita viitekehysten lähteitä ja tekstejä. Liitimme niihin myös saksalaista kirjallisuutta. Vietimme kesän eri paikkakunnilla, joten työparin ero jatkui vaihdon jälkeenkin. Tapasimme kesäkuun alussa kasvokkain ja keskustelimme opinnäytetyöstämme. Muutoin pidimme yhteyttä tiiviisti puhelimitse sekä sähköpostein ja koemme, että opinnäytetyön tekeminen onnistui hyvin näinkin. Näin ollen pystyimme myös välttämään niin sanotun opinnäytetyön liika-annostuksen: jos olisimme nähneet kesän aikana esimerkiksi viikoittain, oli-

simme varmasti jutelleet ”liikaa” opinnäytetyöstä ja stressaantuneet enemmän kuin nyt.

8 ”Rytmi raikaa!”-opas

8.1 Oppaan sisällön esittely

”Rytmi raikaa!” -oppaamme koostuu tiivistetysti sanoen teoriasta sekä harjoituksista. Teoriasisällössä avaamme musiikki- ja rytmikasvatuksen käsitteitä. Rytmikasvatuksen ohessa avaamme myös musiikin peruskäsitteistöä (dynamiikka, rytmi, tempo) sekä kerromme rytmitajun herkkyyksistä. Teoriasisältöön kuuluvat myös itse työstämämme taulukot lapsen yleisestä ja musiikillisesta kehityksestä. Teoriaosion lähteinä ovat samat teokset kuin opinnäytetyömme viitekehyksessä. Työstimme viitekehysten teoriaa oppaaseen erilaiseen lukumuotoon ja sen käyttäjille sopivammaksi.

Oppaan loppuosa sisältää rytmikasvatuksellisia harjoituksia 3-5-vuotiaille. Harjoitukset on jaoteltu kahdeksaan osioon; musiikkituokion alku, tunteet ja musiikki, musiikki ja sadut, kehosoitimet, dynamiikka ja tempo, musiikki ja liikunta, rentoutusharjoitukset sekä loppulaulu. Lopuksi oppaassamme on yhdensivunmittainen ”Vinkkiloota”, johon olemme koonneet vinkkejä meiltä varhaiskasvattajille. Oppaan lopusta löytyy lähdeluettelo, jossa ovat kaikki teokset, joita olemme käyttäneet työstäessämme opasta.

8.2 Oppaan ulkoinen ilme

Keskeisimpänä ulkoasullisena tekijänä oppaassamme on yhteistyöryhmämme lasten tekemät piirustukset. Piirustukset tuotettiin yhdellä toiminnallisella kerralla. Pyysimme lapsia kuuntelemaan musiikkia, jota soitimme tietokoneelta ja pyysimme piirtämään niin sanotusti sen inspiroimana. Jotta kuvista saatiin niin sanotusti yhteneväiset, käsittelimme kuvat Picasa-kuvankäsittelyohjelmalla. Muutimme kuvien värien lämpötilaa ja kontrastia, jotta saimme niistä yhteneväiset. Lisäksi lisäsimme kuviin polaroid-valokuvakehykset. Liitettyämme kuvat

oppaaseen käänsimme suurimman osan kuvista hieman kallelleen Word-tekstinkäsittelyohjelmalla, jossa on myös työkalu kuvien asetteluun.

Jotta opas ei olisi tylsä, otsikoissa käytettiin erilaista fonttia ja väriä kuin leipätekstissä. Taulukoihin lisäsimme taustavärin ja muokkasimme taulukoista taustan värimaailmaan sopivat kokonaisuudet. Jos oppaan haluaa tulostaa mustavalkoisena, kaikki näkyvät silti hyvin ja oppaan luettavuus ei kärsi.

8.3 Oppaan arviointi

Opinnäytetyömme tavoitteena oli olla ensiaskel yhteistyöpäiväkotimme musiikkikasvatuksen kehittämisessä ja luoda pohjaa melko uuden päiväkodin musiikkikasvatukselle. Musiikkikasvatuksen osa-alueesta opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää rytmikasvatuksen osa-alueita ja tarjota uusia ideoita työntekijöille musiikkituokioiden pitämiseen. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi opas rytmikasvatuksesta. Opas on suunnattu 3–5-vuotiaiden lasten ryhmälle, mutta harjoitukset ja teoriat on sovellettavissa myös muihin ikäkausiin ja ryhmiin. Oppaan tarkoituksena on toimia työntekijöiden apuvälineenä musiikkikasvatuksen toteuttamisessa.

Tarkoituksenamme oli, että saisimme päiväkodin työntekijöiltä oppaastamme sekä niin sanotun väliarvioinnin että tietenkin loppuarvioinnin. Väliarvioinnin kerääminen tapahtui niin, että lähetimme toukokuussa oppaan päiväkodin johtajan kautta kaikille päiväkodin työntekijöille, ja pyysimme palautetta ja korjausehdotuksia sähköisesti. Valitettavasti emme saaneet palautetta kuin kahdelta työntekijältä. Toinen työntekijöistä mainitsi oppaassamme olevan hyvin ja riittävästi teoriapuolta, sekä hänen mielestään oppaamme on kirjoitettu hyvin ja ymmärrettävästi. Hän piti myös käytännön vinkeistämme, ja siitä, että niitä oli eri osa-alueista kuten laulamisesta, soittamisesta ja saduista. Hän mainitsi palautteessaan myös, että harjoituksia olisi voinut olla vieläkin enemmän. Toisen työntekijän antamassa palautteessa oli maininta siitä, että harjoitukset vaikuttavat hyviltä ja käyttökelpoisilta ja hän voisi hyvin ajatella niitä toteutettavan 3–6-vuotiaiden lasten kanssa. Hänen mielestään hyvää oli se, että eri-ikäisistä lapsista oli teorian tietoa, eikä vain yhdestä ikäluokasta.

Palautteet olivat siis positiivisia, mutta olisimme tietenkin toivoneet palautetta useammalta työntekijältä, sekä myös kehitysehdotuksia. Jouduimme siis turvautumaan ja luottamaan ihan vain omaan arviointikykyymme oppaamme suhteen. Muokkasimme opasta kesällä niin harjoitusten kuin teoriansuhteen. Lisäsimme sinne muutamia uusia harjoituksia, kuten toinen työntekijöistä toivoi. Saimme mielestämme aikaan oppaan, jossa näkyy lapsilähtöisyys, oma kiinnostuksemme musiikkikasvatukseen, luovuus ja monipuolisuus. Tarkoituksemme oli löytää uusia, innostavia ja erilaisia tapoja musiikkikasvatuksen harjoittamiseen lapsiryhmien kanssa. Oppaamme olisi ollut vieläkin kattavampi, jos olisimme laittaneet sinne harjoituksia myös esimerkiksi ihan pienille lapsille, mutta silloin siitä olisi tullut liian laaja. Teimme harjoitukset kuitenkin siten, että niitä oin helppo soveltaa myös muille ikäluokille.

Elokuussa pidimme yhteistyöryhmämme työntekijöiden kanssa vielä loppuarviointikeskustelun. He olivat ehtineet perehtyä oppaaseemme, mutta eivät olleet ehtineet testata harjoituksia käytännössä kesälomien takia. Työntekijät olivat tyytyväisiä oppaaseemme. He kertoivat saaneensa siitä intoa ja uusia ideoita musiikkikasvatuksen toteuttamiseen. Heidän mielestään harjoitukset oli kirjoitettu tarpeeksi lyhyesti ja yksinkertaisesti, ja niitä oli riittävästi. Työntekijät mainitsivat, että esimerkiksi tunnetyöskentelyyn liittyvät harjoitukset antoivat heille uutta ajattelemisen aihetta liittyen siihen, mitä kaikkea musiikin avulla voidaankin käsitellä. Toinen työntekijöistä myös mainitsi, että vaikka hän on ollut tällä alalla todella pitkään, niin tämä oli ensimmäinen tämäntyyppinen toiminnallinen musiikki- ja rytmikasvatukseen liittyvä opinnäytetyö joka tuli eteen. Ylipäänsä musiikkikasvatukseen liittyviä projekteja ja koulutuksia on hänen mielestään liian vähän. Hän sanoi uskovansa, että tämäntyyppisille opinnäytetöille olisi varmasti kysyntää, sillä monet varhaiskasvattajat ovat epävarmoja musiikkikasvatukseen liittyvissä asioissa ja tarvitsevat ideoita ja tukea sen toteuttamiseen.

Mitään varsinaisia puutteita työntekijät eivät oppaastamme löytäneet, mutta heille tuli jo jatkotyöskentelyideoita. Työntekijät pohtivat, että tällaisen oppaan kanssa olisi toimivaa ja tarkoituksenmukaista olla myös esimerkiksi koulutuspäivä, jossa musiikki- ja rytmikasvatukseen liittyviä teorioita ja harjoitteita pääsi-

si kokeilemaan käytännössä. Sillä tavoin ne jäisivät paremmin mieleen ja ohjeet tulisi ymmärrettyä varmasti oikein. He olivat sitä mieltä, että koulutus varmasti tukisi tällaisen oppaan käyttöönottoa. Tällaista koulutusta on tietenkin meidän mahdotonta näillä aikatauluilla järjestää, vaan jätämme sen tulevaisuuteen, mutta työntekijät olivat silti varmoja, että opasta tulee hyödynnettyä niin heidän ryhmässään kuin mitä luultavimmin myös päiväkodin muissa ryhmissä.

9 Pohdinta

9.1 Oppiminen ja ammatillinen kasvu

Valitsimme opinnäytetyömme aiheeksi musiikin siksi, että olemme molemmat kiinnostuneet musiikkikasvatuksesta varhaiskasvatuksessa, perehtyneet siihen koulutuksemme aikana ja myös harrastaneet itse erilaisten soitinten soittoa elämämme aikana. Tavoitteellinen musiikkikasvatus on mielestämme tärkeä osa varhaiskasvatusta, ja valitettavasti voi joskus käydä niin, että se jää päiväkodin arjessa liian vähäiselle huomiolle. Opintojemme alusta lähtien olimme erittäin kiinnostuneita toiminnallisesta opinnäytetyöstä ja sen prosessin läpiviennistä. Opintojen edetessä saimme kuitenkin kuulla useasti, että toimeksiantoto määrittää hyvin paljon sitä, millä menetelmillä opinnäytetyö toteutetaan: ensin pitää olla aihe, minkä jälkeen valitaan menetelmä. Onneksemme huomasimme, että toimeksiantomme tulisi toteuttaa toiminnallisena opinnäytetyönä.

Ammatillisen kasvumme kannalta tämän opinnäytetyön tekemisen prosessi oli merkittävä. Pääsimme syventymään musiikki- ja rytmikasvatukseen monipuolisesti niin teorian kuin käytännönkin kautta, sekä haastamaan itseämme ja luovuuttamme oppaan ideoinnissa. Meidän täytyi myös luottaa omaan arviointikykyymme oppaan suunnittelussa ja tuottamisessa, ottaa huomioon monia eettisiä asioita sekä myös järjestellä aikatauluja niin toimeksiantajan, koulun kuin toistemme kesken.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotos, kuten esimerkiksi opas, tehdään aina jollekin tai jonkun käytettäväksi (Vilka & Airaksinen 2004, 38). Tämä Vilkan ja Airaksisen esittämä ajatus oli meille hyvin oleellinen ja kantava voima, jopa mo-

tivoiva tekijä. Halusimme tehdä opinnäytetyön, josta ainakin lähtökohtaisesti olisi hyötyä ja apua juuri esimerkiksi työntekijöille. Halusimme, että opinnäytetyöstä olisi niin sanotusti hyötyä myös muille kuin meille itsellemme. Työelämäläheisyys ja työelämän kanssa tehtävä yhteistyö olivat myös olennaisia motivaatiomme kannalta.

Uskomme, että tulevaisuudessa meidän on entistä helpompi toteuttaa musiikki-
tuokioita omassa työssämme ja soveltaa tekemiämme harjoituksia myös siellä. Oppaan harjoituksia tehdessä pohdimme paljon harjoitusten sovellettavuutta. Asioiden monelta puolelta pohtiminen ja erilaisten asioiden yhtäaikainen huomiointi ovat varmasti kehittäneet kykyämme soveltaa ja koemme, että tämä on hyvä ominaisuus työntekijöillä – eli meillä – tulevaisuudessa.

Alussa kokonaisen oppaan työstäminen ja varsinkin erilaisten harjoitusten tekeminen kuulostivat haasteelliselta. Teorian, kokemuksen ja ideoidemme pohjalta saimme työstettyä 15 harjoitusta oppaaseemme. Oppaan työstäminen vaati meiltä innovatiivisuutta sekä ennen kaikkea uskoa omaan taitoihin ja kykyyn luoda uutta. Opas on oiva taidonnäyte muun muassa luovien menetelmien käyttämisestä ja niiden soveltamisesta erilaisiin tilanteisiin. Koemme onnistuneemme tuottamaan käytännönläheisen oppaan, joka on monipuolinen ja tarjoaa erilaisia vaihtoehtoja musiikkikasvatukseen toteuttamiseen. Lapsia tulee kannustaa musiikin maailmaan ja olla myös itse aidosti läsnä musiikkihetkissä. Samoin opas kannustaa myös työntekijöitä soveltamaan harjoituksia ja tekemään musiikkituokioita omannäköisiään. Oppaamme tarkoitus on herätellä työntekijöiden omaa ajattelua, eikä tarjota valmiita tuokioita tarjottimella.

Vilka & Airaksinen (2004, 56–57) toteavat toiminnallisen opinnäytetyön toteutustavan olevan niin opiskelijoiden, toimeksiantajan, kohderyhmän tarpeiden kuin myös oppilaitoksen yhteinen kompromissi, jossa huomioidaan niin toiveet, tarpeet kuin vaatimuksetkin. Toiminnallisen opinnäytetyön kulkua ei voi ennalta täysin tarkalleen määritellä, vaan prosessissa täytyy edetä joustavalla asenteella ja olla valmis hyväksymään muutokset. Tämän faktan hyväksyimme ja tiedostimme heti opinnäytetyöprosessin alussa. Jouduimme joustamaan joissakin asioissa tilanteiden ja suunnitelmien muututtua. Niin sanotun vastoinkäymisen tai

muutoksen tullessa ärsytystä tai epätietoisuuden tunnetta kykeni refleктоimaan huomattavasti nopeammin. Usein olisi helppo jäädä ”vellomaan” tunteeseen, mutta nyt kykenimme järkipärisesti työstämään tunteitamme. Alussa kaavailimme tekevämme oppaan yleisesti musiikkikasvatuksesta. Opas olisi sisältänyt samantyyllisesti harjoituksia, kuin tekemämme rytmioapas. Lukupiirien keskustelujen pohjalta ehdotimme päiväkodille, että rajaisimme aihetta. Päiväkodin puolesta toiveena oli rytmi. Tässä tilanteessa pystyimme siis toimimaan kaikkien toiveiden mukaan ja sovittamaan toiveita ja tarpeita yhteen. Näin jälkeinpäin ajatellen yleisopas musiikkikasvatuksesta, varsinkin harjoitusosio, olisi ollut kovin työläs ja laaja. Oppaasta olisi voinut tulla liiankin laaja, jolloin se ei enää olisi kätevä työmenetelmä.

Työparina työskentely sujui meiltä moitteettomasti. Olemme työskennelleet parina lähes kaikissa ammattikorkeakoulun aikaisissa paritehtävissä heti opintojemme alusta lähtien, joten meille oli jo syntynyt tietynlaiset työskentelytavat ja vahva halu työskennellä toisen kanssa. Tunsimme toistemme toimintatavat, mikä helpotti opinnäytetyöprosessia. Uskomme, että opinnäytetyötä edeltävä toimiva yhteistyömme on myös syy siihen, kuinka saimme tuotettua oppaan ja kirjoitettua opinnäytetyön raportin haastaviksikin sanotuissa olosuhteissa: vaihtoajan asuimme kahdessa eri maassa ja kesän ajan eri paikkakunnilla. Olenaista oli yhteydenpito ja luottamus siihen, mitä toinen teki ja miten hän sen teki. Olemme tyytyväisiä opinnäytetyöhömmme huomioon ottaen olosuhteet, joissa työstimme opinnäytetyötämme.

9.2 Luotettavuus ja eettisyys

Hoidimme kaikki lupa-asiat kuntoon ennen kuin aloitimme opinnäytetyön tekemisen. Tutkimusluvan hankimme kaupungilta, jossa yhteistyöpäiväkotimme sijaitsee. Kysyimme myös lasten vanhemmilta luvan kirjallisesti lasten osallistamiseen. Päiväkodin henkilökunta kertoi vanhempien olleen positiivisilla mielin ja innostuneita opinnäytetyöstämme, mikä toi lisäintoa meille oppaan tekemiseen ja lasten osallistamiseen. Halusimme ottaa lapset mukaan tuotoksemme suunnitteluun, jotta rytmioappaassamme näkyisi myös lapsilähtöisyys ja edes pieni osa lasten maailmaa. Huomioimme koko prosessin ajan, ettei lasten nimiä tai

kuvia tule esille opinnäytetyössämme. Kukaan yksittäinen lapsi ei ole tunnistettavissa.

Tutustuimme monipuolisesti kirjallisuuteen, joka käsitteli muun muassa musiikki- ja rytmikasvatusta, toiminnallista opinnäytetyötä ja lapsen kehitystä. Huomasimme, että on haastavaa löytää tuoretta kirjallisuutta musiikkikasvatuksesta, mutta etenkin rytmikasvatuksesta. Tämän vuoksi käytimme lähteenä jopa vanhaksi luokiteltavaa kirjallisuutta. Perustelemme kuitenkin valintamme aihekirjallisuuden vähyydellä sekä sillä, että uusimmissakin teoksissa oli käytetty lähteenä tätä kirjaa. Toinen meistä oli opinnäytetyötä tehdessämme kolme kuukautta Saksassa vaihdossa, jolloin meille avautui myös mahdollisuus tutustua saksankieliseen kirjallisuuteen. Yllättäen saksankielistä rytmikasvatuskirjallisuutta löytyikin melko paljon. Työstimme viitekehystä jo ennen Saksan vaihtoa. Saksankielistä kirjallisuutta lukiessa ja kääntäessä huomasimme, kuinka samat asiat viitekehystämme myös toistuivat. Tämä tuki siis myös teorialähdevalintaamme ja pystyimme luottamaan myös hieman vanhempaan teokseen.

Kuten jo mainitsimme, käytimme saksankielistä kirjallisuutta osana opinnäytetyötämme. Eettisyyden kannalta olennaista on se, onko luetut tekstit käännetty oikein. Käänsimme tekstit itse. Kumpikaan meistä ei ole natiivi saksankielen puhuja, joten pohdimme eettisyyden kannalta sitä, kykenemmekö kääntämään tekstiä oikein, etteivät asia ja asiayhteys muutu. Saksankielistä lähdemateriaalia valittaessa yksi valintakriteeri oli teoksen kielen helppolukuisuus ja -käännettävyys. Olemme molemmat opiskelleet saksan kieltä: Nina kolme vuotta ja Anu kahdeksan vuotta. Lisäksi Anu on suorittanut opinnoissaan Mediasaksan kurssin sekä viettänyt kolme kuukautta Saksassa vaihdossa työskennellen saksankielellä. Näiden perusteella luotimme taitoihimme ja toisen tukeen.

Luotettavuutta olisi lisännyt tietenkin se, jos olisimme saaneet vielä enemmän palautetta oppaastamme. Lisäksi lopullinen arviointi tuotoksestamme tuli ainoastaan yhteistyöryhmämme työntekijöiltä, vaikka olisimme tietenkin toivoneet että myös muiden ryhmien työntekijät olisivat ehtineet lukea valmiin tuotoksemme. Keväällä tehdyn palautekyselyn jälkeen ei korjausehdotuksia oikeastaan tullut, joten korjasimme opasta oman arviomme pohjalta mielestämme tar-

koituksenmukaisesti. Olisimme tietenkin toivoneet rakentavaa palautetta, jotta oppaastamme olisi tullut henkilökunnan kannalta mahdollisimman toimiva ja käytännöllinen. Olemme kuitenkin itse erittäin tyytyväisiä oppaaseemme, ja niin olivat myös yhteistyöryhmämme työntekijät.

Luotettavuuden kannalta olisi ollut tietenkin myös hienoa, jos olisimme päässeet kokeilemaan itsekin oppaamme harjoituksia päiväkodin yhteistyöryhmämme kanssa tai perehdyttämään työntekijät oppaaseemme ja rytmikasvatukseen. Tästä ideasta meidän oli kuitenkin luovuttava tarkasteltuamme aikatauluja ja pohdittuamme tilannetta myös päiväkodin kannalta: harjoitusten kokeilu olisi jäänyt kesälle, jolloin ryhmämme lapsista olisi puuttunut varmasti osa, sekä aikataulujen yhteensovittaminen päiväkodin henkilökunnan kanssa osoittautui muutenkin haasteelliseksi. Kesä osoittautui siis haastavaksi opinnäytetyön tuotoksen arvioinnin ja testaamisen kannalta. Meille oli kuitenkin tärkeää viedä opinnäytetyöprosessimme loppuun halutussa aikataulussa. Luotamme siis päiväkodin oman henkilökunnan ammattitaitoon ja arviointikykyyn, ja päätimme jättää harjoitusten testaamisen heille.

9.3 Miten jää elämään

Oppaaseemme on osallistettu niin Peltosirkun päiväkodin työntekijät kuin lapsetkin. Oppaamme toivon mukaan jää elämään päiväkodin arkeen, kaikkien ryhmien käyttöön. Se on sovellettavissa eri-ikäluokkien kanssa toteutettavaan musiikkikasvatukseen ja tietenkin siihen on mahdollista tehdä lisäyksiä jälkepäin. Toivottavasti muiden ryhmien henkilökunnalla on rohkeutta lähteä työstämään harjoitteista sopivia kullekin ikäryhmälle.

Opasta on mahdollista jatkossa työstää esimerkiksi niin, että keskittyy 1–2-vuotiaille tai esikouluikäisille sopiviin harjoituksiin ja suunnittelee sinne tämänikäisille tarkoituksenmukaisia musiikkituokioita. Huomioimme koko päiväkodin lasten ikien perusteella. Emme tällä kertaa laittaneet painoa integroidulle ryhmälle, sillä se olisi lisännyt opinnäytetyömme laajuutta. Tätä perustelemme sillä, ettei yhteistyöryhmämme ollut integroitu ryhmä. Mielestämme integroidulle ryhmälle voisi tehdä myös tulevaisuudessa oman oppaan, jossa keskiössä olisi

erityistarpeet ja juuri tämä ryhmä. Uskomme, että ryhmän henkilökunta kykenee käyttämään meidänkin opastamme työssään ja soveltamaan harjoituksia.

Käytyämme arviointikeskustelun päiväkodin henkilökunnan kanssa tuli myös heiltä hyviä ideoita siitä, kuinka tästä eteenpäin voisi toimia. He kaipasivat esimerkiksi koulutuksia koskien musiikki- ja rytmikasvatusta, joissa työntekijät saisivat itse kokeilla harjoituksia ja tutustua rytmikasvatukseen kokemuksellisesti. Koulutuksen voisi järjestää esimerkiksi oppaamme pohjalta, jolloin itse olisimme pitämässä koulutusta tai koulutus ylipäättään musiikki- tai rytmikasvatuksesta olisi paikallaan. Joku tai jotkut toiset opiskelijat voisivatkin esimerkiksi toiminnallisen opinnäytetyön raameissa toteuttaa koulutuksen musiikkikasvatuksesta päiväkodin henkilökunnalle. Tällöin opastamme voisi käyttää myös koulutuksen pohjana.

Käsittelimme opinnäytetyössämme ja oppaassamme vain yhden musiikkikasvatuksen alueen, joten samanlaisia oppaita voi tehdä myös eri aihealueista. Ensimmäisissä keskusteluissa päiväkodin kanssa toiveissa oli luoda pohjaa uudehkon päiväkodin musiikkikasvatukselle, joten opas voi toimia myös osana päiväkodin musiikkikasvatusta. Toivomme oppaamme innostavan niin lapsia kuin myös aikuisia hyppäämään musiikin mukaan ja oppimaan uusia asioita musiikista ja rytmistä. Yhteistyöryhmämme työntekijät ainakin vaikuttivat innostuneilta oppaastamme, ja saavat toivottavasti muutkin työntekijät innostumaan siitä.

Lähteet

- Heikkilä, T. 2002. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Hirler, S. 2005a. Kinder brauchen Musik, Spiel und Tanz: Rhythmik als ganzheitliches Bildungsangebot in der frühkindliche Erziehung. Teoksessa: Frühe Kindheit – die ersten sechs Jahre. www.kindergartenpaedagogik.de/1362.pdf. 7.8.2013.
- Hirler, S. 2005b. Rhythmik – Spielen und Lernen im Kindergarten – Bildung durch ganzheitliche Musikerziehung. Weinheim und Basel: Beltz Verlag.
- Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piiroinen, A. & Mäkinen, L. 1993. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Hip hoi, musisoi! Espoo: Fazer Musiikki Oy.
- Hujala, E. Puroila, A. Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Joensuun kaupunki. Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2012. <http://www.joensuu.fi/documents/11127/58109/Joensuun+kaupunki+n+varhaiskasvatussuunnitelma.pdf/960d25ef-d73c-4dd5-90d7-6ce41aa18987>. 10.6.2013.
- Järvinen, M. Laine, A. Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Hämeenlinna: Kirjapaja
- Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. 2001. Varhaiskasvatus muuttuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus. 13–23.
- Karling, M. Ojanen, T. Siven, T. Vihunen, R. & Vilen, M. 2008. Lapsen aika. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Karling, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2008. Lapsen aika. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Karlsson, L. 2005. Sadutus: avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. 2001. Taiteen ja leikin lumous. Tampere: Tammer-Paino Oy. kehityopsykologiaan. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Kivelä-Taskinen, E. 2008. Rytmikylvyn Pikku-kuplat. Espoo: Kultanuotti.
- Kauppinen, M. 2013. Päiväkodinjohtaja. Peltosirkun päiväkotit. Keskustelun muistiinpanot. 7.1.2013.
- Lyytinen, P. Korhokangas, M. Lyytinen, H. 1995. Näkökulmia kehityopsykologiaan. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Peltonen, M. 2011. Musiikin kuuntelu edistää aivojen toimintaa. <http://www.helsinki.fi/behav/uutisarkisto/2011/uutinen-09-03-2011.htm>. 7.8.2013.
- Siponen, L. 2005. Musiikinopetus peruskoulun alaluokilla: Musiikkia opettavien luokanopettajien ajatuksia nykypäivän musiikinopetuksesta. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/20086/musiikin.pdf?sequence=1>. 7.8.2013.
- Särkämö, T. 2011. Music in the recovering brain. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/24940/musicint.pdf?sequence=1>. 7.8.2013.

- Törrönen, M. 1999. Lapsi ja osallistuva havainnoiminen. Teoksessa Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 218–233.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Viitaila-Pulkkinen, E. 2007. Dalcrozen maailma – hermeneuttinen tulkinta Rytmiiikan ja fenomenologian risteyskohdassa. <http://www.mestart.fi/datafiles/userfiles/Media/Dalcrozen%20maailma%20-%20tutkielma%20E.%20V-P.doc>. 7.8.2013.

KONTIOLAHDEN KUNTA

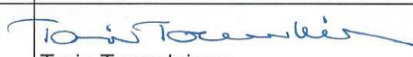
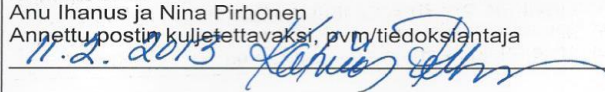
VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

Varhaiskasvatuksen päällikkö

8.2.2013

3 §

Tutkimuslupa

Selostus asiasta	Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa opiskelevat Anu Ihanus ja Nina Pirhonen pyytävät tutkimuslupaa opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen. Opinnäytetyön aiheena on rytmikasvatus 3-5-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa. Tutkimukseen liittyy lapsiryhmän ja henkilökunnan havainnointia, haastatteluja ja kyselylomake. Tutkimus toteutetaan Peltosirkun päiväkodissa, päiväkodinjohtaja on lupautunut opinnäytetyön työpaikkaohjaajaksi.
Perustelut (lain, asetuksen tai kunnallisen säännön kohdat, määräykset ja sopimukset)	Hallintosääntö 56 § kohta 2.1.1
Päätös	Myönnän Anu Ihanukselle ja Nina Pirhoselle luvan opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen. Lapsiin kohdistuvasta tutkimuksesta on erikseen pyydettävä lupa lasten vanhemmilta, eikä yksittäisen lapsen tiedot saa tulla tunnistettavaksi. Hakijat sitoutuvat hävittämään aineiston käytön jälkeen. Opinnäytetyö tulee toimittaa Kontiolahden kunnan varhaiskasvatuspalvelujen käyttöön.
Allekirjoitus	 Tarja Tormulainen Varhaiskasvatuksen päällikkö
Oikaisuvaatimusoikeus	Päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. (Kuntal. 89.1 §) Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen.
Oikaisuvaatimusviranomainen	Kontiolahden Kasvatus- ja koulutuslautakunta Keskuskatu 8, 81100 Kontiolahti sähköposti: kirjaamo@kontiolahti.fi
Oikaisuvaatimusaikansa alkaminen	Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana.
Oikaisuvaatimuksen sisältö ja toimittaminen	Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava. Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusaikansa päättymistä.
Pöytäkirjan nähtäväksi asettaminen	15.2.2013 klo 9.00 - 11.00 varhaiskasvatuksen päällikön työhuoneessa
Tiedoksianto Asianosaisille	Lähetetty tiedoksi kirjeellä (kuntalaki 95 §) Asianosainen Anu Ihanus ja Nina Pirhonen Annettu postin kuljetettavaksi, pvm/tiedoksiantaja Luovutettu asianosaiselle Paikka, pvm ja tiedoksiantajan allekirjoitus Asianosainen Vastaanottajan allekirjoitus

KONTIOLAHDEN KUNTA**VIRANHALTIJAPÄÄTÖS**

Varhaiskasvatuksen päällikkö

8.2.2013

3 §

Muu jakelu MARJA KAUPPINEN

Yhteystiedot

Kontiolahden kunta
Keskuskatu 8
81100 KONTIOLAHTI
puh. (013) 7341
faksi (013) 734 5328
etunimi.sukunimi@kontiolahti.fi
www.kontiolahti.fi

POHJOIS-KARJALAN
AMMATTIKORKEAKOULU

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Haen/haemme lupaa suorittaa opinnäytetyöhön liittyvä tutkimus

Opinnäytetyön aihe: Rytmikasvatuksen merkitys 3-5-vuotiaiden

ytchaiskasvatuksessa. Rytmiasetus toimeksiantotehtävien
kuulutuspanjasta sisältöä ja määraajasta

Tutkimuksen toteutuspaikka/-yksikkö:

Peltolaan päiväkoti Lhmo

Tutkimuksen:

a) kohde/kohdejoukko:

Peltolaan päiväkoti 3-5-vuotiaat & henkilökunta

b) aineiston keruumenetelmä:

vaikuttavasti haastattelu, työpöytätyö, toiminnallinen
opinnäytetyö

c) aineiston keruun ajankohta:

tammikuun - elokuun 2013

Opinnäytetyön ohjaaja/t:

Milla Pasanen

Päivi Pirtanen

Työelämäohjaaja:

Marja Kauppinen

10/1 2013

Anna Ihamus

Anna Ihamus

Nina Pirhonen

Nina Pirhonen

LIITTEET:

- tutkimussuunnitelma
- toimeksiantosopimus

Hei!

Olemme kaksi kolmannen vuoden sosionomiopiskelijaa Karelia-ammattikorkeakoulusta (entinen Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu). Suoritamme varhaiskasvatuksen syventäviä opintoja lastentarhanopettajan pätevyyttä varten. Teemme opinnäytetyötämme tänne Peltosirkun päiväkotiin. Aiheena ovat rytmi ja sen vaikutukset 3-5-vuotiaiden varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyössämme on toimintatutkimuksellinen ote ja tuotamme päiväkotiin oppaan rytmikasvatuksesta.

Tarkoituksenamme on osallistaa lapset oppaan suunnitteluvaiheeseen. Haluaisimme haastatella lapsia ja käyttää luovia menetelmiä selvittääksemme heidän mielenkiinnon kohteitaan. Rakennamme oppaan teemoja lasten mielenkiinnon pohjalta. Tulemme myös tutustumaan Metsätähdet – ryhmän arkeen havainnoimalla ja pidämme kevään ja kesän aikana myös joitakin ohjattuja tuokioita. Tuotoksia voimme tarvittaessa käyttää opinnäytetyön oppaassamme. Lasten nimiä tai tietoja ei tule mihinkään esille ja haastatteluiden tietoja käsitellään luottamuksellisesti. Jos lastanne ei saa haastatella, ilmoitattehan siitä Metsätähdet -ryhmän henkilökunnalle.

Jos teille nousee jotain kysymyksiä, niin meihin voi ottaa yhteyttä. Yhteystiedot alla.

Ystävällisin terveisin,

Anu Ihanus [REDACTED]
Nina Pirhonen [REDACTED]
Sosionomiopiskelijät, Karelia-ammattikorkeakoulu

Kyselylomake Peltosirkun päiväkodin henkilökunnalle

*Hei,
olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita Karelia-ammattikorkeakoulusta Joensuusta ja teemme opinnäytetyötämme eli niin sanotun lopputyön kevään ja kesän 2013 ajan päiväkodissanne. Opinnäytetyö on osa varhaiskasvatuksen syventäviä opintoja. Tuotamme teidän päiväkotinne oppaan lasten musiikki- ja rytmikasvatuksesta varhaiskasvatuksessa. Kerromme oppaassa yleisesti musiikki- ja rytmikasvatuksesta eri ikäkausina, mutta keskitymme 3-5-vuotiaisiin lapsiin, jolle suunnittelemme oppaaseen erilaisia harjoitteita. Työskentelemmekin Metsätähdet-ryhmässä opinnäytetyömme tiimoilta. Haluaisimmekin alkukartoituksen vaiheessa tietää ja kuulla teidän kaikkien työntekijöiden mielipiteet sekä ajatukset päiväkodin tämänhetkisestä musiikkikasvatuksesta. Lomakkeessa on suljettuja vaihtoehtollisia kysymyksiä sekä avoimia sanallisia vastauksia kaipaavia kysymyksiä. Opas valmistuu kesällä 2013 ja suunnitelmien mukaan sen tulisi olla teidän luettavanne heinäelokuussa 2013. Vastauksia käsitellään luottamuksellisesti ja vastaajien henkilöllisyys turvataan. Käytämme vastauksia oppaan rakentamiseen sekä opinnäytetyöhömmme.*

Palautathan lomakkeen viimeistään 8.2.2013.

Haluamme kuulla näkemyksenne ja tehdä oppaasta mahdollisimman käyttökelpoisen juuri teille Peltosirkun työntekijöille.

Kiitoksia ajastasi ja vastauksistasi!

*Nina Pirhonen ja Anu Ihanus
sosionomiopiskelijat, Karelia-ammattikorkeakoulu*

1. Valitse yksi vaihtoehto

1a. Miten tärkeänä pidät musiikkikasvatusta varhaiskasvatuksessa?

- ei tärkeää
- vähän tärkeää
- melko tärkeää
- todella tärkeää

1b. Miten kuvailisit seuraavista vaihtoehtoista musiikkikasvatusta Peltosirkun päiväkodissa?

- ei kehitettävää
- melko vähän kehitettävää
- jonkin verran kehitettävää
- melko paljon kehitettävää
- paljon kehitettävää

1c. Millainen on loru- ja lauluvarastosi?

- huono, tarvitsen paljon apua esim. kirjoista
- välttävä, käytän kirjoja tukena
- hyvä, etsin uusia ideoita kirjoista
- erinomainen, tuokion suunnittelu loru- ja laulujen varaan on helppoa

1d. Osaatko soittaa jotakin instrumenttia?

- kyllä
- ei

Jos vastasit *KYLLÄ*, mitä soitinta/soittimia osaat soittaa?

1e. Mitä tietoja tarvitsisit musiikki-/rytmikasvatuksen toteuttamiseksi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- teoriaa lapsen kehityksestä
 - teoriaa lapsen musiikillisesta kehityksestä
 - teoriaa rytmikasvatuksesta
 - leikkejä
 - valmiita tuokioita, esimerkituokioita
 - lauluja
 - loruja
 - ohjausta
 - kirjallisuusvinkkejä, joita voi soveltaa tuokioiden suunnittelussa
 - soitintietämystä
 - opastusta soittamiseen
 - muu,
mtä? _____
-

2. Avoimet kysymykset.

Vastaa seuraaviin kysymyksiin sanallisesti. Joko kokonaisin lausein tai yksittäisin sanoin.

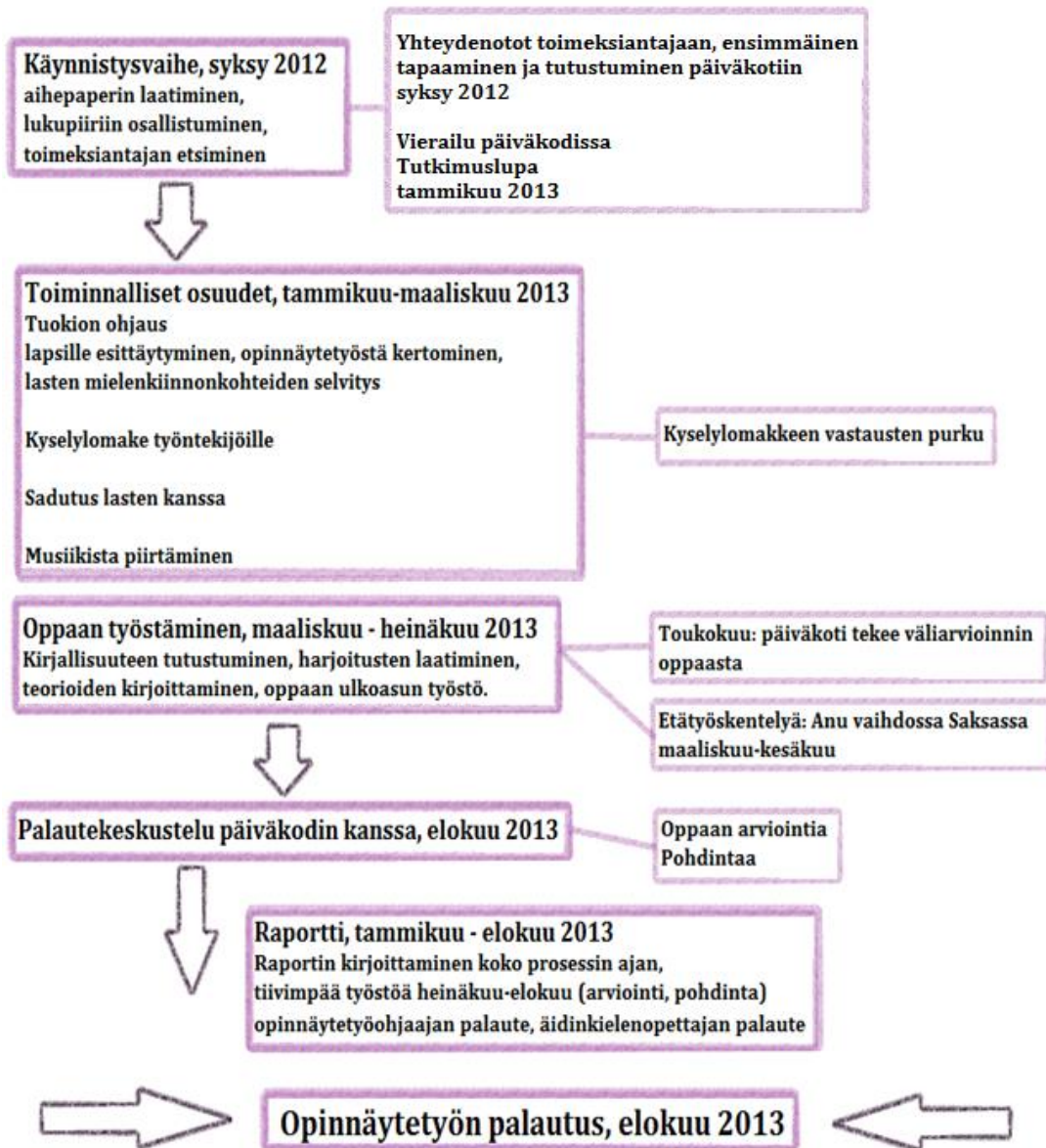
2a. Miten toteutat musiikkikasvatusta työssäsi?

2b. Miten musiikki näkyy päiväkodin arjessa?

2c. Mitä tulee mieleen sanasta rytmi?

2d. Mitä odotat oppaaltamme

OPINNÄYTETYÖPROSESSI

RYTMI RAIKAA!

OPAS RYTMIKASVATUKSESTA PÄIVÄKODINTYÖNTEKIJÖILLE
JA RYTHMIKKAHARJOITUKSIA 3-5 -VUOTIAILLE LAPSILLE

Nina Pirhonen ja Anu Ihanus

SISÄLLYSLUETTELO

Alkusanat.....	4
Musiikkikasvatus.....	5
Rytmikasvatus.....	6
Käsitteistöä lyhyesti.....	7
Rytmitajun herkkyysskaudet.....	8
Ensimmäinen kausi.....	8
Toinen kausi.....	8
Lapsen yleinen ja musiikillinen kehitys.....	9
Tuokion suunnittelu.....	11
3-vuotiaiden tuokiot.....	11
4–5-vuotiaiden tuokiot.....	12
Esimerkkiharjoituksia.....	13
Musiikkituokion alku.....	14
Tänään musisoidaan.....	14
Tunteet ja musiikki.....	17
Tunne musiikiksi.....	17
Liiku niin kuin tunnet.....	18
Musiikki ja sadut.....	19
Vihermetsän juhlat.....	19
Mummon ja ukin luona.....	21
Siili horrosta.....	23
Kehosoittimet.....	25
Metsäretki.....	25
Puhe- ja kehosoitinleikki.....	27
Pöytärummutusta.....	27
Dynamiikka ja tempo.....	29
Kapellimestari.....	29
Musiikki ja liikunta.....	30
Rytmirata.....	30
Liiku kuin soitan.....	31
Rentoutusharjoituksia.....	32
Rentoutus pareittain.....	32
Rentoutusmatka.....	32
Loppulaulu.....	33
Vinkkiloota.....	34
Lähteet.....	35

ALKUSANAT

Tämä opas on yhdistelmä musiikki- ja rytmikasvatuksen teoriasta, käytännön harjoituksista 3–5-vuotiaille lapsille sekä muista vinkeistä siihen, kuinka toteuttaa musiikkikasvatusta varhaiskasvatuksessa. Musiikkikasvatusta toteutettaessa vain oma mielikuvitus on rajana. Lapset innostuvat varmasti siitä, mistä sinäkin. Musiikkikasvatuksesta ei myöskään pitäisi ottaa turhia paineita, vaan tehdä rohkeasti asiat omalla tavallaan. Työstimme Rytmi raikaa! –rytmioppaan sosionomiopintojemme toiminnallisen opinnäytetyön produktiona. Rytmi raikaa! –opas on tehty päiväkodintyöntekijöille apuvälineeksi.

Rytmi- ja musiikkikasvatus oli meille mielenkiintoinen aihe. Olemme yhdessä toteuttaneet varhaiskasvatusopinnoissamme päiväkodeissa pieniä musiikkikasvatusprojekteja ja olemme molemmat harrastaneet musiikkia. Yhdistimme siis kaksi mielenkiinnon kohdettamme: musiikin ja lapset.

Olemme koonneet oppaaseemme erilaisia harjoituksia musiikkikasvatukseen ja erityisesti rytmiin liittyen. Harjoituksissa käydään läpi esimerkiksi kehosoittimia, tunteiden ilmaisemista musiikin avulla, musiikkiliikuntaa sekä myös rentoutumisen opettelua. Harjoitukset ovat joko sovellettu löytämistämme teoksista tai olemme keksineet ne itse – kuitenkin peilaten niitä teoriaan ja 3–5-vuotiaiden lasten kehitystasoon. Harjoitukset ovat muokattavissa ja jokainen voi soveltaa niitä mieleisikseen. Monia harjoituksia voi myös muokata ja soveltaa yhdessä lasten kanssa ja tässä olemme ajatelleet lasten osallisuutta, joka on niin meidän kuin varmasti teidänkin mielestä tärkeä varhaiskasvatuksen peruselementti.

Toivomme oppaamme antavan iloisia ja hyödyllisiä kokemuksia niin lapsille kuin aikuisillekin!

MUSIIKKIKASVATUS

Musiikki vaikuttaa niin tunteisiimme, ajatteluamme, muistiimme kuin fysiikkaamme. Musiikkia aistitaan kuuloaistilla, mutta myös tuntoaistin kautta. Jokaisella meillä on yksilöllinen tapa reagoida musiikkiin ja kun kuulemme uutta musiikkia, reagoimme siihen eri tavoin. (Kivelä-Taskinen 2008, 52.) Musiikin viehätys ja lumous on riippumaton ihmisen ominaisuuksista tai ympäröivästä kulttuurista (Hirler 2005a). Ensisijainen tarkoitus varhaisiän musiikkikasvatuksessa on herättää musiikinrakkaus. Varhaisiän musiikkikasvatus kehittää musiikillisia tietoja ja taitoja, mutta vaikuttaa kokonaisuudessa ihmisen koko persoonallisuuden muotoutumiseen. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piiroinen & Mäkinen 1993, 9.) Saksalainen rytmikan opettaja sekä musiikkipedagogi ja -terapeutti Hirler (2005a) pitääkin musiikkikasvatusta yhtenä tärkeimmistä kasvatusalueista, eikä ainoastaan syntymän jälkeen, vaan jo ennen sitä. Musiikki sekä siihen usein liitettävät leikki ja tanssi eivät ole lapselle vain kehityspsykologian kannalta tärkeitä, vaan ne ovat myös mitä suurimmissa määrin kulttuurisia rakennusosia (Hirler 2005a). Musiikkikasvatus on aina vuorovaikutuksellista, johon kasvattaja ja kasvatettava osallistuvat kumpikin omin tavoin. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 17.)

Usein musiikkikasvatukseen liitetään myös musikaalisuus. Musikaalisuudella voidaan tarkoittaa kaikessa laajuudessaan yksilön synnynnäisiä musiikillisia kykyjä sekä yksilön ominaisuuksia, jotka hänellä on ja joita voidaan kehittää. Jokaisella meillä on jonkinlainen käsitys tai ajatus musikaalisuudestamme, johon vaikuttavat lapsuuden muistikuvat onnistumisista ja epäonnistumisista sekä osaamisesta. Näillä lapsuudesta lähtöisin olevilla kokemuksilla on paikkansa ajattelutavoissamme ja asenteissamme – joskus jopa koko elämämme ajan. Musikaalisuus on osa minäkuvaamme, ja oman musikaalisuutensa hyväksymisellä voidaan löytää oma ”musiikkiminä”. Monilla ihmisillä jokin musikaalisuuden osa-alue on toisia vahvempi, toisin sanoen vahvemmin kehittynyt. Musiikillisia kykyjä voidaan lähteä kehittämään sekä vahvistamaan jokaisen omista yksilöllisistä lähtökohdista. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 14-16.)

Tietoinen ja tavoitteellinen musiikkikasvatus kehittää lapsen kognitiivisia, sosioemotionaalisia ja psykomotorisia valmiuksia (Karppinen ym. 2001, 123). Lapsen musiikillinen oppiminen tapahtuu leikkimisen ja keksimisen kautta, ja musiikkiin liittyvät kokonaisvaltaiset ilmaismuodot tarjoavat lukuisia mahdollisuuksia lapsen leikille ja mielenmaisemille (Karppinen ym. 2001, 129). Musiikkiin voidaan yhdistää esimerkiksi satuja tai draamaa, ja niiden avulla voidaan osallistaa lapsia. Musiikilla on yhteys lapsen sosiaalisen ja tunne-elämän kehittymiseen. Lapsen maailma, itsetunto ja itsenäisyys rakentuvat aktiivisen musisoinnin kautta (Karppinen ym. 2001, 132). Lapsen musiikin harrastamisen ja musiikkituokioiden merkityksenä on soitto- ja laulukyvyn lisäksi lapsen oppiminen tarkkaavaiseksi ja keskittymään. Tällä taas on merkitystä koko tulevaa elämää ajatellen. (Kivelä-Taskinen 2008, 53.) Musiikkikasvatuksen keskiössä tulisi olla ajatus siitä, että välittäisimme aidosti siitä, mitä teemme. Lapset ovat hyviä vaistoamaan asioita, joita ei sanota. Toimivalla musiikkikasvatuksella ihminen sitoo elinikäisen suhteen musiikkiin, jonka avulla hän voi käsitellä omia vaikeitakin tunteitaan rakentavasti. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 17.)

RYTMIKASVATUS

Musiikki on ääniä, dynamiikkaa, harmoniaa, sointiväriä ja tempoa. Yksi elementti on myös rytmi, perussyke. Rytmia luonnehditaan musiikin selkärangaksi. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 23.). Kun ihminen löytää oikean sisäisen rytmin, auttaa se häntä sekä pienten yksityiskohtien hiomisessa kuin suurta motorista koordinaatiota vaativissa tehtävissä. Rytmia on kaikessa, mitä teemme. Musiikkikasvatuksella lapsen rytmistä kehitystä voidaan edistää. Monen taidollisen valmiuden kehittymisessä suurena osallisena on rytmitaju, puhuttiinpa sitten kirjoitus- tai lukutaidosta. (Hongisto-Åberg ym. 1993, 25.) Rytmitajulla tarkoitetaan kykyä hahmottaa musiikin tempoa, sykettä, rytmikuvioita ja metristä rakennetta. Rytmitaju on kykyä hahmottaa rytmiä ja tempoa kuulon kautta ja sen kehittyminen on moniaistillista. Rytmitaju kehittyy kuulo-, tunto- ja tasapainoainin välityksellä. Rytmia voidaan tuottaa motorisesti niin soittamalla, liikkumalla kuin puhumallakin. Kohdussa aistittu äidin sydämen syke on ensimmäinen rytmikontakti, joka säilyy ja kulkee mukana koko elämän. (Kivelä-Taskinen 2008, 34.)

Rytmikasvatus on musiikki- ja liikuntakasvatuksen muoto, jossa yhdistetään melodiaa, rytmiä, erilaisia kuvioita, dynamiikkaa ja musiikin ilmaisu liikkeeseen. Se perustuu kokonaisvaltaiseen ja myös voimakkaaseen sosiaalipedagogisesti orientoituneeseen kasvatusmalliin. (Hirler 2005a.) Rytmikasvatuksessa pyritään ymmärtämään rytmin käsite niin elämyksellisesti kuin tiedollisestikin, jotta saatuja valmiuksia voitaisiin käyttää ja soveltaa (Hongisto-Åberg ym. 1993, 25). Rytmii- ja musiikkileikeissä käytetään laaja-alaisesti erilaisia metodeja, eivätkä tuoki ot sisällä välttämättä ainoastaan laulua, vaan lauluun yhdistetään esimerkiksi soittimia ja hieno- tai karkeamotoriikkaa vaativia suorituksia. (Hirler 2005b, 39). Hirler (2005a) onkin kuvaillut rytmikasvatuksen metodien kirjoja ja lukemattomien toimintamuotoja säiliöinä, jotka täytetään erilaisilla toimintamuodoilla, kuten laulamisaella, tanssimisella, kuvittelulla ja musisoinnilla.

Hirler (2005b, 48) on tiivistänyt rytmikasvatuksen toteutusmuodot ja metodit ytimekkäästi. Rytmikasvatusta toteutetaan lauluin, riimein ja tanssilla. Olennainen osa toteutusta ovat erilaiset leikit: muun muassa näyttely-, havainnointi-, soitin- ja kielileikit ovat oivallinen osa musiikkituokiota. Lisäksi liikkumistapoihin tutustuminen ja luovien materiaalien käyttäminen on osa rytmikasvatusta. Tuokioon kuuluvat kokeilu- ja rauhoittumisvaiheet, mutta tuoki ot ovat myös muuttuvia. (Hirler 2005b, 48.) Tuokioiden tulisi olla vaihtelevia, mikä taas ei tarkoita aina uuden teeman käsittelyä, vaan myös muutoksia ja metodien sekä teemankin vaihtelua. Toiston ja variaatioiden avulla sisällöt ”ankkuroituvat” paremmin aivoihin. (Hirler 2005a.)

KÄSITTEISTÖÄ LYHYESTI

RYTMI = PERUSSYKE

- Säilyy samana
- Voidaan jakaa muun muassa 2-, 3-, 4-, 5-, 6- ja 7-jakoisiksi tahdeiksi
- Kolmejakoisessa rytmissä kolme sykettä, seitsenjakoisessa seitsemän

suorarytmi

— — — — —
taa taa taa taa taa taa taa

laukkarytmi

— — — — —
taa ti taa ti taa ti taa ti

tavurytmi

hahmottaa tavujen pituutta / kestoja

esimerkiksi NII – NA (taa ti) *NII (pitkä vokaali)* NI – NA (ti-ti) *NI (lyhyt vokaali)*

rytmikuviossa **iskullisia** ja **iskuttomia** ääniä

- Liike sijoittuu pääiskulle, pääiskut soitetaan voimakkaasti
- Iskujen **sykepaikat**, eli missä sykkeellä pääisku on, määrittää tahtilaji. Isku voi olla joko toisella, kolmannella tai neljännellä sykkeellä.

TEMPO = SYKKEEN NOPEUS, voi muuttua niin hitaammaksi kuin nopeammaksi

DYNAMIIKKA = äänenvoimakkuus

RYTMITAJUN HERKKYYSKAUDET

Ensimmäinen kausi

- Sijoittuu sikiöajasta 12 kuukauden ikään.
- Menee useita vuosia ennen kuin lapsi kykenee motorisesti tuottamaan hahmottamaansa rytmiä
- Sikiö on erityisen tarkka sykkeen muutoksista: sykkeen muutos merkitsee aina jotain.
- Kun lapsi syntyy, loppuu syke ja vauvaa ympäröivä maailma ei sisällä juurikaan syketä.
- Vauvaa ympäröivät epäsäännölliset rytmit: puhe, askeleet, koneitten ja työn äänet. Vauvalla on herkkyyys hahmottaa rytmiä ja oppia sitä kieltä, jonka vaikutuspiirissä on.
- Ensiksi lapsi kuuntelee ja pohtii, mitä se tarkoittaa. Lapsen musiikillinen kuuntelusanasto kehittyy sitä paremmaksi, mitä enemmän erilaista hän kuulee. Jos lapsi kuulee paljon niin sanotusti samanlaista, ei hänen sanastonsa kehity yhtä hyvin.
- Kahden ensimmäisen elinvuotensa aikana lapsen tulisi kuunnella niin tasa- ja kolmijakoisia rytmejä, mutta myös poikkeusjakoisia rytmejä, kuten 5- ja 7-jakoisia. Tällöin voidaan mahdollistaa lapsen kuuntelusanaston kehittyminen laajaksi. Jos lapsi kuulee esimerkiksi päiväkodin musiikkituokioilla tai kotona säännöllisesti rytmillisesti vaihtelevaa musiikkia kuten intialaista tai kreikkalaista, pysyy hänen rytmin hahmotuskykynsä auki myös myöhempää käyttöä varten.

Toinen kausi

- Sykkeenlöytämiskausi sijoittuu lapsella noin 4,5 – 7 ikävuoden välille.
- Kauden aikana lapsi alkaa tuottaa rytmiä soittaen tai liikkuen ja se ilmenee myös auditiivisena musiikin rytmin hahmottamisena.
- Tärkeitä käsitteitä: perus- ja laukkarytmi.
- Lapsen rytmikyky alkaa tuottaa tasa- ja kolmijakoisen sykkeen rinnalla poikkeusjakoisia sykkeitä, esimerkiksi 5- ja 7-jakoista rytmiä. Poikkeusjakoiset rytmi tasa- ja kolmijakoisten rytmien yhdistelmiä. Sanat oivallisia apuja poikkeusjakoisten rytmien hahmotuksessa.
- Syytä harjoitella tarkasti tempoon liikkumista. Tarkkuus kehittää rytmitajua ja erottelukykyä = liikkeiden kohdentaminen ja suorittaminen tietyssä tempossa

(Kivelä-Taskinen 2008, s. 34–41)

LAPSEN YLEINEN JA MUSIIKILLINEN KEHITYS

IKÄVUODET	LAPSEN YLEINEN KEHITYS		
Toinen ikävuosi 1-2 vuotta	Kognitiivinen <ul style="list-style-type: none"> ensimmäiset sanat, nimeää esineitä tunnistaa sanoja ja päivittäisiä ilmaisuja laajentaa nopeasti ymmärrystään puhuttuun kieleen, puheen tuottaminen kehittyikin hitaammin 	Motorinen <ul style="list-style-type: none"> ensimmäiset askeleet ilman tukea lapsen kävely saa varmuutta, 1,5-vuotias voi kävellä takaperinkin juo kupista, ruoka suuhun lusikalla kääntelee kirjan sivuja 	Sosiaalinen <ul style="list-style-type: none"> tutkii ympäristöään tutustuu uusiin ihmisiin alkaa leikkiä pieniä hetkiä itsekseen
Kolmas ikävuosi 2-3 vuotta	Kognitiivinen <ul style="list-style-type: none"> yhdistää sanoja lauseiksi opettelee taivuttamaan monikkoja erottaa sinä ja minä 	Motorinen <ul style="list-style-type: none"> heittää ja potkii palloa portaiden alas käveleminen tasa-askelin harjoittelee ympyrän piirtämistä 	Sosiaalinen <ul style="list-style-type: none"> haluaa leikkiä muiden kanssa, ei hallitse kunnolla yhteistoimintaa kiinnostunut aikuisten tekemisistä osaa ilmaista toiveita puheella mielikuvitus laukkaa entistä enemmän
Neljäs ikävuosi 3-4 vuotta	Kognitiivinen <ul style="list-style-type: none"> voi oppia yli 10 sanaa päivässä lukumäärät 1-3 käyttää käsky-, kielto- ja kysymyslauseita 	Motorinen <ul style="list-style-type: none"> hyppii molemmilla jaloilla jäljittelee motorisia taitoja toisten mallista pukee ja napittaa, pukee ja riisuu vaatteet pitää kynää sekä vasemmassa että oikeassa kädessä 	Sosiaalinen <ul style="list-style-type: none"> leikkikaverit kiinnostuvat, yhdessä leikkimistä harjoitellaan leikkien sääntöjen opettelu kokeilee rajojaan harjoittelee itsenäistä toimintaa
Viides ja kuudes ikävuosi 4-5-6 vuotta	Kognitiivinen <ul style="list-style-type: none"> miksi-kysymysten kulta-aika opettelee laskemaan hallitsee taivutussäännöt kertoo tarinoita laskee yksinkertaisia laskuja sormia apuna käyttäen 	Motorinen <ul style="list-style-type: none"> hyppii yhdellä jalalla vuoroaskelin portaiden kävely oppii hiihtämään ja luistelemaan käyttää saksia piirtää kolme osaa ihmiseen luettelee numeroita kirjoittaa nimensä kaikki motoriset perusvalmiudet olemassa 	Sosiaalinen <ul style="list-style-type: none"> leikkii kaverin kanssa kahdestaan tai pienissä ryhmissä roolileikit kiinnostavat ei hallitse aina tunteitaan muiden mielipiteet itsestä kiinnostavat kaverit tärkeitä pitkäjänteinen leikki selvittelee ristiriitatilanteita itse jäljittelee aikuisten taitoja leikeissään
Seitsemäs ikävuosi 6-7 vuotta	Kognitiivinen <ul style="list-style-type: none"> on kiinnostunut niin kirjaimista kuin lukemisesta opettelee ymmärtämään käsitteiden merkityksiä, abstraktit käsitteet ovat vielä vaikeita osaa kertoa tärkeitä yksityiskohdat tarinoidessaan 	Motorinen <ul style="list-style-type: none"> lapsella on olemassa jo kaikki motoriset perusvalmiudet 	Sosiaalinen <ul style="list-style-type: none"> leikkii ja harrastaa kavereiden kanssa kykenee toimimaan ryhmässä, noudattaa sääntöjä kokeilee rajojaan tarvitsee aikaa vapaalle leikille, liian ohjattu toiminta väsyttää

IKÄVUODET	LAPSEN MUSIIKILLINEN KEHITYS
Toinen ikävuosi 1-2 vuotta	<ul style="list-style-type: none"> • musiikillisen ilmaisun kehittämisen ikävuosi • itse tekeminen ja kokeminen • lapsi kokeilee erilaisia äänteitä, mikä vaikuttaa puhekykyyn • kokeilee oman äänen muotoja, nauttii äänellä leikkimisestä • laulaminen ei itsetarkoitus, se liitetään johonkin tilanteeseen • oppii kuuntelemaan tietoisesti, kuuntelee itseäänkin tietoisemmin • musiikkia kuunnellessa sanavarasto laajenee • perusrytmin hahmottaminen alkaa • omaksuu ja toteuttaa tiettyä tempoa liikkeellä • musiikki innostaa liikkumaan, liikkuu musiikin mukana, liikkuminen ei hallittua
Kolmas ikävuosi 2-3 vuotta	<ul style="list-style-type: none"> • lapsi hahmottaa ja jäsentää päivän eri vaiheet ja kokemukset musiikin avulla • luonnolliseksi ilmaisukanavaksi tulevat laulaminen, soittaminen, kuuntelu ja tanssiminen, virkistyy näiden avulla • eläytyy kokonaisvaltaisesti kuulemaansa musiikkiin • musiikillista erottelukykyä tulisi painottaa, esim. kun laulaa sävelmän oikein, vaikuttaa kielelliseen kehitykseen ja lukutaidon oppimiseen, tarvitaan monipuolinen ääniympäristö • lapsi jakaa itse soittimet • lapsi hahmottaa lauluja kertomuksien, liikunnan ja kuvien kautta • liikekoordinaatio kehittyy, alkaa reagoida tasa- ja kolmijakoiseen rytmiin • löytää perusrytmin, jota toteutetaan soittamalla, noudattamalla tempoa • koordinaatiokyvyn kehittyessä lapsi alkaa yhdistämään laulamiseen tarvittavat valmiudet, rytmitajun, melodiatajun ja motoriikan toisiinsa
Neljäs ikävuosi 3-4 vuotta	<ul style="list-style-type: none"> • musiikillista kehitystä lähestytään työtapojen kautta (soittaminen, kuuntelu, laulaminen) • soittaessa harjaannuttaa motorisia valmiuksia, koordinaatioita • soittaminen edistää rytmi- ja soitinväriin kehittymistä • analyyttinen kuuntelu kehittyy: tarpeeksi aikaa keskittyä kuulemaan, tunnistamaan soittimia ja hahmottamaan rakenteita • musiikkiliikunnassa musiikillisiin ärsykeisiin vastaaminen kehittää motoriikkaa • rytmisen elämyksen perusteella pystyy tunnistamaan eri musiikin lajeja • oppii erottamaan tasa- ja kolmijakoisen rytmin • melodiataju kehittyy laulamissa ja puheilmaisissa • yhdessä laulaminen tuottaa sosiaalisia elämyksiä
Viides ja kuudes ikävuosi 4-5-6 vuotta	<ul style="list-style-type: none"> • aikaisemmin opitut työ- ja toimintatavat kertautuvat • musiikkiliikunnalla vahvistetaan koordinaatiota ja motoriikkaa • musiikkisadut, oma improvisointi, kuunteluelämykset tukevat mielikuvitusta • äänenkäyttö ennakkoluulotonta, luovaa • osaa kontrolloida laulamistaan • tiedot ympäröivästä maailmasta, kulttuureista karttavat lauluvalikoiman kautta • sosiaalisuus ja itsenäisyys kehittyvät yhdessä ja yksin laulamalla • musiikillinen muisti harjaantuu • pystyy säilyttämään pysyvän rytmin sykkeen, ylläpitää sovittua tempoa ja vaihtamaan tarkoituksellisesti • keskittymiskyky harjaantuu soitto- ja kuuntelutilanteissa • rytmitaju kehittyy ja monipuolistuu • liikunnan avulla tutkii ja hahmottaa musiikillisia muotoja ja kokonaisuuksia
Seitsemäs ikävuosi 6-7 vuotta	<ul style="list-style-type: none"> • opittujen tietojen ja taitojen vahvistaminen, näiden pohjalta lapsi voi omaksua vaativimpia uusia asioita • myönteiset mielikuvat musiikissa vahvistavat minäkuvaa • pystyy esiintymään yksin, jos tottunut turvallisiin musiikkihetkiin • musiikin peruskäsitteitä voidaan opetella leikinomaisesti • oppii kuuntelemaan erilaisia musiikin lajeja, niiden ominaispiirteitä, erottaa lajit toisistaan • tietoinen musiikkimaku kehittyy • äänenkäyttö luontevaa ja monipuolista, hallitsee äänensä, voi kontrolloida • musiikillinen muisti ja mielikuvitus kehittyvät opittuja lauluja työstämällä • musiikkiliikunnan ja leikin kautta hahmottaa teoreettisia käsitteitä • tempo, dynamiikka ja kesto käsitteinä tuttuja, ymmärtää ne ja osaa käyttää • mahdollista oppia kirjalliset rytmimerkit ja oppia lukemaan niitä

TUOKION SUUNNITTELU

3-VUOTIAIDEN TUOKIOT

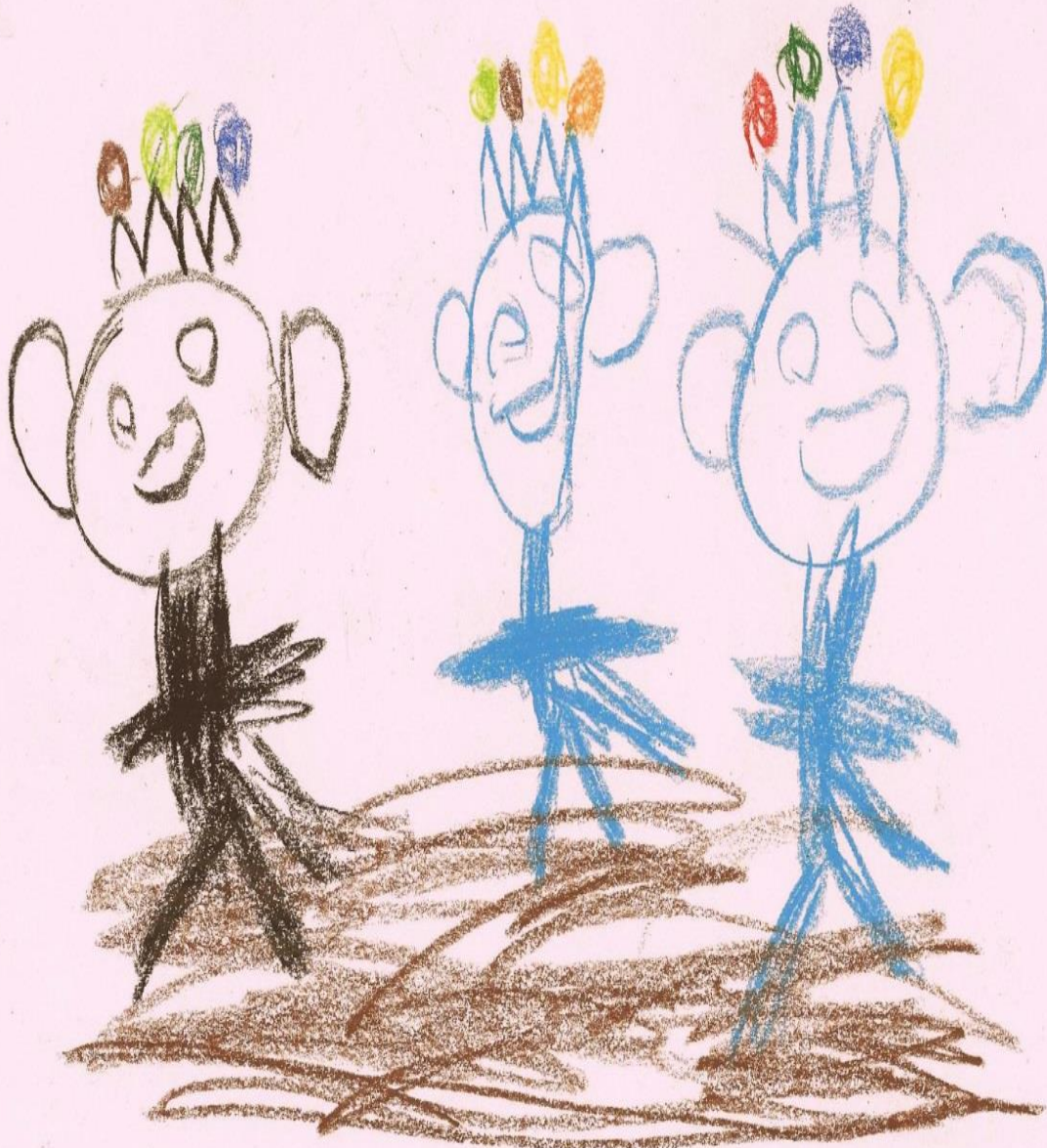
- Lapsi voi vetäytyä ryhmätilanteista, sillä hänellä on liikaa aisteja stimuloivaa tekemistä. Kun lapsi on valmis, hän ottaa osaa muiden toimintaan
- Lapsi on 3-vuotiaana matkija. Hän matkii ohjaajilta ja muilta ryhmäläisiltä. Lasta voidaan houkutella improvisoimaan ja kehittämään omia liikemalleja ja -tapoja
- Tuokion elementtejä
 - Pitkästi ja hartaasti tekeminen
 - Runsas toisto
 - Tärkeää sykkeen löytäminen ja siihen keskittyminen
- Vanhat leikit toimivat tässä iässä parhaiten, ei välttämätöntä keksiä uutta tekemistä.
- Laulaminen ja loruilu kehittävät lapsen puhetaitoja
- Liikunnassa olennaista
 - Liikkeen muodot, suunnat, tasot sekä suoritustavat ja nopeus
 - Tarkan ajoituksen ja rytmityksen harjoittamiselle on aikaa vanhempanakin
- Soittimia voidaan käyttää, sillä ne pysyvät käsissä ja lapsella on jo jonkinlainen soittotekniikka
- Soittaessa etsitään yhteistä sykettä ja hahmotetaan musiikin muotoa
- Opetellaan, että musiikissa on selkeitä kohtia, joihin soitto kuuluu, mutta on myös hetkiä, jolloin soittoa ei ole ja soitin laitetaan piiloon.
- Lepohetki patjan päällä ja yhteen kokoontuminen kuuntelemaan satua ovat oivallisia tapoja rauhoitteluun ja kuunteluun. Yhteinen hetki kruunataan loppuleikillä.
- Tuokion rakenne
 - alkuleikki, liikuntaosio, pieniä tansseja ja liikuntaleikkejä sekä rauhoittuminen (Kivelä-Taskinen 2008, 74–76.)

4-5-VUOTIAIDEN TUOKIOT

- Liikkeissä alkaa näkyä selkeä ajoittaminen
 - Lapselta onnistuu musiikin sykkeessä laukkaaminen, varсахыпыт, vuorohыппelyt
 - Oma luovuus alkaa tulla esille
 - tuokiolle voi ottaa harjoituksia, joissa lapsi saa itse valita soitto- tai liikkumistavan
 - Harjoitukset ovat moniaistillisia, millä vahvistetaan uuden oppimista
 - yhtä aikaa näköä, kuuloa, tasapainoa ja koordinaatiota.
 - Tuokioilla voidaan harjoitella erilaisia muodostelmia, kuten piiriä, riviä, ketjua ja jonoa.
 - Tuokioilla aletaan myös hahmottaa, millaisia muodostelmia kaksistaan, kolmistaan tai neljistään ovat, ja yksinkertaiset piirileikit niin piirissä kuin ketjussa voidaan ottaa ohjelmaan.
 - erilaiset alkuasennot, kuten risti-istunta, selinmakuu tai haaraseisonta
 - Viestikilpailut sekä helpot kisailut opettavat toimimaan joukkueena, sekä häviämään tai voittamaan
 - Erilaisia liikkumistapoja sisältäviä ratoja
 - juoksua, hyppelyä, esteitä ja niiden ylitystä sekä alitusta
 - Vapaa liike ja sykkeeseen liikkuminen
 - Erilaiset hernepusit ja vanteet harjaannuttavat kädentaitoja ja pallotkin alkavat soveltua tuokioihin
 - Olennaista on tahdissa pysyminen ja sykkeen lisäksi aletaan harjoitella varsinaisten rytmien soittamista
 - hahmottamiseen apua loruista, sanoista
 - Rytmisoittimilla voidaan harjoitella ajoitustarkkuutta, yhteismusisointia ja soittotekniikkaa
- (Kivelä-Taskinen 2008, 77–80.)

ESIMERKKIHARJOITUKSIA

MUSIIKKITUOKION ALKU

Musiikkituokion alussa orientoidutaan musiikkituokioon. Sama aloitus tuo lapsille mieleen, mistä musiikkituokioissa olikaan kyse ja herättelee mieliin edelliset kerrat. Aloitusharjoituksia voi myös vaikeuttaa ajan kuluessa ja soveltaa eri tavoin. Aloitusharjoitus voi olla myös eri harjoitus. Tärkeintä on orientoituminen tuokioon ja päivän teemaan.

TÄNÄÄN MUSISOIDAAN

Harjoitus toistetaan musiikkituokioiden alussa. Harjoitellaan rytmin sykkeeseen soittamista, erilaisia äänenvoimakkuuksia, yhdessä musisointia, laulamista ja soittamista yhtä aikaa.

Laulu lauletaan Jaakko kulta -laulun sävelellä.

Tänään ollaan *(Jaakko kulta...)*
kaikki koolla

Lapset ja aikuiset

tänään musisoidaan *(Kellojasi...)*
tänään musisoidaan

yy kaa koo,
yy kaa koo.

Esivalmistelut:

Lapset tekevät omat rytmimunat/-soittimet tai käytetään oikeita rytmimunia tai marakasseja

Rytmissoitin voi rakentaa:

- yllätysmunien keltaisista koteloista
 - vessapaperirullasta, päät suljetaan paperilla tai kontaktimuovilla
 - juotavat jogurttipullot, suljetaan joko korkilla taa pää suljetaan paperilla tai teipillä/kontaktimuovilla
- sekä sisälle riisiä, herneitä tai hiekkaa. Soittimet voi koristella piirtämällä, tarroilla tai vaikkapa maalaamalla.

Ensin tutustutaan lauluun ja sen sanoihin.

Kun laulu alkaa sujua, otetaan mukaan rytmisoittimet ja soitetaan. Alussa voidaan helistellä ja kuulostella. Mitä tutummaksi laulu käy, sitä enemmän kiinnitetään huomiota rytmin sykkeeseen ja siihen soittamiseen. Rytmisointia soitetaan sykkeessä, iskuilla eli jokaisen tavun kohdalla.

Seuraavaksi laulua voidaan soittaa eri tyyleillä

Lauletaan laulu "korkealta": helistetään soitinta pään yläpuolella, kimeällä äänellä

Lauletaan laulu "matalalta": helistetään soitinta lähellä lattiaa, möreällä äänellä

Lauletaan laulu äänettömästi: helistetään soitinta keskitasolla, suu liikkuu, ei ääntä

Lauletaan laulu "kovasti": helistetään soittimia voimakkaasti, lauletaan kovalla äänellä "huutaen"

Lauletaan laulu "hiljaa": helistetään soitinta hellästi, lauletaan niin hiljaa kuin pystyy, kuiskaamalla

Lauletaan laulu "nopeasti": helistetään ja lauletaan nopeasti. Tempo nopeampi kuin normaalisti.

Lauletaan laulu "hitaasti": helistetään ja lauletaan hitaasti. Tempo hitaampi kuin normaalisti.

Kun laulu on lapsille tuttu,

voidaan laulu laulaa tuokion alussa ensimmäiseksi yhden kerran yhdessä läpi, jonka jälkeen lapset voivat vuorotellen toivoa, kuinka laulu lauletaan. "Kovaa", "hiljaa", "korkealta" jne. Lapsi voi valita yhden elementin ja sitten laulu toistetaan lapsen haluamalla tavalla.

Laulun rytmitys

I = isku, sykepaikat

Sykkeen hahmottamiseksi voit esimerkiksi taputtaa tai soittaa rummulla iskut.

Tä-	nään	ol-	laan
I	I	I	I

kaik-	ki	kool-	la
I	I	I	I

Lap- set	ja	ai- kui-	set
I	I	I	I

tä- nään	mu- si-	soi-	daan
I	I	I	I

tä- nään	mu- si-	soi-	daan
I	I	I	I

yy	kaa	koo	(tauko)
I	I	I	I

yy	kaa	koo	(tauko)
I	I	I	I

Laulun sanat: Anu Ihanus ja Nina Pirhonen 2013.

Idea sovellettu saksalaisen päiväkodin musiikkituokion aloitusharjoituksesta.

TUNTEET JA MUSIIKKI

TUNNE MUSIIKIKSI

Tämä leikki soveltuu kaikenikäisille. Ryhmän ei kannata olla kovin iso. Tarvikkeiksi tarvitet **kolme soitinta ja kortteja**.

Ensin mietitään yhdessä ja kirjoitetaan taululle viisi perustunnetta, esimerkiksi viha, rakkaus, ilo, suru ja pelko. Tunteita voi olla enemmänkin. Kortteja varataan noin kolme kertaa enemmän kuin on lapsia. Jokaisen taululle yhdessä kirjoitetun tunteen pitää esiintyä kolmessa eri kortissa. Lisäksi tarvitaan kolme riittävän ilmaisevaa soitinta, kuten esimerkiksi ksylofoni, rumpu ja kitara.

Jokainen tunne on kirjoitettu kolmeen korttiin. Jokaisessa kortissa se on myös yhdistetty eri soittimeen kolmesta valituista soittimesta. Esimerkiksi yhteen viha - korttiin piirretään tai kirjoitetaan ksylofoni, yhteen rumpu ja yhteen kitara. Näin saadaan kortteihin erilaisia yhdistelmiä: viha – ksylofoni, viha – rumpu, viha – kitara, ilo – ksylofoni, ilo – rumpu, ilo - kitara.

Kun valmistelut on tehty, leikki voi alkaa. Kortit sekoitetaan ja jaetaan niin, että kaikilla on yhtä monta korttia. Kortteja ei saa näyttää muille. Joku lapsista aloittaa valitsemalla yhden korteistaan, ja katsoo mikä tunne ja mikä soitin siinä on. Sitten hän ottaa kortissa mainitun soittimen ja parhaansa mukaan ilmaisee soittimella siinä mainittua tunnetilaa. Jos hän on esimerkiksi valinnut kortin ”ilo – ksylofoni”, hän koettaa soittaa ksylofonia mahdollisimman iloisesti ja ilmeilemättä tunnetilaa kasvoillaan. Ryhmän tehtävänä on arvata, mitä tunnetilaa soittaja ilmaisee. Kukin ryhmän jäsen saa vuorollaan sanoa mielipiteensä. Lopuksi soittaja kertoo mikä oli oikea tunnetila.

Tämän leikin avulla lapset perehtyvät muutamien soitinten ilmaisumahdollisuuksiin, sekä oppivat kärsivällisyyttä, toisten kuuntelemista ja vuoron odottamista. Lapsi voi myös hahmottaa, kuinka esimerkiksi tempon vaihteluilla, voi vaihtua myös tunne tai tunnelma. Jos lapsi ei osaa vielä lukea, voi aikuinen olla apuna kertomassa mikä tunne kortissa esiintyy.

Sovellettu Ger Storms: Musiikkileikkikirja. 1993. Helsinki: Painatuskeskus Oy.

LIIKU NIIN KUIN TUNNET

Valitaan erilaisia instrumentaalisia kappaletta. Kappaleet voivat olla tuttuja tai tuntemattomia. Pyri etsimään kappaleita, joissa on erilainen tunnelma ja esimerkiksi erilainen tempo tai äänimaisema. Lapsia pyydetään liikkumaan tilassa niin kuin he tuntevat, musiikin rytmiin ja tunnelman mukaan. Alussa voidaan käyttää tuttuja kappaleita tai kappaleita, joissa on hyvin vahva rytmi. Voidaan soittaa esimerkiksi hyvin nopeatempoinen ja ”iloinen” kappale ja vastapainona jokin hidas ja ”melankolisempi” vaihtoehto, jolloin tunnetilat - ainakin oletettavasti - ovat hyvin erilaisia. Tällöin lapsen voi olla helpompi liikkua ja ilmaista itseään liikkeen ja musiikin avulla. Kun harjoitus on tuttu, voidaan käyttää niin sanotusti hankalampia kappaleita. Eri kulttuureiden musiikit ovat tässä hyviä, esimerkiksi intialainen musiikki. Samalla lapsi tutustuu erilaisiin musiikkityyleihin, tahtilajeihin ja äänimaisemiin. Tämä taas tukee lapsen rytmittäjää.

Jos harjoitus tuntuu vaikealta, voidaan ensin kuunnella kappaletta ja pohtia yhdessä, miltä se kuulostaa ja mikä tunne lapsille herää kappaleesta: onko se iloinen vai surullinen? Samanlainen reflektiohetki voidaan pitää myös liikkumisen jälkeen ja lapset saavat kertoa halutessaan, mikä tunne kappaleesta tuli mieleen ja miltä tuntui liikkua siten, miltä tuntuu.

Tekijät: Anu Ihanus ja Nina Pirhonen 2013.

MUSIIKKI JA SADUT

Tarvikkeiksi soitinsatuihin tarvitset erilaisia soittimia. Soittimia tulee olla sen verran, että jokaiselle lapselle riittää yksi. Aluksi luetaan pieni pätkä sadusta tunnelmaan virittäytymiseksi. Sen jälkeen palautetaan yhdessä mieleen, mitä eläimiä sadussa esiintyi. Lapsille jaetaan tietyt roolit esimerkiksi eläimet: kolme lasta on koiria, kolme lasta kissoja ja niin edelleen. Sen jälkeen lapsille jaetaan soittimet, joko yhdessä mietittynä sen mukaan mitä eläintä mikäkin soitin voisi kuvastaa, tai sitten aikuinen jakaa soittimet. Sadun lukemista jatketaan, ja aina kun lapsen eläin, kuten esimerkiksi koira mainitaan, tulee hänen soittaa soitinta. Jos siis esimerkiksi kolme lasta ”ovat koiria”, niin heille kaikille jaetaan rytmikapulat, ja aina kun sadussa mainitaan koirat, niin he soittavat hetken kapuloitaan. Aikuiset voivat avustaa pienimpiä lapsia. Tässä harjoituksessa lapsi oppii keskittymistä ja kuuntelemista, sekä oman vuoron odotusta. Myös soitintuntemus lisääntyy.

Soitinsatuja voi tehdä myös yhdessä lasten kanssa saduttamalla tai tehdä jo tutuista saduista soitinsatuja. Soitinsatuihin voi liittää myös rekvisiittaa, esimerkiksi roolivaatteita. Jos saduista tahtoo työstää esityksiä, voi esityksiin liittää siis roolivaatteita. Esityksissä voi kullekin rooli-hahmolle olla oma orkesteri eli äänentekijät sekä hahmon näyttelijä – tai pelkästään orkesterit. Soitinsatuja voi työstää pidempään, jolloin niitä voidaan harjoitella pitkäkestoisesti esimerkiksi joulu- tai kevätjuhlaa varten.

VIHERMETSÄN JUHLAT

Oli aurinkoinen lauantaiaamu, kun Vihermetsän eläimet heräilivät kukin omassa pesässään tai kolossaan. Metsä oli aamuisin hiljainen ja rauhallinen, siellä kuului vain lintujen laulu. Kettu- ja susiperheet asuivat naapuruksina, ja perheiden pienimmillä oli joka aamu tapana leikkiä yhdessä aamiaisen jälkeen. Karhuperhe asui syvemmillä metsässä isossa luolassa. Luolan vieressä oli sammalesta, heinistä ja oksista rakennettu hiirien pesä. Karhut ja hiiret elelivät so- puisasti tarpeen tullen toisiaan auttaen.

Karhuilla oli tapana järjestää joka kuukausi juhlat metsässä, joihin he kutsuivat kaikki metsäneläimet. Nyt karhut olivat kuitenkin kuulleet muuttolinnuilta, että metsän reunamille erään pellon keskelle oli muuttanut uusia asukkaita. Vain muutaman kilometrin päässä met- sästä sijaitseva maatila, jonne oli tullut koiria, kissoja, pupuja ja lehmä. Karhut päättivät pyytää maatilalla eläimetkin juhliinsa, sillä uusia ystäviä oli aina mukava saada. Karhut kokosivat kaikki metsäneläimet, ketut, sudet ja hiiret, koolle ja sitten he lähtivät yhdessä suunnistamaan kohti maatilaa ja uusia naapureita.

Sadussa esiintyvät eläimet: karhut, sudet, ketut, hiiret, koirat, lehmät, kissat, puput
Soittimet jaetaan lapsille

Metsäneläimet kävelivät yhdessä metsätietä pitkin. Kaikkia hieman jännitti tuleva kohtaaminen, sillä he eivät koskaan olleet nähneet muita eläimiä kuin metsäneläimiä. **Karhut** johtivat joukkoa. **Sudet** tulivat seuraavina, ja **ketut** tepastelivat hännät heiluen heidän perässään. He olivat innoissaan uusista naapureistaan. Joukon viimeisinä tulivat **hiiret**, jotka aikansa vipellettään oksien ja lehtien alla väsyivät ja hyppäsivät **karhujen** selkään. Näin matka jatkui hieman joutuisammin. Keskipäivä alkoi lähestyä, ja aurinkokin alkoi lämmittää mukavasti. Lopulta maatilan rakennusten punaiset katot alkoivat vilahdella puiden lehtien välistä. Metsäneläimet kuuluivat, kuinka **koirat** alkoivat haukkua haistaessaan nenissään jo kaukaa uusia eläinten tuoksua. Pellolla laiduntavat **lehmät** ihmettelivät mikä kumma aiheutti tällaisen mölinän, ja alkoivat ammu. Maatilan **kissat** olivat nukkumassa navetassa heinien seassa, mutta kömpivät hekin ihmettelemään mitä pihalla oikein tapahtuu. Pienet **puput** aavistivat jotain jännittävää tapahtuvan, ja loikkivat toistensa päällä kun eivät malttaneet odottaa paikoillaan. Lopulta metsäneläimet, eli **karhut**, **ketut**, **sudet** ja **hiiret** saapuivat lähemmäs ja jäivät seisomaan maatilan aidan taakse tarkastellen uusia tuttavuuksia. He eivät uskaltaneet mennä pihaan.

Lopulta **koirat** lopettivat haukkumisen, ja huomasivat metsäneläinten empivän aidan takana. He alkoivat hitaasti kävellä kohti aita tervehtiäkseen **karhuja**, **susia**, **kettuja** ja **hiiriä**. Myös **lehmät** päättivät lähestyä outoja eläimiä. **Kissat** ja **puput** tulivat viimeisinä, hiipien hiljaa kohti muita.

- Haluaisitteko tulla kanssamme juhlimaan metsään? Olisitte oikein tervetulleita, **karhut** mörisivät kuin yhdestä suusta.
- Siellä on paljon hyvää ruokaa, kuten esimerkiksi tatteja, jyviä ja kävynsiemeniä, piipittivät **hiiret**.

Kissat innostuivat heti ja alkoivat kehrätä. He eivät kuitenkaan uskaltaneet sanoa mitään, sillä yleensä **koirat** tekivät päätökset heidän maatilallaan.

- Onhan siellä varmasti tarpeeksi ruokaa? Meillä on isot vatsat, sanoivat **lehmät**.

Pienet **ketut** ja **sudet** lupasivat, että siellä on varmasti riittävästi ruokaa, sillä kaikkien metsäneläinten äidit ovat osallistuneet ruuan valmistukseen metsän antimista.

Kaikki eläimet olivat hetken hiljaa.

- No totta kai me tulemme, sanoivat **koirat** ja nyökyttelivät päitään.

Niin metsän- ja maatilaneläimet lähtivät pitkässä jonossa kohti metsää, **karhut** johdattivat joukkoa edellä, ja **puput** loikkivat viimeisinä. Matka meni nopeasti, ja **hiiretkin** uskaltautuivat nousemaan **lehmien** selkään matkan ajaksi. Lopulta he saapuivat metsän keskelle, jonne he sytyttivät nuotion ja niin juhlat alkoivat. Metsän- ja maatilaneläimet lauloivat, juttelivat ja söivät hyvää ruokaa pitkälle yöhön. Nyt **karhut**, **ketut**, **sudet** ja **hiiret** olivat saaneet uusia ystäviä. **Koirat**, **kissat**, **puput** ja **lehmät** tekivät lupauksen, että seuraavat juhlat järjestettäisiin heidän maatilallaan.

Idea ja satu: Anu Ihanus ja Nina Pirhonen 2012.

MUMMON JA UKIN LUONA

Sadussa esiintyvät henkilöt: mummo, ukki, Jelmeri, Lotta.

Olipa kerran vanha mummo, ja vielä vanhempi ukki. Vanha mummo ja vanha ukki asuivat kahdestaan pienessä mökissä kaupungin laidalla. Eräänä aamuna vanha ukki päätti yllättää vanhan mummon, ja keittää kahvia ennen kuin tämä heräisi. Hän laittoi kahvin tippumaan ja lauleli samalla omia laulujaan. Kello oli jo yli kahdeksan, joten hän päätti mennä herättämään vanhan mummon. Mutta kas kummaa, vanha mummo ei ollutkaan sängyssään nukkumassa. Vanha ukki lähti ulos huutelemaan vanhaa mummoa. "Mummoooo, mummoooo!" hän huuteli kuistilta. Pian vanha ukki näki puiden seasta vilahtavan jotain punaista. Ja sieltä vanha mummo tulikin käsissään kaksi sankkoa, toinen täynnä marjoja ja toinen täynnä sienä.

- Piti käydä keräämässä kunnon satsit, sillä Lotta ja Jelmeri tulevat tänään kylään, vanha mummo sanoi.
- No niinhän se olikin! On se mukava, kun lapsenlapset tulevat käymään pitkästä ajasta, vanha ukki tuumi.

Soittimet jaetaan lapsille

Sisälle päästyään vanha **mummo** alkoi tehdä marjoista mehua, ja sienistä sienikeittoa. Myös pipareita ja kakkua oli tarkoitus leipoa, sillä heidän ystäviään oli tulossa seuraavana päivänä kylään.

- Minun sukassani on reikä, vanha **ukki** mutisi nojatuolistaan.
- No mitäs sinun sitten kannattaisi tehdä? vanha **mummo** kysyi hymyillen. Voisitkin oikeastaan käydä keräämässä metsästä lisää marjoja, ja voisit käydä myös kaupassa, sillä vadelmia en löytänyt ja vadelmahilloa on kyllä myös saatava, vanha **mummo** jatkoi.
- Hyvä on, hyvä on, mutta missä minun aurinkolasini ovat? Ulkona on hirmuisen kirkasta, vanha **ukki** sanoi. Hän ei kuitenkaan jäänyt kuuntelemaan vastausta, vaan lähti etsimään aurinkolasejaan.

Iltapäivällä yhdeksänvuotiaat kaksoset **Lotta** ja **Jelmeri** saapuivat vanhan **mummon** ja vanhan **ukin** luo. Ennen ruokailua vanha **mummo** pyysi **Lottaa** keräämään pihalta kukkia ja laittamaan ne maljakkoon, ja **Jelmeriä** käymään kasvimaalta porkkanoita ja viemään ne keittiön lavuaariin. Pihassa kasvoi paljon kauniita päivänkakkaroita.

- Tehdäänkö **mummolle** ja **ukille** pieni jekku? Laitetaan kukat lavuaariin ja porkkanat maljakkoon, ja katsotaan huomaako ne, **Lotta** sanoi ja kikatti.
- Mutta suuttuukohan ne meille? Meneekö kukat sitten pilalle, **Jelmeri** mietti huolestuneena.

Lapset eivät ehtineet suunnitella keppostaan enempää, sillä vanha **ukki** huuteli jo heitä sisälle syömään. **Lotta** näytti veljelleen kieltä, ja juoksi sitten sisälle päivänkakkarat käsissään. Lapset söivät hyvällä ruokahalulla isot lautaselliset sienikeittoa.

- Meilläpäs olisi teille yllätys, vanha **mummo** sanoi lapsille.

Lasten silmät kirkastuivat ja he odottivat jännittyneinä hiljaa.

- Katsotaanpas, vanha **ukki** sanoi ja meni keittiön kaapille. Täällä olisi kilteille lapsenlapsille jäätelöä, karkkia, mandariineja ja appelsiineja. Pidetään kunnon herkuttelupäivä!
- Jee jee jee! **Lotta** ja **Jelmeri** huusivat iloisina.

Kun vanha **mummo** alkoi tiskata astioita ja vanha **ukki** meni ottamaan päivänokokset, menivät lapset leikkimään olohuoneeseen.

- No, vieläkö olet sitä mieltä että olisi kannattanut tehdä se jekku? **Jelmeri** kysyi siskoltaan. Ei oltaisi ehkä saatu ollenkaan näitä herkkuja!
- Nojoo, oikeassa olet. On hauskeempaa olla kiltti, ja kaikilla on hyvä mieli, **Lotta** sanoi appelsiinia mussuttaen.

Idea: Anu Ihanus ja Nina Pirhonen 2013. Satu: Anu Ihanus, Nina Pirhonen ja Peltosirkun päiväkodin lapset

SIILI HORROSTAA

Laulu lauletaan Karhu nukkuu... -laulun sävelellä.

1. *Siiri/Simo Siili horrosta pitkän pakkastalven, Siiri/Simo Siili horrosta pitkän pakkastalven.*
Sade unet keskeyttää, siili korviaan heristää,
hetken vielä kuuntelee ja kääntää kylkeään.
2. *Siiri/Simo Siili horrosta pitkän pakkastalven, Siiri/Simo Siili horrosta pitkän pakkastalven.*
Ukkonen unet keskeyttää, siili korviaan heristää,
hetken vielä kuuntelee ja kääntää kylkeään.
3. *Siiri/Simo Siili horrosta pitkän pakkastalven, Siiri/Simo Siili horrosta pitkän pakkastalven.*
Tuuli unet keskeyttää, siili korviaan heristää,
hetken vielä kuuntelee ja kääntää kylkeään.
4. *Siiri/Simo Siili horrosta pitkän pakkastalven, Siiri/Simo Siili horrosta pitkän pakkastalven.*
Lumivyöry unet keskeyttää, siili korviaan heristää,
hetken vielä kuuntelee ja kääntää kylkeään.

1. Melodia

Jos melodia ei ole ennestään tuttu lapsille, melodiaa voidaan työstää erilaisilla äänillä ilman sanoja.

Sade –säkeistö: lits läts lits läts

Ukkonen –säkeistö: pum pum pum pum

Tuuli –säkeistö: Viu viu viu viu

Lumivyöry –säkeistö: Vum vum vum

Erilaisille luonnonilmiöille voidaan myös miettiä yhdessä lasten kanssa erilaisia ääniä, joilla laulun melodiaa voidaan harjoitella.

2. Kehosoittimet

Laulua lauletaan ja jokaisessa säkeistössä tehdään keho-soittimilla ääniä eri luonnonilmiölle. Esimerkiksi kun sade tulee, tehdään sateen ääni koko loppu säkeistön ajan.

Sade: taputellaan sormenpäillä päätä, kuulostaa sateen ropinalta

Ukkonen: taputellaan vatsaa käsillä

Tuuli: hangataan käsiä yhteen, ”kuin luistelisi”

Lumivyöry: tömistellään jalkoja lattiaan

Lasten kanssa voidaan myös yhdessä miettiä, millaisia erilaiset säätilat/luonnonilmiöt ovat ja millainen ääni niistä lähtee sekä kuinka sen äänen voisi toteuttaa keho-soittimin.

3. Soittimet

Laulua lauletaan ja jokaisessa säkeistössä tehdään soittimilla ääniä eri luonnonilmiölle. Esimerkiksi kun sade tulee, tehdään sateen ääni koko loppu säkeistön ajan.

1. Lapset valitsevat, mitä säätiloja he haluavat olla ja mitä soitinta he haluavat soittaa. Lapset jakaantuvat siis pienryhmiin istumaan soittimien kanssa.
2. Valitaan yksi siili piirin keskelle, joka nukkuu käpertyneenä, mutta heräilee ja nostaa päätään aina "sateen kuullessaan" jne.
Jos siili on tyttö, lauletaan "Siiri siili..", jos poika, lauletaan "Simo siili.."
Jos siilejä on useita, voidaan laulaa "Pienet siilit horrostavat/horrostaa.."

Sade: rytmikapulat

Ukkonen: penaali/ guiro

Tuuli: triangeli

Lumivyöry: kehärumpu & bongorummut

Lasten kanssa voidaan myös yhdessä miettiä, millaisia erilaiset säätilat/luonnonilmiöt ovat ja millainen ääni niistä lähtee sekä kuinka sen äänen voisi toteuttaa soittimin.

Laulun sanat: Anu Ihanus ja Nina Pirhonen 2013.

Mukailtu saksalaisesta lastenleikistä.

KEHOSOITTIMET METSÄRETKI

Harjoituksessa käytetään kehosoittimia. Ohjaaja lukee satua ja näyttää esimerkkiä, mitä missäkin kohdassa tehdään. Tarkoituksena on musisoida yhdessä lasten kanssa käyttäen kehosoittimia. Mitä vanhempia lapset ovat, sitä enemmän voidaan kiinnittää huomiota rytmiin ja ajoituksiin. Lasten kanssa voi keksiä myös erilaisia soittotapoja kuhunkin kohtaan.

Matti heräsi aamulla aikaisin ihanaan syyspäivään. Aurinko paistoi ikkunasta suoraan Matin kasvoille. Matti nousi sängystä ja nautiskeli aamupalasta auringon paistaessa ikkunasta. Matti päätti, että tänään hän lähtee metsäretkelle. Matti puki vaatteensa ja lähti kävelemään pitkin pientä polkua.

Pian Matti seiso i tallin edessä. Hän käveli sisään Polle-hevosensa luokse.

Hän kampasi ensin Pollen harjan, sitten hännän.

Pian Polle oli valmiina lähtöön ja Matti kiipesi Pollen selkään. Polle käveli Matti selässään ulos tallista.

Polle alkoi nopeuttaa vauhtiaan ja alkoi laukata.

Polle hiljensi vauhtiaan ja vaihtoi laukan käyntiin.

Lue ensin aloituskappale

Taputa vuoroin oikealla ja vuoroin vasemmalla kädellä reisiin. Tasarytmi. Taa – taa – taa – taa.

Silitä käsillä reisiäsi, ihan kuin pyyhkisit niistä jotain pois. Tasarytmi. Taa – taa – taa – taa.

Taputa vuoroin oikealla ja vuoroin vasemmalla kädellä reisiin. Tasarytmi. Taa – taa – taa – taa.

Taputa käsillä laukkarytmiä, taa –ti- taa –ti taa –ti taa –ti. Voit taputtaa joko käsiäsi yhteen tai tehdä oikealla kädellä taa:t ja vasemmalla ti:t ja taputtaa vasteen reisiä.

Taputa hitaasti, löntystäen tasarytmiä. Taa – taa – taa – taa. Joko taputtaen tai taputtaen reisiin vuorotellen oikealla ja vasemmalla kädellä.

Yhtäkkiä kuusikosta lehahti lintuparvi. Martti pysähtyi rauhallisesti paikoilleen. Parvi lensi Pollen ja Matin ylitse ja pujotteli puiden välissä taidokkaasti ja salamanno-peasti.

Matti antoi Pollelle merkin ja he jatkoivat matkaansa.

Polle ja Matti olivat metsän sydämessä. Oli hiljaista. Yhtäkkiä pienen kummun takaa pilkisti karhu pentuineen. Karhu murisi ja vaikutti vihaiselta.

Polle ja Matti muuttivat suuntaansa välittömästi. Nyt oli kiire! He lähtivät ravaamaan samaa reittiä pitkin kuin olivat tulleetkin.

Polle lisäsi vauhtiaan koko aika enemmän ja enemmän.

Hyvään vauhtiin päästyään Polle vaihtoi laukkaan ja Matti piti rystyset valkeina kiinni Pollen harjasta.

Matti näki edessään kotipihan ja katsoessaan taakse hän ei nähnyt karhuja. Matti huokaisi helpotuksesta.

Matti vei Pollen talliin ja käveli raskain askelin sisälle kotiin.

Matti istahti tuolille ja ajatteli: ”Olipas retki.”

Tekijät: Anu Ihanus ja Nina Pirhonen 2013.

Taputa käsiä yhteen. Tasarytmi. Nopeasti. Ti-ti ti-ti ti-ti ti-ti.

Taputa vuoroin oikealla ja vuoroin vasemmalla kädellä reisiin. Tasarytmi. Taa – taa – taa – taa.

Lyö nyrkeillä rintakehää, niin kuin gorilla. Vuoroin oikealla, vuoroin vasemmalla kädellä. Tasarytmi. Taa – taa – taa – taa.

Taputa vuoroin oikealla ja vuoroin vasemmalla kädellä reisiin. Tasarytmi. Taa – taa – taa – taa.

Nopeuta tempoa. Taputa vuoroin oikealla ja vuoroin vasemmalla kädellä reisiin. Tasarytmi. Taa – taa – taa – taa.

Taputa käsillä laukkarytmiä, taa –ti- taa –ti taa –ti taa –ti. Voit taputtaa joko käsiäsi yhteen tai tehdä oikealla kädellä taa:t ja vasemmalla ti:t ja taputtaa vasten reisiä. Nopeuta pikku hiljaa.

Taputa yhden kerran. Voimakas isku

Tömistä jaloilla oikein laiskasti, tasarytmi. Taa – taa – taa – taa.

PUHE- JA KEHOSOITINLEIKKI

Sili-sili-silisee
solli-solli-solisee
silisee ja solisee,
liri-liri-lirisee
lori-lori-lorisee
lirisee ja lorisee,
liti-liti-litisee
loti-loti-lotisee
litisee ja lotisee,
poli-poli-polisee
puli-puli-pulisee
polisee ja pulisee,
puro meille puhelee,
lapset siinä hyppelee.

Puhutaan kuiskaten, hangataan käsiä vastakkain.

Puhutaan hyvin hiljaa, naputellaan sormia pääläeltä alaspäin kohti olkapäitä ("sadepisaroita").

Puhutaan vähän kovempaa, astutaan jaloilla vuoronperään maahan ("askeleita").

Puhutaan taas hieman kovempaa, lyödään käsiä yhteen ("taputus").

Puhutaan normaalilla äänellä, hypätään ilmaan "hyppelee" sanan kohdalla.

Sovellettu Soili Perkiö & Hannele Huovi: Karvakorvan laulupurkki. Lauluja ja leikkejä lapsiperheille. 2010. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

PÖYTÄRUMMUTUSTA

Rytmiä, sanojen tavutusta, äänneiden pituutta sekä käden ja suun yhteistyötä voidaan harjoitella rummuttamalla sanoja, loruja tai lauluja. Jos ryhmä on iso, eikä ole tarpeeksi pöytätilaa, voi rummuttaa myös lattiaan. Lapsi voi istua polvien päällään ja rummuttaa lattiaan. Vaihtoehtoisesti voidaan käyttää myös oikeita rumpuja tai taputusta.

Nimi

Jokainen lapsi osaa oman nimensä ja yleensä lapset muistavat myös toistensa nimet. Rytmin rummutusta voi lähteä tutustumaan rummuttamalla lasten nimet. Lapsi voi yrittää ensin itse, jonka jälkeen kaikki rummuttavat yhdessä nimen ja sanovat sen samalla ääneen. Jos harjoitusta haluaa helpottaa, voi ohjaaja rummuttaa nimen esimerkiksi, jonka jälkeen koko ryhmä toistaa sen. Korostaakseen rytmiä ja sen hahmotusta voi ohjaaja soittaa itse oikealla rummulla. Kun harjoitusta on toistettu useammalla tuokiolla, voi lapsen antaa ensin itse rummuttaa nimen, johon ryhmä vastaa rummuttamalla.

Esimerkiksi

TII – NA	taa ti
JAAK – KO	taa ti
SA – RI	ti-ti
IN – KA	ti-ti
SA – KA – RI	ti-ti-ti
MI – KA – EL	ti-ti-ti

Lorut, laulut

Pöytärummutustekniikalla voidaan opetella myös loruja tai lauluja. Loruja voi keksiä yhdessä lasten kanssa, mutta alussa on hyvä työstää yhteistä ja samaa lorua.

MI - KÄ LEN - TÄÄ KOR - KE - AL - LA
 TI - TI TI - TI TI - TI TI - TI

MI - KÄ LAU - LAA VI - SER - TÄÄ
 TI - TI TI - TI TI - TI TAA

SE ON LIN - TU
 TI - TI TAA TAA

SE ON LIN - TU
 TI - TI TAA TAA

MI - KÄ MAAS - SA MYL - LER - TÄÄ
 TI - TI TI - TI TI - TI TAA

MI - KÄ NAUT - TII SA - TEES - TA
 TI - TI TI - TI TI - TI TAA

SE ON MA - TO
 TI - TI TAA TAA

SE ON MA - TO
 TI - TI TAA TAA

Tekijät: Anu Ihanus ja Nina Pirhonen 2013.

DYNAMIIKKA JA TEMPO

KAPELLIMESTARI

Harjoitukseen tarvitset jokaiselle lapselle yhden soittimen sekä tahtipuikoksi soveltuvan esineen. Harjoituksessa yksi lapsista on kapellimestari ja loput lapset ovat hänen orkesterinsa. Kapellimestarille annetaan tahtipuikko, orkesterille, eli muille lapsille, jaetaan erilaisia soittimia. Kapellimestari ohjaa orkesteriaan ja orkesteri tottelee ja seuraa kapellimestarin liikkeitä. Orkesteri reagoi kapellimestarin käsien liikkeisiin. Kapellimestari voi näyttää, että hän haluaa orkesterin soittavan kovaa tai hiljaa, nopeasti tai hitaasti, yhdessä tai erikseen. Lapset ovat vuorotellen kapellimestareita, vuoroin orkesterissa.

Ideana on siis soittaa se, mitä näkee: esimerkiksi miltä soitto kuulostaa, kun joku heiluttaa kättään nopeasti. Leikissä pyritään siihen, ettei käytettäisi puhetta. Kapellimestarille annetaan tahtipuikko, jolla hän alkaa näyttää orkesterille, miten he soittavat.

Jos leikki on uusi lapsille, voidaan ennen kapellimestarin valitsemista miettiä, kuinka orkesteria voi esimerkiksi ohjata. Ohjaaja voi olla myös ensimmäinen kapellimestari ja näyttää esimerkkiä. Tällöin voidaan käyttää puhetta, jotta lapset hahmottavat leikin idean ja mahdollisuudet. Lapset saavat olla huomion keskipisteenä ja johtajina, mutta myös opettelevat sitä, mitä on olla ohjattavana ja mitä on soittaa yhdessä. Lapsi oppii huomioimaan muutkin ympärillä, mutta myös vastuuta.

Kaikki yhdessä

Ohjaaja voi ensin laittaa kaikki lapset soittamaan.

Hiljennys

Sen jälkeen hän mykistää osan porukasta osoittamalla tahtipuikolla. Hän voi tehdä hiljaisuuden näyttämiseksi käsillään esimerkiksi X:n.

Nopeasti, hitaasti

Tahtipuikko liikutetaan nopeasti tai hitaasti. Orkesteri reagoi puikon nopeuden vaihdoksiin

Hiljaa, kovaa

Hiljaa: Tahtipuikkoa heilutetaan ”hiljaa”. Esimerkiksi todella varovaisesti, rauhallisesti, alhaalla, pienet liikkeet.

Kovaa: Tahtipuikkoa heilutetaan ”kovaa”. Esimerkiksi voimakkaasti, ylhäällä, isot liikkeet.

Kapellimestari voi sekoitella näitä ja keksiä myös omia liikkeitä ja yrittää hallita orkesteriaan.

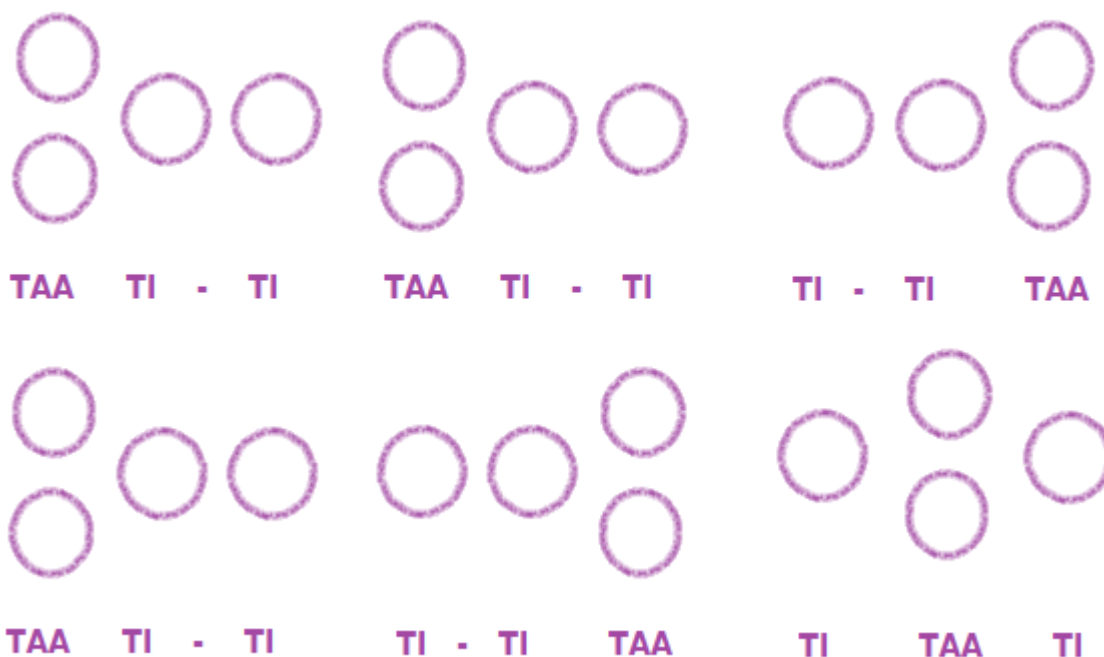
Idea: Anu Ihanus ja Nina Pirhonen 2013. Ideaa sovellettu musiikkituokioilta ja kirjoista.

MUSIIKKI JA LIIKUNTA

RYTMIRATA

Rytmiä voi harjoitella myös erilaisten ratojen muodossa. Lapsille voi tehdä rytmiradan esimerkiksi vanteista tai oikeastaan mistä vain! Vanteet voi korvata vaikka erivärisillä hernepusseilla tai muilla esineillä. Kunhan jokin väri tai muoto ilmaisee, onko kyse Tistä vai TAAsta. Esimerkiksi ruskeat hernepusset voivat olla TI ja vihreät TAA.

Periaate on yksinkertainen:

Tässä TAA:n kohdalla kumpikin jalka on eri vanteen sisällä. TI:n kohdalla helpotetussa versiossa voi olla molemmat jalat saman vanteen sisällä ja vaikeammassa versiossa TI:t voi hyppiä yhdellä jalalla. Tarkoituksena on siis hyppiä rytmissä. Alussa rataa voi käydä läpi helpotetusti, jolloin vain hypitään ja lausutaan ääneen TAA ja TI. Kun rata on tuttu, voidaan kokeilla rytmissä hyppimistä. TAA:ssa pysytään pitempään ja TI:ssä vain puolet TAA:n kestosta.

Esimerkiksi TAA = lasket kahteen (1, 2), TI = lasket yhteen (1).

TAA TI-TI -kuviossa lasketaan neljään (4)

TAA (1,2) TI(3)-TI(4)

Jos materiaaleja on tarpeeksi ja tekniikka on jo tuttu lapsille, voidaan rakentaa itsekin rytmejä ja aloittaa vaikka omasta nimestä. Oman nimen rytmitystä on voitu harjoitella jo Pöytärummutus -harjoituksessa.

Idea: Elina Kivelä-Taskinen.

Soveltaneet omanlaisekseen Anu Ihanus ja Nina Pirhonen 2013.

LIIKU KUIN SOITAN

Tempo

Ohjaajalla on kehärumpu tai jokin muu soitin, mitä hän soittaa. Lasten tulee liikkua soiton tahtiin ja tempoon: lapset pyrkivät liikkumaan iästä riippuen joko iskujen mukaan tai mukautuen tempoon. Liike voi olla esimerkiksi hyppyjä, juoksua tai vapaata liikettä. Liikkumistapa voidaan päättää yhdessä ryhmän kanssa ja liikkumistapaa voidaan muuttaa. Tärkeää on, että tempon muutoksiin reagoidaan. Nuoremmat voivat reagoida vain tempoon ja liikkua nopeasti tai hitaasti. Vanhemmat lapset voivat yrittää liikkua iskujen mukaan.

Esimerkiksi

Jos ohjaaja soittaa kehärumpua ”taa –taa –taa –taa”, lapsi yrittää sijoittaa liikkeen tahtien iskuille eli taa:lle. Jos lapsi hyppisi, olisi jokaisen taa:n kohdalla hyppy.

Dynamiikka

Periaate on sama kuin Tempo –osiossa. Ohjaaja soittaa jotain soitinta, lapset reagoivat liikkeellä musiikkiin. Nyt reagoidaan musiikin dynaamiikkaan eli äänenvoimakkuuteen. Ohjaaja soittaa eri äänenvoimakkuuksilla soitintaan ja lapset improvisoivat liikkeellä, miltä näyttää hiljaa liikkuminen tai äänekkäs liikkuminen.

Esimerkiksi

Kun ohjaaja soittaa oikein hiljaa, lapset hiipivät.

Kun ohjaaja soittaa kovaa, äänekkäästi, lapset tekevät suuria liikkeitä ja isosti.

Tekijät: Anu Ihanus ja Nina Pirhonen 2013.

RENTOUTUSHARJOITUKSIA

RENTOUTUS PAREITTAIN

Lapset jakautuvat pareiksi ja menevät makaamaan esimerkiksi patjojen tai vilttien päälle. Lapsille on annettu erilaisia tavaroita, kuten huiveja. Jokaisella parilla on erilaisia elementtejä. Ensin toinen pareista käy mahalleen patjan päälle makaamaan ja sulkee silmänsä. Harjoituksessa ei puhuta. Toinen lapsi alkaa ”peittämään” toista lasta heillä olevilla elementeillä. Hän lisää esimerkiksi huiveja pikku hiljaa kaikkialle. Päättä ei saa peittää ja tästä muistutetaan harjoituksen alussa. Elementeillä voi myös ”leikkiä”: huiveilla voi sivellä toisen selkää tai jalkapohjaa. Kun lapset ovat saaneet rauhassa saaneet asetella tavaroita, ohjaaja näyttää, että on aika riisua elementit. Lapset riisuvat elementit ”nopeasti”. Kun elementit ovat poissa, vaihdetaan parin kanssa rooleja ja harjoitus toistetaan.

Kun molemmat ovat saaneet olla rentoutujana, lapset istuvat vielä patjoilleen tai piiriin. Ohjaaja kysyy jokaiselta, miltä rentoutus tuntui: tuntuiko se pahalta vai hyvältä sekä miksi? Tuli-ko kylmä vai kuuma? Lopussa toteutetaan siis niin sanottu loppurefleksio.

Tekijät: Anu Ihanus ja Nina Pirhonen 2013.

RENTOUTUSMATKA

Lapset asettuvat selälleen esimerkiksi patjojen tai vilttien päälle ja sulkevat silmänsä. Ohjaaja lukee seuraavan rentoutusmatkatarinan ja taustalla kuuluu rauhallista musiikkia, jossa ei ole sanoja.

Sulje silmäsi ja laita kätesi vartalosi viereen.

Olemme lähdössä matkalle. Oletko valmis?

On aurinkoinen kesäpäivä.

Kävelet hiekkarannalla avojaloin. Rannalla ei ole ketään muita.

Hiekka on kuumaa ja se poltteele jalkapohjia.

Kävellessäsi hiekka rapisee ja muutama hiekanmuru jää jokaisella askeleella varpaidesi väliin.

Pysähdyt katselemaan kohti tummansinistä järveä.

Vesi liplattaa taukoamatta, mutta rauhallisesti kuin se peittelisi lasta nukkumaan.

Kävelet lähemmäksi rantaa.

Pian tunnet varpaissasi lempeän viileän veden.

Totuttelet veteen ja kipristelet varpaitasi.

Kahlaat pitkin rantavettä.

Jalkasi uppoavat pehmeään hiekkapohjaan.

Jokainen askel on raskas, aivan kuin jalkoihisi olisi lisätty painoja.

Nostat jalkasi ja työnnät sitä eteenpäin vedessä ottaessasi uuden askeleen.

Tuoksuttelet järventuoksua.

Se on kesäntuoksu.

Katsahdat kirkkaansiniselle taivaalle.

Taivas on pilvetön.

Aurinko paistaa suoraan silmiisi.

Pistät silmäsi kiinni ja annat auringon lämmittää poskiasi, otsaasi ja suutasi.

Hento tuuli järveltä hulmuttaa hiuksiasi.

Tuuli kutittaa nenänpäätäsi ja voit tuntea, kuinka pisamia kasvaa poskipäillesi.

Nyt on kesä.

On hiekkaranta, järvi, aurinko ja lempeä kesätuuli.

Olet rentoutunut.

Tekijät: Anu Ihanus ja Nina Pirhonen 2013.

LOPPULAULU

Laulu lauletaan Satu meni saunaan –sävelmällä

Tänään musisoitiin (Satu meni...)

ja laulujakin laulettiin

Nyt on aika lopettaa (Satu tuli...)

ja toisillemme heiluttaa

Laulu lauletaan tuokion päätteeksi ja soitetaan samalla rytmimunalla/-soittimella sykkeessä.

Laulun rytmitys

<i>Tä-nään</i>	<i>mu- si-</i>	<i>soi-</i>	<i>tiin</i>
I	I	I	I

<i>lau- lu-</i>	<i>ja- kin</i>	<i>lau- let-</i>	<i>tiin</i>
I	I	I	I

<i>Nyt on</i>	<i>ai- ka</i>	<i>lo- pet-</i>	<i>taa</i>
I	I	I	I

<i>toi- sil-</i>	<i>lem- me</i>	<i>hei- lut-</i>	<i>taa</i>
I	I	I	I

Tekijät: Anu Ihanus ja Nina Pirhonen 2013.

VINKKILOOTA

Kirjallisuutta rytmi- ja musiikkikasvatuksesta

- Kivelä-Taskinen, E. 2008. Rytmikylvyn Pikku-kuplat. Espoo: Kultanuotti.
 - teoriaa rytmikasvatuksesta, harjoituksia, lauluja ja leikkejä, tansseja, soittoharjoituksia, cd mukana
- Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piiroinen, A. & Mäkinen, L. 1993. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Hip hoi, musisoi! Espoo: Fazer Musiikki Oy.
 - teoriaa musiikkikasvatuksesta, harjoituksia. Kirjaan kuuluu myös erillinen laulukirja, joka löytyy samalla nimellä

Musiikkivinkkejä

- Kannattaa hyödyntää musiikin etsimisessä kirjastojen ja cd-levyjen oston rinnalla internetissä Youtube.com -sivustoa sekä tietokoneelle ladattavaa Spotify -ohjelmaa, joka kustantaa kuukaudessa noin 10 euroa.
- Musiikkivalinnoissa kannattaa suosia myös muutakin kuin länsimaalaista musiikkia sekä musiikkia, jossa lauletaan. Eri puolilla maapalloa musiikissa on oma sykkeensä ja peruselementit. Kun lapsi kuulee erilaisia tahtilajeja ja musiikintyyliä, harjaantuu myös hänen musiikillinen ajattelunsa.

Muita vinkkejä

- Kuvionuottien avulla voi opetella soittamaan esimerkiksi kitaraa. Kuvionuotteja voivat käyttää niin lapset kuin myös työntekijät. Jos työntekijänä et osaa soittaa esimerkiksi pianoa tai kitaraa, kuvionuottien avulla opit helposti perussoinnut. Niitä kannattaa hyödyntää työssä!

LÄHTEET

- Hirler, S. 2005a. Kinder brauchen Musik, Spiel und Tanz: Rhythmik als ganzheitliches Bildungsangebot in der frühkindliche Erziehung. Teoksessa: Frühe Kindheit – die ersten sechs Jahre. www.kindergartenpaedagogik.de/1362.pdf. 7.8.2013.
- Hirler, S. 2005b. Rhythmik – Spielen und Lernen im Kindergarten – Bildung durch ganzheitliche Musikerziehung. Weinheim und Basel: Beltz Verlag.
- Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piiroinen, A. & Mäkinen, L. 1993. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Hip hoi, musisoi! Espoo: Fazer Musiikki Oy.
- Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. 2001. Taiteen ja leikin lumous. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Kivelä-Taskinen, E. 2008. Rytmikylvyn Pikku-kuplat. Espoo: Kultanuotti.

Lapsen kehitys -taulukoissa lähteinä käytetty s. 9-10.

- Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piiroinen, A. & Mäkinen, L. 1993. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Hip hoi, musisoi! Espoo: Fazer Musiikki Oy, sivut 61–83.
- Karling, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R., Vilén, M. 2008. Lapsen aika. Helsinki: WSOY Opmateriaalit Oy, sivut 130, 135–136 ja 169–170.

